

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206066

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

T 80.8

Ill No. V 46 S

Accession No.

Author *అక్షర శాస్త్రము* T 3230

Title *సాక్షర శాస్త్రము*

This book should be returned on or before the date marked below.

1946

కారదా పీఠ గ్రంథ మాలిక

సా హి త్య స మా లో చ న ము

సా హి తీ స మి తి
 నాంపల్లి. హైదరాబాదు. దక్షిణ
 మారేడుపల్లి. వికందరాబాదు
 రేపల్లె. తెనాలి. గుంటూరు
 రాజమహేంద్రవరము. విశాఖరము.

సా హి త్య
స మా లో చ న ము,

శ్రీ పిల్లలమట్టి
వేంకట హనుమంతరావు, ఎం. ఏ.

1946

సా హి తీ స మి తి .

నాంవర్తి, హైదరాబాదు.

శ్రీ సర్వ స్వామ్య సంకలనము
ప్రథమ ముద్రణము 1946

రామా శ్రీన్
నికంఠరాజుడు

పండితోత్తములు, విచుక్కాశ్రాసరులు
చరిత్రరచనాచతురులు, గురుత్తములు

బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తి

కురుగంటి సీతారామ భట్టాచార్యుల వారికి

ప్రేమోపహారము

*

హోదయకు వృత్తంత

ప రి చ య ము

శ్రీ హనుమంతరావు గుంటూరు సాహితీ సమితి సభ్యుడు. కొలది మండలాంతర్గతమైన బ్రాహ్మణ కాలము వైభావంలో ఉద్యోగము కోడూరు లో 31-12-1918న జన్మించినాడు. గుంటూరు హిందూ ప్రసిద్ధ బ్రాహ్మణ కుటుంబములో కళాకాలంలో ఇప్పుడు ఆంధ్రాధ్యాపక జన్మించినాడు. సికిందరాబాద్ పదకేలో నున్నాడు.

మహబూబు కాలేజీలోను, హైదరాబాద్ సికాం కాలేజీలోను వాత్సర్య ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము లోను విద్యాభ్యాసము చేసి ఎం.ఏ. పరీక్షలో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడైనాడు. చిన్నతనముననే సికిందరాబాద్ లో సాధనసమితి, గుంటూరు లో సరస్వత సాహిత్య సమితి, ఆంధ్ర సాహిత్య మండలి, వేమూరులో కవిత్వము మొదలైన సాహిత్య సంస్థలను స్థాపించి యువకులచే కృషి చేయించినాడు. ఇప్పుడు బోయిలూరు సమితికి అధ్యక్షుడు.

శ్రీ కురుగంటి సీతారామ భట్టాచార్యులవాడికడ శుకూమ చేసి వృద్ధి లోనికి వచ్చిన ఈ సాధువర్తనుడు కివానగ్రహమువలన ఇతోధిక వృద్ధి నొందునని నా విశ్వాసము.

శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి

ఈ 'సాహిత్య సమాలోచనము' శ్రీ హనుమంతరావుగారు ఆంధ్ర శారదాపీఠమునకు సమర్పించిన భవ్యసృష్టయనుచును. సాహిత్యవిషయములను గుఱించియు, ఆంధ్రసాహిత్యమును గుఱించియు అప్పుడప్పుడు హైదరాబాదు మద్రాసు రేడియోస్టేషనులనుండి 'ప్రసారితము' లైన ప్రసంగములును, కేటుకేటు తెలుగుపత్రికలకు వ్రాసిన వ్యాసములును వీని కొకచక్కని కృతము కుదిరి ఆంధ్రసాహిత్యకాసము చక్కగా బోధపడుచును. మనముగా రదియించుచుండుచుండ వ్యాసములను కలియించి ఈ 'సాహిత్య సమాలోచన' మనుగ్రంథము కూర్చుబొంది ఇందులో మూడుభాగములలో మొదటిభాగమునందలి సాహిత్యవిషయములు సిద్ధాంతరూపవైవిధ్యము; రెండవ భాగమున గ్రంథికర్త పదకవిత్య, ప్రబంధవాఙ్మయ, రూపకవికాసాదులను గుఱించి చేసిన చక్కనివర్ణనలను కలదు. మూడవభాగమునందలి ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్రాను వ్యాస మొక యధ్యక్షోపవ్యాసము. ఇందు ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రాను గుఱించి మూడు భాగాలుగా విభజించినది. పూర్వోక్త విషయముల ననుసరించి ఇది యొక యభిప్రాయమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. ఈ 'సాహిత్య సమాలోచనము' వాస్తవమునకు లక్ష్యలక్షణసమన్విత మైన ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్ర పన్ను అత్యుక్తి కాదు. ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రానులకు ఉపయోగకరముగా నుండునట్లు ఏతద్గ్రంథాంతమున చేర్చబడిన గ్రంథములకు ఈ గ్రంథోపయోగమును కలుపను హెచ్చించుచున్నది. నేటికి గ్రంథమునానంత్యకరములకు ఎక్కువగా గలదు. పాశ్చాత్య పరిచయము గలవాంసలక్ష్య నాటికినాడు క్షీణించుచున్నది. అందుచే మనపాశ్చాత్య సాహిత్యసిద్ధాంతములను గుఱించియు, సంప్రదాయములను గుఱించియు విలసిల్లినవారు చాల కొద్దిమంది.

నేటి కాలపరిస్థితులకు దగినట్లే ఆంధ్రసాహిత్య రంగమునను పరిష్కరించున గొప్ప గాల్గు మార్గములు కేసుచున్నవి. సాహిత్యకర్త, స్వభావ,

పరియోజనముల విషయమున ప్రతికూలము నేడు వాది. ప్రతివాదములు సాగచున్నవి. ఈవాది ప్రతివాదులకు రిసిగించుచో ఈప్రశ్నములు నేడే పుట్టినవా? ఇంపటు సాహిత్యమేదా? సాహిత్యస్పృహ కేటినుండియే యాగంభివా యనిపించుచున్నది.

ఒకవిధముగ జూచినయెడల మన తెలుగుసాహిత్యమున పునస్పృహ కిప్పుడొ మొదలగుట సత్యమే కావచ్చును. 'కావ్యం యశశ్శక్తిగే వ్యవహార విదే శతేతరక్షతయే. సద్యశపరనిర్వృతయే కాంతా సమ్మితయోపదేశయజ్ఞే' అని వందలకొలది సంవత్సరములనుండి పువచింపుబతును వచ్చిన కావ్య పరియోజన నిర్వచనము నిశితము కలనండితలోక మాదిరించి గౌరవించి నను అధునికులు కొంతయు జాగ్రత్తనైనవేమి. జాగ్రత్తనైనవేమి దీని నవారి దించి కొల్లెనిర్వచనములను జేయుచు కొత్త సిద్ధాంతములను జ్ఞాపించి యున్నార. రాజకీయ, సాంఘిక, ఆర్థిక సిద్ధాంతములవలననే ఇవియు నేటి సాహితీపరల వ్యూహములలో కలకలమును కలిగించుచున్నవి. కవిత్వమిప్పుడేమి, ఎందుకు, ఎవరికొకటి, కవిత్వ పరియోజన మేమి, ఎవరికొకటి అను ప్రశ్నములు చాలచోట్ల నేడు కలదుగ నిశచిన్చు చున్నవి. ప్రాచీనసాహితీ నొకవిధమైన యసంతృప్తి. నవ్యకావ్యస్పృహకి ఒకవిధమైన తపాతపా అట్లు ప్రశ్నించునారిలో ఒకప్పుడు యున్నమాన వేట్రొకప్పుడయినను గోచరింపకపోదు. ఈప్రశ్న లగ్నసాహిత్యములైనవని తొలిసిద్ధిచుట్టుకంటే వానిని సానుభూతిగో నవబోధము చేసికొని వాని కీయవలెనని సమాధానములను గుతించి మననముచేయుట శ్రేయస్కరమును. ఒకేలక్షణమును. జాతీయ జీవితమునకు సంబంధించిన ప్రశ్నవిషయమును తెల్ల, పిల్ల, మొదల లోనై శ్రీశార్థి కముగ పరిణమించుచున్న యాశిషిమ కాలమున చారిత్రకముగ మన సాహిత్యపరిణామమును పరిశీలించినపుడు కని సాహిత్యరంగామనందలి నేటి యలజడికి కారము సుబోధము కాజాలదు

సాహిత్యము ప్రాచీనకాలమున ప్రధానముగ బ్రాహ్మణాధీనము. అన్య
యన, అధ్యక్షములు బ్రాహ్మణుల ప్రధానవృత్తులు. సాహిత్యప్రవృత్తులును
వారే. అటువలన గొంతకాలమునకు గాని తీవ్రములు సాహిత్యరంగమున
బ్రవేశింపలేదు. మన యిప్పటి సురాజనాభ్యుదయము ప్రధానముగ తీవ్రయో
ధుజముని ప్రాచ్యపరిశోధక పండితులవాదము. తీవ్రయుతులజులైన భూనే
తలు, కావ్యనిర్మితలుగను కవిపోషకులుగను వాసి కక్కినవా రెవరు
గలరు. నా రెట్టి సాహిత్యమును సృష్టించినను అంతకుపూర్వము భారతలోక
వ్యవహారమున నుండిన సాహిత్య ధార్మిక స్వాత్రమల నతికవింపకు గౌర
వించి యనుసరించుచునే చేయుచు వచ్చు. వారిది నేనుశీలముగనుగ్రహే
వ్యవర్తితమైన సాంస్కృతికదృష్టి. ధార్మికదృష్టి. వేదవేదాంగవిద్యును,
కవిత్వమునైన బ్రాహ్మణునికి సంఘమునను సాహిత్యరంగమునను గూడ
గౌరవోన్నతసానము నిచ్చి సాంధ్యసామాజిక నితరవర్ణులవానికూడ
రాను రాను కేవలము కావ్యాభ్యుదయమునకేకాదు. కావ్యస్పృహకి ఉపకరి
మించి సాహిత్యస్పృహ సాగింప ఇట్టికన్న మనదేమున అయిదాటువందల
సంవత్సరములకు పూర్వమే యాంభుమయినది. అయినను సాహిత్యరంగమున
బ్రవేశించిన బ్రాహ్మణోపనిషత్తు కమపరిమితము. వారింఖ్య (వేదమీది
నలెక్కెట్లెనిగి యాంధుత్వము అప్పటి నా ఘోర. రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితుల
లకారణము. ఇట్లేవారిలో కావ్యరచనమునకు గడంగినవారిసంఖ్య మళ్లీ ము
నెల్లము ప్రాచీన లక్షణకర్తలును. ఆలంకారికులును చూపినత్రోవ ననుస
రించి వీరిను భారతీయ సాహిత్య సంవృద్ధిగూడునుగుణముగ కావ్యము లగ్నిన
గవారే. నేటికిని సవాతనులైన సాహితీవగుల సాహిత్యోద్ధాంతములు నవే;
న కావ్యములు నట్టివే. అదొక పెద్ద రాజబాట పడిపోయినదేనాడో శతశతా
బ్దములకు పూర్వము; కావ్యరచనానత్తులైన కవులును. పండితులును నేటికి నట్లు
పట్టలేని యా ప్రాతరాజబాటను గతానుగతికముగ నొయినవారే; పోవు
చిన్నవారే. దానిని కడద్రోక్కి కవిస్పృహ గాంచుటకు పత్తిభావంతు
లనికోరికకు సమర్థతయు జాలదు; సాహసమును లేదు.

కాని కాలము మా తీసని. కడచిన రెండువందల యేండుగ దేశకాల పరిస్థితులలో మార్పులనేకము వచ్చినవి. భారతీయులు స్వాతంత్ర్య విరిహితులైనారు. పూర్వపు మన విద్యలవాదరించి పోషించు దేశీయప్రభువుల పరిపాలన మంతరించినది విజాతీయ ధగ్మసంస్కృతి, సభ్యతలు గల బ్రిటీషువారు మనకు ప్రభువులైనారు. మనము వారికి దాసుల మయినాము. మన విద్యాపద్ధతులు పూర్వమునకు విపృటికి మాతీనవి. ఉన్నత పాఠశాలలలోను, విశ్వవిద్యాలయములలోను గూడ విద్య నేర్పు భాష ఆంగ్లమైనది. ఆంగ్ల విద్యా వ్యాపనము హెచ్చినది. రాజభాష ఆంగ్లము. ఆంగ్లభాషాద్వారమున మనకు యూరోపీయ సాహిత్యములలో సన్నిహిత సంబంధము కలిగినది. భారతీయ విజ్ఞానచేటికయైన సంస్కృతము ప్రచారమున లేకపోయినను సంస్కృతముననున్న వేదశాస్త్ర కావ్యలక్షణ గ్రంథాదులు యూరోపీయ దేశభాషా గ్రంథములవలెనే అంగమునకును పరివర్తములై నేడున్నత విద్యాభ్యాసముచేయు నెలనరిములవారికి నందుబాటులోనికి వచ్చినవి. ఒక్క భారతీయ సంస్కృత విజ్ఞానము మాత్రమేకాక ప్రపంచమున వేలువేలు దేశములందలి యుత్తమ సాహిత్య విజ్ఞానమునైతము ఈవర మా పరిమనక ఉన్నతవిద్య నభ్యసించువారి కెల్లగను లభించుచున్నది. పొగయోశ, ధూనుశకలము, విమానము, రేడియో, వైరెస్ వచ్చి నేడు ప్రాత పరిపంచమునకు, క్రొత్త ప్రపంచమునకు, ఖండములకు ఖండములకు. దేశములకు దేశములకు గల దూరమును గత్తిరించివైచి ఒండొంటిని మనయింటి ముంగిలికి, మన నట్టింటికి తెచ్చిపెట్టుచున్నది. ప్రపంచమునందేక్షణమున నెచ్చట మేధావులైన శాస్త్రజ్ఞులే క్రొత్త క్రొత్త క్రమమును గవిపట్టినను క్రొత్త సిద్ధాంతము ప్రతిపాదించినను ప్రతిభావంతులైన సాహిత్య వికారదులు తమప్రజ జూపి నిమగ్త సాహిత్యోగీసులు వెలయించినను, ఏ యపూర్వ గొంఱమును రచించినను మఱునటిక్షణముననే వానినివివరముగనుచున్నాము. తెలిసికొనగలుగుచున్నాము చదువగలుగుచున్నాము. దేశభాషలలోనికి శాస్త్రవిజ్ఞానము, ఈ యుత్తమకావ్యవిజ్ఞానము అనూదితమై కుశికలద్వారా రేడియోద్వారా, గ్రంథములద్వారా జనులకు లభించుచుండుటచేత నేడు కావ్యంపనాధురీణు డొక్కడేకాదు, విద్యాధికు డొక్కడేకాదు. సామాన్య మానవుడుకూడ నభిలషుపంచ సంబంధి యగుచున్నాడు. ప్రపంచముననే

నూలుమూల ప్రచలితములగుచున్న భావములైనను సరే. సిద్ధాంతములైనను సరే. అతనిహృదయము నుద్యోగపఱచుచున్నవి; అతనిమనసులో నూతనభావములను కేంద్రీకృతులనువి. అతడు అమెరికా సాహిత్యమునందలి కొత్త పోకడలను గమనింపగలుగు చున్నాడు. జూనీ సాహిత్యమునందలి జనునిగులు పరిశీలించగలుగు చున్నాడు. బ్రెటను, ఫ్రాన్సు, రష్యా దేశములలో బుట్టిన మహాకావ్యములను, నాటకములను జదివి యానందించుచున్నాడు; చైనా జపాను సాహిత్యములను విమర్శించుచున్నాడు; సంస్కృతము నేర్వకయే ప్రాచీనభారతీయ కావ్య కౌశల సిద్ధాంతములను పరామర్శించుకొనుచున్నాడు; తనకు లభ్యమగుచున్న ఆఖరి పపంచ విజ్ఞానజన్యమగు నూతన దృష్టితో తన పూర్వపు సాహిత్యమును, సాహిత్యగీతులను, సంఘమును, ఆచారములను—సమస్తమును అన్వేషణజ్యోతిని వెలిగించి గుణదోష పరిశీలనము చేసికొనుచున్నాడు. అతనిస్థానము నే డొక్కయొక్క దేశమునకాదు, ఒక్క భారతదేశమున నేకాదు. సమస్త విశ్వమానవ ప్రపంచమునను కలములగు కలములకు, సంఘములకు సంఘములకు, జాతులకు జాతులకు మధ్యగల కృత్రిమానరణములు, నమనోడలు, నష్టంకులు నన్నియు క్రమముగా సడలిపోయి పుట్టిదిపోయి అంతఃకర్మ పరిపరంగము అత్యధికముగ విస్తరించి అంధుగ్రామ నేడు విశ్వమానవ కుటుంబమున నొక్కడై తిక్కుటుంబ కష్ట సుఖములలో సమాభాగి యగుచున్నాడు. నేడు ప్రపంచమునందలి నేలునేలు జాతులన్నియు గలసి, ఏకైక మానవసంఘముగ ముడిపడి యొక్కమూసలో, నొక్కచోదలో నైత్యగి భజించుచు కొంత తీర్పులకు, కొంత మార్పులకు లోనయి ఒక మహాసవిష్టి మానవకుటుంబముగ పరిణమించుచున్నది. వివిధ జాతుల సాహిత్యతిరంగిణి లోకదాని నొకటి యొరవీకొని ప్రవహించుచు, విశ్వమానవ సాహిత్య ప్రాగరమునకు బాటలు దిగ్గుచున్నవి. నూతన ప్రపంచ శక్తి తిరంగదోలికల నూయెలలుగుచు నాతనిహృదయ ముదిర్చి మై విభిమము నొందుచున్నది. జాతీయ జీవనమునకు సంబంధించిన పరివిషయము నూతనజానబల ప్రాధవ వైభవమున రిచ్చవడుచున్న యాతనికి ప్రశ్నార్థకముగనే కన్పిస్తుచున్నది. జాతీయమా విజాతీయమా, సనాతనమా అధునాతనమా, వైయక్తికమా సాఘికమా, ప్రాచీనాదిగృహ విపర్యయనాంతర్యు సంఘమా. అంతయు ననుమానకే. ఈ పశ్చములు విమర్శ జ్ఞానాజన్య

ములు. ఎఱుకయే విజ్ఞానము విజ్ఞానమే శక్తి. ఈ విమర్శను, ఈ జిజ్ఞాసను, ఈ విజ్ఞానబలమును కాదని ప్రోక్షింపేయట శక్యమా, యుక్తమా?

నేటిదాకా గొప్ప కలహిత, మహాసాంకర్యము. మన ప్రాచీన ఆచారములు మాతినవి, అభ్యాసములు మాతినవి, మతవిశ్వాసములు మాటుచున్నవి, సంఘము మాటుచున్నది. నూతన భౌతికశాస్త్ర విజ్ఞానాభివృద్ధితో సమస్తమును మాటుచున్నది. అందునను విపరీతమైన మార్పు నేడు కాలస్వభావమే మార్పు ప్రపంచము మారుచున్నది. మనమిప్పుడు ఒకక్రొత్త పరంచము వీధివాకిట నున్నాము. నూతనప్రపంచ జీతమున కనుగుణ మన సమస్తమును సరిదిద్దుకొనవలసిన యావశ్యకత కలదు. అట్లే మన సాహిత్యమునను, సాంఘిక ధర్మాధర్మములందును, అందువలననే నేడు సాహిత్యప్రయోజనమును గుఱించి సాహిత్యభావమును గుఱించి, ఇంక ననేక విషయములను గుఱించి గాలిదుమారములు చేసుచున్నవి.

మనజీతమునకు సంబంధించిన ఇతర రంగములందు వలెనే మనసాహిత్యరంగమునను ఆరాజకము ప్రబలినది; పూర్వపక్షాంతములు, ప్రాచీనాత్మములు పనికిరావు; అవలంబనీయములైన నూతనసాహిత్యములేవో. పూతిన సాహిత్యధర్మములేవో తోయరావు పూర్వపుపన్నియు శిథిలములైనవి; నూతననిర్మాణ సూత్రములుకాని పథకముకాని విశదముగ గోచరించుటలేదు. నేటి ఆంధ్రసాహిత్య స్వరూపమిది; దానిలో యువజనుల ఉక్కిరివ్విడియములలోని భావములు తోణికిసలాడుచున్నవి. నూతన సాహిత్యరచనా ప్రయత్నమున కొత్త తీర్పులు తీర్చవలెనని కొత్త పోకడలు పోవలెనని రచయితల యుక్తింత కావచ్చుచున్నది. నూతన విజ్ఞానబలమున కొత్తసాంఘిక ధర్మ నూత్రములను చేసవలెనని రచయితలకుగల కుతూహలమును గోచరించుచున్నది. అయినను ఒక్కటి చెప్పకతీరు. నేడు తెలుగురచనలు చేయువారిలో అనేకలు ప్రాచీన ఆంధ్రసాహిత్యపు తీరు తెన్నులెరుగని పట్టి యుత్సాహపరులై ఎంతటి ప్రపంచవిజ్ఞాన సంపన్నులమైనను మనము అంధ్రులమే. విజ్ఞాన పెక్కువయినదిని మనజాతియు మాటను; భావయుమాటను నేటినుండియే మనసాహిత్యము ప్రారంభముకాదు. మనకు సహస్రముల కలబడిగ వచ్చు సంస్కృతీయము గలను, చరిత్రమునుగలదు. ఈ సంప్రదాయములను.

సాహిత్య, చాత్రములను మనము చక్కగ దెలిసికొని చేసిననాడుకాని నూతనస్పృహకి బలము, లేటము, ప్రాధవము ఉండదు నూతనకావ్యమున చెయువాని ప్రాచీనసాహిత్య సంపదాదాయజ్ఞాన మవ్యంతావలము. తెలుగునుడికారము, పలుకులసాధిక, శబ్దముల స్వేదావిశోధములు, రీతిలసాగము, శయ్యలసాంపు — ఈ మొదలగునవి తెలిసిననాడుకాని కావ్యరచనాకీలకము దొరకదు; నూతనవిరక్తాదృశ్యముల దురుగదు. పద్యములల్లుట కవిత్వముకానట్లే జగిలిగి సేవి నట్టి శుష్కపదములకూర్చు సాహిత్యముకానేరదు. సేతుమెలు వదు మనకావ్యములు పెక్కింటి చందఃప్రస్తారపుకూర్పులును, పదములతీర్పులునున్నవి కావి కవితాగుణము, శిల్పము, రసస్నిగ్ధత లేదు.

ఉత్తమకావ్యము ఉత్కృష్టమైన కళారచన. అది సార్వజనీనక. సార్వకాలిక ధర్మశిష్టమయినది. అందువలననే ఉత్తమకావ్యములు వందలకొలది యేండ్లక్రింద విరచించబడినను అవి నేటికిని నవ్యనూతనములై మనలనలరించి మనకానందమును గూర్చుచునేయున్నవి. ఏదేశమునందలి యుత్తమకావ్య మయినను మనభాషలోని కనూడితమై వచ్చినపుడు అది దేశ, జాతి, మత విభేదముల కతీతమై మన కానందపారవశ్యమును గలిగించుచున్నది. ఏదేశమునగోని, ఏకాలమునగాని ఉత్తమసాహిత్యస్మృతి మిట్టిదే. ఈదృష్టితోజూచినపు యుత్తమసాహిత్యమునను పొచ్చిన, నవీన భేదములునులేవు. స్వజాతి, విజాతి భేదములునులేవు. అట్టియుత్తమ సాహిత్యస్మృతియే విశిష్టముగ నుండునలెను. నవ్యసాహిత్యప్రచురత్వము లట్టియుత్తమ సాహిత్యస్మృతికి దారి తీయగలవనియే నాయాశ. పృథ్వీయు విశాలమై, విజ్ఞానసంభారితమై పరివ్యాప్తిపొందిన కళానిపుణుడెప్పటికైన నట్టికావ్యస్మృతిలో నిద్దించుడగలడు.

నూతన సాహిత్యస్మృతికి గడంగుయన్న ఆంధ్రీయములకు పొచ్చిన సాహిత్య సంపదాదాయరీతులను దెలిపి శ్రీమల్లంపల్లి వేంకట హనుమంత రావుగారి 'సాహిత్య సమాలోచనము' ఉపకారకము కాగలదని నాతలంపు. శ్రీ హనుమంతరావుగారు ఇంకను అనేకగ్రంథములను రచించి సాహిత్య కృషిచేసి యశస్సు సముపార్జింతుడుగా ను మిగిలినాడు.

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ.

విషయానుక్రమణిక

మొదటి భాగము : సూత్ర గ్రంథము	
సాహిత్యోద్దేశము	1
భావారములు	7
కవి - సమాజము	17
విమర్శకుడు - కళాసానకుడు	24
కవి - చిత్రకారుడు	35
రెండవ భాగము : వికాసము	
• పద కవిత్వము ✓	43
ప్రబంధ వాఙ్మయము ✓	56
*వచన స్వరూపము	
౧ సూత్రగ్రంథము	68
౨ అన్వయము	86
అభినవ కవిత	108
రూపక వికాసము ౧	131
" " ౨	142
మూడవ భాగము : అర్చనము	
సాహిత్య పరిణామము	150
సాహిత్యార్చనము ✓	167
అనుబంధము	175

*సాహితీ సమితి రచితోత్పత్త సభలో చదివిన వ్యాసము.

* మొదల ౮ దాగ్రంథ సాహిత్య పరిణామ శ్రద్ధాపాఠములో చదివినది.

కొన్ని స వ రణ లు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
7	8	కావ్యేషువా	కావ్యేవా
27	5	thy be not	thou be
34	18	వశ్యకము	వశ్యములు
37	11	కాద్యవ్యవస్థ	కాద్యవ్యవస్థ
47	2	పూఫల	పుష్పఫల
47	4	కేరికా	కారికా
65	5	లోనె	లోనె
66	22	నుంచిన	చూచిన
68	7	గద్యాత్మకమనియు	గద్యాత్మకమనియు (పద్యాత్మకమనియు
78	10	వలలెను	వరలవలెను
76	7	వదలినది	వరలినది
84	12	మిడ	మిటు
111	18	సాక్షిక	పాక్షిక
127	2	రాజించు	క్షీణించు
128	19	పార్థక్య	పార్థక్య
188	7	చాటించు	బాటించు
188	11	సతప్రా	సతచ్ఛా
185	7	దృశ్య	క్రవ్య
186	19	నాగర	అనాగర
141	6	కరుణము	కరుణకము
148	3	నాటకమయ	నాటకీయ
148	9	భర్మ	అదర్మ
167	19	సహిత్య	సహితస్య
169	8	సాధువుల	సాధుత్వముల
169	24	expresses complete	expressed by them

మొదటి భాగము

[నూత్ర గ్రంథము]

సాహిత్యోద్దేశము

○

లోకవ్యవహారములో సాహిత్యము - సారస్వతము-
వాఙ్మయము-అనుపదములు సహా సార్థకపదములుగా దృష్టవ్య
మగుచున్నవి. కాని యీమూడు పదము లగ్రములో నంతరము
కలవిగా పరిక్షపై జెలిపికొన గల్గుదుము. సాహిత్యమనునది
దేశ కాలపరిమితముగాక, సర్వ కాల సర్వజనీనముగానుండి విశ్వ
శ్రేయస్సునుగోరి నిర్దింపబడిన కావ్యసంచయమునకు చెందును.
సాగస్వత మనునది యక్షర రూపమైన సకల విద్యా శాస్త్ర
కళాదులకు నర్తించును. వాఙ్మయమనగా వాక్కుయొక్క
వికారము; అనగా లిఖితసంభాషణాది సమస్త వాగ్మయవహార
మునకును వాఙ్మయమనుపదము చెల్లును. ఇది సర్వసాధారణ
మైన పదము. సాహిత్యము- సారస్వతము- వాఙ్మయము: ఇవి
యుత్తరోత్తర విశాలములైనవి. ఈ మూడు నొకే కేంద్రము
గల మూడు వలయములవంటివి. సాహిత్యము, పరిమిత వల
యము; దీనిని సారస్వత వలయము చుట్టినది; ఈ రెంటిని
చుట్టినది వాఙ్మయవలయము. సాహిత్యమును, సారస్వత
మును వాఙ్మయమని పిలువవచ్చును. కాని సారస్వత వాఙ్మ
యము అనునది సాహిత్యమునకు వర్తింపవు.

ఇక ఉద్దేశమును పదము: ప్రతివస్తువునకు కార్యకారణ
భావమున్నది. ఘటమునకు మృత్తిక కారణము; అట్లే మాన

సిక సంబంధ విషయములకును. మానవు డేకార్యము నిర్వహించినను వెనుక నొక యాలోచన యుండితీరును. ఈ యాలోచనమునే యుద్దేశముని, కారణముని యననగును. ఇది పునాది వంటిది. ఒక యుద్దేశమును పురస్కరించుకొని మానవుడొక కార్యము నిర్వహించును. ఆత డాశించిన యాయుద్దేశముపరిణామఫలముగా తిరిగి ప్రతిఫలించును. ఉద్దేశము- కార్యము- పరిణామము; ఇది క్రమము. వీనిలో నుద్దేశము లోపించినను పరిణామపరిశీలనముచే దానిని గుర్తింపవచ్చును. కాని కార్యమునుబట్టి దాని నెఱుగవచ్చును. ఇవ్విధముగా నుద్దేశ కార్య పరిణామము లన్యోన్యాయములు.

కాగా, సాహిత్యోద్దేశ మిపుడు ప్రసక్తము. సాహిత్యము 'సత్యం, శివం, సుందరం' అను పరమాశయముల నిమిచ్చికొనినది. సాహిత్యమునకు కవి - విమర్శకులు ప్రవక్తలు. సౌందర్య ద్రవ్యయు స్రవ్యయు కవి. దీనినే యాతని 'కవిబ్రహ్మ' యనినారు. విమర్శకు డేతద్వాఖ్యాత. సాహిత్యమొక మధుర దర్శనము. తదితర దర్శనముల నవలోకించుట కెంతటి యధికారము వలయునో సాహిత్యదర్శనమున సాక్షాత్కారమున కెంతటి యధికారము వలసియున్నది. శుష్కదయత్వము, రసజ్ఞత, వ్యుత్పన్నత సాహిత్యారాధనమున కుపకరణములు.

సహృదయత్వ మనగా హృదయము కలిగియుండుట యని సామాన్యార్థము. ప్రతివానికి హృదయ మున్నది; కాని యది యున్నటుల తెలియువాడే సహృదయుడు. అనగా

‘నాత్మ పేదనొన్ముఖమైన యంతరంగము’ కలవాడు. సమ్పాక్షికముగా, నిష్కలంకముగా సానుభూతితో నాయా వాతావరణములయందు సంచరింపగలిగి యాయా పాత్రలనుగాని, విషయములనుగాని యవలోకించి తత్తదనుగుణముగా స్పందించు హృదయము కల్గియుండుట.

రసజ్ఞత యనగా రసము నెఱుగుట యని వాచ్యార్థము. అనగా విభావానుభావ సాత్విక వ్యభిచారీభావ సంయోగ ఫలితముగా పర్యవసించు రసస్వరూపమును దెలియుట. విభావాదికముల నెఱుగకయే యాయా భావములకు తత్తదనుగుణముగా సంచలనము పొందువారును రసజ్ఞలే. లక్షణాదికము నెఱిగియు రసజ్ఞులు కానివారున్నారు.

ఇక వ్యుత్పన్నత యనగా లోకశాస్త్రానుభవముతో కూడిన పాండితి. పరిజ్ఞానము సమకూర్చుకొనుటలో దేశాటనము, బహుకావ్యపఠనము, సంప్రదాయజ్ఞులైన మహాత్ముల సాంగత్యము మున్నగునవి లోడ్పడవలెను. ఇన్నిటితో సుదయించిన సంస్కారమే వ్యుత్పన్నత యగును. ఇన్ని కల్గియు సంస్కారము పొందనివారున్నారు.

✓ ఈ యుపకరణములతోడనే సాహిత్యారాధనకు పూనుకొనవలెను. అప్పుడే సాహిత్యోద్దేశమును గ్రహింపవచ్చును. ఎంతవరకీ యుపకరణములు లేక పరిశీలించుచుందుమో యంతవరకు సాహిత్యోద్దేశము ప్రశ్నార్థమగును. నేడు లోకమున వ్యవహరింపబడుచున్న సాహిత్య మనునట్టిదిగాని,

సాహిత్యోద్దేశ మనునట్టిదిగాని నిత్యమైన సాహిత్యరమలు
గోవు. సార్వజనీన, సార్వకాలీనత లందు మృగ్యము.

సాహిత్యోద్దేశ మన్నికాలములందును, అన్ని దేశ
ములందు నొకటే యుండును. జీవితోద్దేశ మెట్లు
బ్రహ్మనందానుభవమో, అట్లే సాహిత్యోద్దేశము పైతము
బ్రహ్మనంద సహోదరమగు రసానందానుభవ మగును.
'రసోపై సః' అను శ్రుతివాక్యము జీవితమునకు, సాహిత్యము
నకు చెందినది. ఋషిప్రోక్షమైన వాక్యము బ్రహ్మనంద
సాధకులకు ప్రమాణము. రసానంద విపాసులకు కవివాక్య మట్టి
ప్రమాణము. కవి ఋషితుల్యుడు. కావుననే 'నానృషిః
కురుతే కావ్యం' అనినారు.

మోక్షగాముల కెట్లనేక పథము లనుగమ్యమానములై
ప్రతీయమానము లగుచున్నవో యట్లే సాహితీదర్శనాలక్ష్య
మును గడించుట కనేక మార్గము లాయాయుగములలో
ననుగమ్యమానములైనవి. ఆయా మార్గములే యాయా
కాలానుగుణముగ నుద్భవించినయుద్విమములపరిణామములు.

నైదిక వాఙ్మయముయొక్క గహనతయే పురాణ
గ్రంథరచనోద్యమమునకు హేతువు. శైవ నైష్ఠవ సంఘర్ష
ణమే వీరశైవనైష్ఠవోద్యమములకు కారణము. అనుకరణ
బాహుళ్యమే స్వతింత్రరచనోద్యమమగు ప్రబంధప్రక్రియకు
దారితీసినది. కర్మసిద్ధాంతాచరణాశక్తి భక్తిమార్గావలంబ
నమునకు కారణము. ప్రాచ్యసాహిత్యనూత్రిములపై ప్రత్య
యము లేకపోవుటవలననేమి, కాలాభావమువలన నేమి

సామాన్యజనుల కందుబాటులో సాహిత్యము నుంచవలెనను ఉద్దేశ మే నవ్యసాహిత్యోద్యమమునకు మూలము. ఈ విధముగా నుద్యమములు బయలుదేరి సాహిత్యము సనేక గతుల నడిపినవి.

ప్రాచీన లాక్షణికుల సాహిత్యోద్దేశమును గమనింతుము. సప్తసంతానములలో కావ్యము శాశ్వతమైనది. 'విశ్వశ్రేయః కావ్యం' అనినారు. అనగా సార్వజనినత యుండిన లెనని నూఛ్యార్థము. 'వ్యవహారవిదే శి వేతరిత్యతయే నద్యః పరనిర్వృతయే కాంతాసమ్మితయోపదేశయుజే' అనుటలో విశ్వశ్రేయ స్సెట్లు కలుగనచ్చునో లక్షీకరించినాడు! కావ్యాత్మి మీమాంస యొనరించి లాక్షణికులు రసానందానుభవమునకు కావ్యమందలి వివిధాంశలను పృథక్కరించినారు. అవే రస, అలంకార, గుణ, రీతి, ధ్వని, వక్రోక్తి, అనుమాన, ఔచిత్యములు. లక్ష్యమొక్కటే. నాటికినేటికి దానిని సమీపించు మార్గములు మాత్రము భిన్నములు.

జీవిత లక్ష్యమును సాధించుటకు కర్మ, జ్ఞాన, భక్తి మార్గములు బుద్ధేశింపబడినవి. ఆత్మానందమే పరమోత్కృష్టమైన జీవితధర్మము. తదానంద సంధానమునకే యీ మార్గములు. సాహిత్య మీ త్రిమార్గాశ్రయము. ప్రభు, సుహృ, త్కాంతాసమ్మితములని లాక్షణికుడు వ్యవదేశించినాడు. వేదములు కర్మను విధించునవి. పురాణములు ధర్మపథముల నడచినవారిని గూర్చి నివేదించి, కర్తవ్య ధర్మముల నిరూపించి, ఫలాపేక్షలో మనుజునికి నుత్సాహము కల్పించునవి.

కావ్యము లోకమును మరపించి మురిపించునది. అది కాంత వాక్కువలె సున్నితముగ, సుకుమారముగ, లలితముగ, వ్యంగ్యమాత్రవిలసనముతో సంస్కరించునది.

సాహిత్యము సౌందర్యమూర్తి. సౌందర్యానిష్ఠుర గాస్వాదనములు సహృదయ వేద్యములు. సాహిత్యోపాసనమే యీశ్వరోపాసనము. ఇదే సౌందర్యోపాసనము. రససిద్ధి లేక సౌందర్యసాక్షాత్కారమే ఫలము. ఇయ్యది యలౌకికానందస్వరూపము. అతీంద్రియమైనది. ఇట్టి యానందమాను సశరీరముగ ననుభవింపదగినది.

సాహిత్యము రాజసతామసవృత్తులను లీనమునరించి శుద్ధసత్వమును ప్రకాశింపజేసి తద్వారా సౌందర్యాలోకనమున కర్హత నిచ్చునది. సాహిత్యము నిరంతరభావనావిశేషముచే పరిబ్రహ్మానంద సహోదరమగు నానందము నాస్వాదింపజేయునది. నిత్యచైతన్యము గలిగినట్టి, శుభప్రదమైనట్టి రసానుభవమును కల్పించి మనోనేత్రమునకు దివ్యసాక్షాత్కారము కల్పించునది సాహిత్యము. ✓

ఇట్టి పరమోత్కృష్ట ఉద్దేశము గలది సాహిత్యము. అందుచేతనే యిది మధురదర్శనమైనది.

[6-6-44 తేదీన హైదరాబాదు రేడియోనిలయమునుండి ప్రసారము]

మాటలలో భావార్థములు

ఇద మంగళం తమః కృతస్మిం జాయేత భువనత్రయమ్
యది శ్లోహ్యమం జ్యోతి రా సంసారం న చీప్యతే.

అని శబ్దమునుగూర్చి లాక్షణికుడైన దండి వచనము. శబ్ద మను జ్యోతి లేకున్న సంధతమస్సులతో ముగ్ధోకములు నిండి యుండెడివని శ్లోకార్థము. శబ్దమున కంతటి విలువయున్నది. నాదప్రతిమార్థములని శబ్దము త్రిగుణాత్మకమైనది.

భావః క వేరభిప్రాయః కావ్యేషువా సిద్ధి సంస్థితః అని భావమునుగూర్చి యాతని నిర్వచనమే. కావ్యగతమైన కవి యభిప్రాయము భావ మని నుడివినాడు. భావ మను పద మనేక పదార్థములకు చెందుచున్నది. సితి, మత, తాత్పర్య, ఇంగితాది వివిధావస్థల కీపదము వ ర్తిలుచున్నది. ఇట్లే యర్థ మను పదము హేతు, ఇచ్ఛ, ప్రయోజన, ఆకూతాది వివిధా వస్థలకు సరిపోవుచున్నది.

కాగా, భావార్థములు శబ్దము నాశ్రయించినవి. శబ్దము లేనిదే యర్థము లేదు; భావ మంతకన్నను లేదు. అట్లే భావములేక శబ్దమునకు సితి లేదు; అర్థము కాకపోయిన భావము స్ఫురింపదు. ఇవ్విధముగా శబ్దార్థభావము లన్యోన్యాశ్రయములు. శబ్దార్థములు ప్రకృతిపురుష సంబంధము కలవిగా కవి కాళిదాసుని సూక్తి.

కాని భావార్థముల కంతర మున్నట్లు సూక్ష్మపరిశీలనమువలన దెలియును. అర్థము శబ్దగతము; అది శబ్దము నర్థించిన వచ్చునది. శబ్దము భాషాశాస్త్రసంబంధి కనుక నర్థము భాషాతత్వముమీద నాధారపడినది. అర్థజ్ఞానమునందధికారము గలవానిని పండితుడందుము.

భావ మనగా నర్థమేకాక యర్థాంతరముకూడ. ఇది సందర్భపురస్కృతిము. మానవుడు తాను భావించిన యంశమును పదజాలముద్వారా యందించును. ఒక్కొక్కప్పుడతని భావమును సంపూర్ణముగా నాపదములు స్వక్రీకరింపకుండుట యనుభవసిద్ధము. భావము పదములను నిమిత్తముగా గైకొని సందర్భమును స్మరింపజేయును విహరించునది. సందర్భశుద్ధి, సన్నివేశ ప్రాధాన్యము, ప్రాతిముల సౌర్యావర్యములు, శబ్దార్థములతో సమన్వయించుకొనినమూహన విచారించినపుడు వచ్చు విశేషము భావము. భావమునకు పదము కేంద్రము వంటిది. సందర్భాదిగుణములు వస్తులములవంటివి. ఉదాహరణమునకు భారతి సభావర్ణములో భీష్ముడు ధర్మజునితో శిశుపాలునిగూర్చి యనిన వచనము నారయుడు :

“పాలిత దుర్ణయండు శిశుపాలుడు బాలుడు వీనికేల భూపాలక నీకుఁ బట్టునటువే మఱి ధర్మమెఱుంగ వీరకింబోలునె రాగకోప పరిభూత మనస్కున కల్పరాజ్య లక్ష్మీలనాంధబుద్ధి కనిమిత్త మహత్పరివాదశీలికిఁ.

సా హి త్య

అచ్యుతు నర్సిణు జేయగా శిశుపాలుడు ధర్మరాజు
 నాక్షేపించుట, అందులకు ప్రియవచనములతో శిశుపాలుని
 ధర్మరాజు డనునయించుటలు తెలియవలయును. సిమ్మటగాని
 భీష్ముని వచన మన్వయముకాదు. పద్యములో 'శిశుపాలుడు
 బాలుకు' అనినపుడు శిశుపాలు ఉమాయకు డనియు, అల్లు
 డనియు, సదసద్వివేచనాజ్ఞానగోన్ము డనియు నథాంతరముగు
 భావము 'నీకు' అనినపుడు, నర్సిణికోవిదుడు, నీతి విచక్ష
 నుడు, న్యాయపరిపాలకుడు నగు సంతటి గొప్పవాడైన ధర్మ
 రాజునకు-అని భావము. అంత ఉదాత్తగుణపూర్ణుని కింత
 యవినీతిపరునితో మాటలతోనిమిత్తమేమి? అని అన్వయము.
 తుది రెండు పాదములకు-ఎంత విశదీకరించినను ధర్మపరిశీలనా
 శక్తి యట్టి నీచున కలనకునా యనియు, ఏల యీ కాల
 యాపన మనియు భావము. ఈవిధముగా భావ మథాంతరము.

భావము హృదయగతము. కవి హృదయము సహృద
 యుడైన రసజ్ఞునకే వేద్యము. కవి హృదయసదృశమైన హృద
 యము కలవాడు సహృదయుడు. కావున భావము సాహిత్య
 తత్త్వముపై నాధారపడినది. ఉత్తమభావాధికారము కలి
 గినవానిని సాహితీపరు డందుము.

కవి భావించినది భావమని తెలిసికొంటిమి. భావిం
 చుట యనగా నిరంతరాలోచనముచే సాధితమైన ఒకానొక
 క్రియావిశేషము. 'ఆత్మతో సంభాషించుటయే భావించుట'
 యని యొక పాశ్చాత్యుని నిర్వచనము. కవి యాలోచనముచే
 సమాలోచనము

మథించి, 'గ్రహించి' దర్శించిన యొక రసమయగోళము భావము. మహోన్నతభావము అన్నియు హృదయమంతరాళములనుండి ప్రవహించును. హృదయమార్గమై, రసగ్రహణగుణసమన్వితమై, నిగ్గును దేల్చు సున్నితయంత్రమై వర్తిల్లును. సమస్త కలుషములు హృదయములో స్వచ్ఛగలక మందువలె ప్రతిఢిలించగలవు. సుసంస్కృతమై, శ్రేయోదాయకమై, సమగ్రమై, సుందరమై, సత్యమై భావము పరిష్కృతమగుట హృదయమందే.

ఇక సర్గములు ముప్పై పదిగా లాక్షణికునిసూత్రము. శబ్దమునకున్న అభిధా, లక్షణ, వ్యంజన వృత్తులు పురస్కరించుకొని వచ్చునవే వాచ్య, లక్ష్య, వ్యంగ్యార్థములు. వాచ్యార్థ మనగా శబ్దము నర్థించినపుడు సూటిగా వచ్చు అర్థము. శబ్ద మర్థమున కుపలక్షకము. శబ్దోచ్ఛారణము వలన తద్గతమైన వాచ్యార్థము మన కొక వస్తువేషమునందుట సామ్యత్వమందును. ఉదాహరణమునకు 'గోవు' అనినంతనే శబ్దముచున్న ప్రతిమాగుణము ద్యోతకమగును గదా! ఇట్టిదే వాచ్యార్థము.

వాచ్యార్థము నట్లేయించి, 'యాషద్భేదమైన అర్థమును ప్రసాదించునది లక్ష్యార్థము. ఉదాహరణమునకు 'మీరు వెళ్లు మార్గములో చెఱువున్నది' అనినపుడు మార్గమధ్యప్రదేశములో గమన నిరోధము గల్గించుచు చెఱువున్నట్లు వాచ్యార్థము. 'మార్గములో' ననగా 'మార్గము ప్రక్కన' యనిగదా వక్తృభిప్రాయము! ఇట్టిదే లక్ష్యార్థము.

వాచ్యాత్మకముల సూక్ష్మమునది కాక, లక్ష్యము నలె సామీప్యముగాక, వాచ్యాత్మకమునకు న్యతిరేకాగ స్ఫురణము కలిగించునది న్యంగ్యాత్మకము. ఉదాహరణమునకు కళాపూర్ణోదయములో సుగ్రాతికి సఖులు లుపాయములు జెప్పు సందర్భములో—

‘దంపతు లిరువును వివేకు లేని చెప్ప’

అను పాదములో ‘వివేకు’ అనగా ‘అని వివేకము’ అనిగదా సఖుల యుద్దేశము! ఇదే న్యంగ్యాత్మకము. ఈ న్యంగ్యమందే భావసౌకుమార్యమును గమించుటకుగాని, నిశితబోధనా విధానమనుగమించుటకుగాని శక్తియున్నట్లు కనిపెట్టి కాబోలు దీనికి కావ్యమునందు ప్రాధాన్య మిచ్చినారు లాక్షణికులు.

ఇట్లే భావ మను పదమునుగూడ నచేరితుల లాక్షణికులు ప్రయోగించినారు. వ్యాకరణములో భావ మనగా భాత్వార్థము. రసప్రకరణములో విభావ, అనుభావ, సాత్త్విక వ్యభిచారభావము అని కన్పించుచున్నవి. ఇవి యన్నియు పరస్పర భిన్నము అనియు, నన్నియు క్రమావస్థల కుపకరించుననియు, తుదకు రసములో పర్యవసించుననియు తెలియును. ఈ రసభావమునకే లాక్షణికులు గౌరవమిచ్చినారు.

ఈ విధముగా భావార్థముల కన్యోన్య సంబంధము, సూక్ష్మోపసూక్ష్మమైన యంతరములు గలవు. మాటల నాశ్రయించినవి యర్థభావములు. మాటలలోని యంద్రజాల మనినపుడు కారణము కన్పింపక ఫల మభివ్యక్తమైనట్లు తత్ఫలముగా చక్కలిగింత కలుగుచున్న ట్లభిప్రాయము.

ఇంద్రజాలములో ఫల మభివ్యక్తమగునుగాని కారణజాతము బుద్ధి కందదు.

మాటల ఇంద్రజాలము మాటలలోనే లేదు. వాని ప్రయోగములోనున్న వైవిధ్యములో, సూక్ష్మమార్గములో, వైచిత్ర్యములో నున్నట్లు గమనింతుము. ఆయామాటలను వాని ప్రత్యేకత యుండినే యున్నది. వేని యర్థము వానిదే. మాటల ఇంద్రజాలము కవిత్వమునకు చెందినదే కాని శుష్కమగు వచనమునకు దాని నాపాదించిన దాని గతి కష్టమిదిగిలినట్లగును. నిత్య వ్యవహారములో మాటల ఇంద్రజాలము కల్పించినచో నది కవిత్వసంబంధి మే యగును.

శ్రవణపేయముగా కొన్ని మాటల కూర్పులుండును. 'కీర్తన పాత్ర చిత్ర మృదుగీత కలాకలన ప్రవీణత' అని నవుడు రేఫ పానఃపున్యమును, 'చెందొన విందు మందువలె జిందు రుచిందగ' అనినవుడు బిందుపూర్వక దకారపానః పున్యమును శ్రవణానందమును కలుగజేసినవి. ఇట్టివానినే గుణాలంకారములక్రింద పరిగణించినారు లాక్షణికులు.

కాలగతిలో పడి శబ్దము స్వరూపములోను, నాదము లోను, అర్థములోను మార్పు చెందుచుండును. ఆచారవ్యవహారముల కనుగుణముగా శబ్దములు పూర్వ మెన్నెన్నో యర్థములలో ప్రయోగింపబడినవి. కాలపరిణామములో నవి కొన్ని యర్థములలోనే రూఢిచెందినవి. చీర యను శబ్దము సామాన్య వస్త్ర విశేష మను అర్థమునుండి స్త్రీ ధరించు వస్త్రవిశేషములో, 'కైంకర్య' మను పదము 'స్వామి సేవ'

యను అశ్శమునుండి 'సంగ్రహించుట' యనుదానిలో 'కంపు' అనుమాట 'గంధ' మను అశ్శమునుండి దుగ్ధంధ మనుదానిలో రూఢ మగుచున్నవి.

శబ్దస్వరూపము తెలియనివారిచేగాని, విద్యాగంధము లేనివారిచేగాని ఉచ్చరింపబడి కొన్ని శబ్దములు నాదమును గోల్పోవుచుండును. 'నెల్లు' అనుటకు 'ఎల్లు' అనియు, 'గొల్పివారు' అనుటకు 'గొప్పోరు' అనియు, 'పన' అనుటకు 'పిన' అనియు, 'పమది' అనుటకు 'పంది' అనియు పూర్వ నాదములను గొల్పోయి వినిపించుచుండును.

భిన్నపాంతములలో నొకే వస్తువును సూచించు పదములు భిన్నములుగా నున్నవి. 'తాళము' నకు 'కప్ప' 'పచ్చడి' కి 'తొక్కు' 'అగుట' కు 'సైను' 'గురువుగారు' నకు 'అయ్యవారు' మున్నగు ప్రయోగము లిట్టివే.

వక్త్ర భావోద్వేగమును సూచించుట కుపయుక్తము లగు పదములు విచిత్రములుగా నుండును. 'మహాచెడ్డ యిష్టము' అననపుడు 'మహాచెడ్డ' అను పదములు వ్యస్తార్థములలో నిష్ప్రయోజనములు. కేవల ముద్వేగము, ఇచ్చలో పరాకోటి తెలుపుటకు ప్రయోగింపబడినవే కాని వేరు ప్రయోజనము వానికి లేదు. లోకములో 'పడిచస్తాడు' అని నపుడు కావ్యములో 'ఈ వెడమాటల నను నేటికిఁ జంపెదరు' అననపుడు 'చావు' అను శబ్దమునకు పైవిధముగనే పృథక్త్యము నున్నది.

శబ్దములు కొన్ని యితర శబ్దములతో కూడినపుడు వింతయైన నూతనార్థముల ప్రసాదించును. 'పిడిత మొహము' అనినపుడు విఫలమనోరథుడై దైన్యదశను పొందినవాని మాఖ నైఖిరి సూచింపబడినది. ఇట్టివే 'చట్టిముక్కు' 'ఏనుగుకాలు' 'మట్టిబుట్ట' మొదలైనవి. వీనిని క్రమమఁగా నలంకారముల క్రింద జేర్చినారు మన లాఠిణికులు.

ఇట నలంకారములగూర్చి స్వల్పముగా చెప్పినలెను. అలంకారములు, శబ్దార్థాలంకారము అని రెండు విధములు. శబ్దాలంకారములో నాదమునకు గౌరవము, అర్థాలంకారములో భావమునకు గౌరవము. కవి తన కుపలభ్యమానములైన పదముల నన్నిటిని వివిధావస్థలలో సంపుటికొని తన మనోగతమైన యభిప్రాయము వ్యక్తకరించును. ముందు మనవిచేసినట్లుగా నాతని భావమును సంపూర్ణముగా నందించుట కా పదములు సరిపోవు. అపు డాతఁ డలంకారముల చెంతకు బోవును. సాదృశ్యకల్పనము, ఇతిర సన్నివేశ స్ఫురణము మున్నగునవి యాలంకారిక సామగ్రి. స్వీయీనుభూతాంశమును తనతో సమానముగా, సమగ్రముగా, సహృదయ సాక్షాత్కారము కల్గించుటయే కవియొక్క నిరంతర సాధనము. కనుక భావవ్యక్తి కుపకరించునవే అర్థాలంకారములు. నాదవ్యక్తి కుపయోగపడునవి శబ్దాలంకారములు. రెంటికి పరమాశయ మానందసంధానమే. ఒకటి హృదయ గోచరము. రెండవది శ్రవణగోచరము.

కావ్యమూలము ముఖ్యాంగము లనవగు భావ, వస్తురచనలలో రచనము శిష్టానమస్వీతమైనది. వస్తువు లోక కావ్యములలో సిద్ధమైనది. భావము కవి మనోగతమైనది. మానవుని కొక్కసినే జంతుకోటిలో భావనాశక్తియున్నది. ఇది యొకడు పెరిగిన కొలది, లోకకావ్యాని పరిశీలనముచేసిన కొలది యభివృద్ధిపొందుచు నైశిత్యము బడయుచుండును. ప్రతి మానవున కభిప్రాయము లుండును. కాని బంగారము పుటములోలె వాని నాలోచన మను అగ్నిగుండమున ప్రేల్చినగాని భావముగా పరిణమింపవు. ఆలోచనాశక్తికలిగి యగ్రజము లేకపోయినచో గాలిలో కత్తిసాముచేయుట నంటి వగును. ముక్తిభావములు రిధ్యసాధి సంబంధముకల విగా నిర్మలనలనని పెద్దల యభిభాషణము.

ఆ యుత్కృష్టభావమే, ఆ విశ్వసత్యమును ప్రకటించు కవితాభావమే ప్రపంచమును పాలించునది. మనోహరమైన మాటల నేరికొని, స్ఫుటమైన యర్థములను బోసిన చముగా జేసి, సుసంపన్నమైన భావమును పొదిగి కవి విశ్వమును పరపాలించువాడు. నాదబ్రహ్మ సాక్షాత్కారమొందని పదసంపుటలు న్యర్థము. అట్లే యర్థములేని శబ్దములు పడికట్టురాళ్ళనంటివి. భావములేని శబ్దార్థములు 'భావజులేని పాడుమేడ' వంటివి. కావున శబ్దము-అర్థము-భావము, ఇవి ఉత్తరోత్తర ప్రధానములు. భావము ప్రథమము ప్రభవించును. పిమ్మట సార్థకమైన శబ్దావతరణము జరుగును. కవి భావమునుండి యర్థముమీదుగా శబ్దమునకు

ప్రయాణము చేయుచుండును. సహృదయుడైన విమర్శకుడు శబ్దములనుండి భావమునకు ప్రయాణమొనర్చును.

భావప్రకాశమే కవిప్రయత్నము. తన్నిజస్వరూప ప్రకటనమే విమర్శకుని బాధ్యత. శబ్దములోని నాదప్రతిమార్థముల కంతరమైన భావముచేతనే ముల్లోకము లంకితమగుచుండి విడివడునది. అట్టి భావోదయమే జ్ఞానోదయము. ఐంద్రజాలికుని మాయలోబడక నిజతత్వ మెఱుగుటకై సంస్కారము బడసినవాడే మహాత్ముడు. శబ్దములో భావార్థముల నాతడెరిగి బ్రహ్మతత్త్వము నెరుగగలడు. అట్టి జ్ఞానోదయమే జ్యోతిరావిర్భావము. అదే విశ్వము నేలు పరంజ్యోతి.

‘తమసో మా జ్యోతిర్గమయ’

[మద్రాసు రేడియోనిలయమునుండి ప్రసారితమైన ప్రసంగము 2-8-45]

కవి - సమాజము

ఏ యుగములోనైన, నేదేశములోనైన కవి మానసియుడే. కవి ప్రజాప్రతిభతో సమానుడే కాక యొక్కొక సమయమున నాతని మించునుగూడ. కవి తాను ప్రతిభాసంతుడై, త్రికాలవేదియై, సమస్త చరాచరప్రకృతిని నిశితముగా పరిశీలించి, తానందుండి విడిపోయి, దాని నాత్మతత్వముతో సమన్వయించుకొని యాధికారిక వచస్సును మధురముగా వెలువరించును. ఆతడు క్రాంతదర్శి. కావుననే కర్మసాక్షినికూడ త్రోసివేసినచి 'రవి గాననిచో కవి గాంచునేకదా' అనెడి లోకోక్తి పొసగినది. వర్తమానముతో భూతభవిష్యత్తుల సమన్వయించుట ప్రతిభావిశేషమేకాని వేరుకాదు. దూరదర్శనములో తాకికములైన, నిత్యనైమిత్తికములైనవిషయములను ఖాళీనముచేసి యుత్తమోపదేశముచే సంస్కరించుటలో కవి ఋషితుల్యుడు.

కవికూడ లోకసంబంధియే. సామాన్య మానవుడే విధముగా నాహార విహారాదులలో పాల్గొనునో యట్లే కవియును. కాని కవి లోకానుభవమును పొంది, యా లోకములో తాను చూచిన సన్నివేశమును తన ప్రతిభచే నుదాత్తముచేసి, యందలి తాత్కాలికచేతనను ఖాళీనముచేసి శాశ్వత స్పందనము నాపాదించును. కవి కార్యము విచిత్ర సమాలోచనము

మైనది. అసత్తునుండి సత్తునకు, తమస్సునుండి జ్యోతిర్లోకమునకు నడిపించు శక్తిమంతుడు కవి. సమాజములో సామాన్యులు చూచు దృశ్యమునే తానును దర్శించును. కాని సామాన్యులవలెగాక యత డండలి పాత్రములతో లీనమొందును. ఆ దృశ్య మాతని యంతరంగ¹భిత్తికయందు సంపూర్ణముగా ముద్రిత మగునట్లు సాధనము చేయుచుండును. పునర్దర్శనముచేసి దాని సంతరంగమందు భావనిగ్రహముచే నిలుపుకొనును. తనకు కలిగిన సంతోషము నానందముగను, దుఃఖమును కరుణముగను సంస్కారవిశేషముచే పరివర్తనము చేయును. అనగా కవి ప్రథమదశలో సాక్షియై, పిమ్మట ద్రష్టయగునన్నమాట. సామాన్య మానవులు సాక్షులుమాత్రమే.

కవి తాను దర్శించి నిగ్రహించి భావనచే దాని నొక రసగోళముగా పునర్దర్శించిన తరువాత యితరుల కారసానం దానుభవమును భాసింపజేయుటకు ప్రయత్నించును; ద్రష్టయైన పిమ్మట ప్రప్టయగును. అనగా కవిత సృష్టియన్నమాట. ఉక్తివిశేషమే కవిత్య మన్నాడు ప్రాచీనుడు. ఉక్తి వైచిత్రీ పొసగుటకు కవి వ్యుత్పన్నుడు కావలెను; చూచిన సన్నివేశమును తిరిగి శబ్దార్థకల్పనముచే సృజింపవలెననిన నెంతటి శబ్దాధికారము వలయునో యూహింపుడు. శుద్ధమైన వచస్సుతో సమగ్రవస్తుచిత్రణముచేసి తా నెంతటి సానుభూతి పొందెనో యంతటి యనుభవము సామాజికునకు కూడ నందించినపుడే కవి కృతార్థుడగును. కావున కవి క్రాంతదర్శియై నిశితగ్రథనాకాశలముచే స్ఫుటవ్యక్తికలిగి యుండవలెను. వ్యక్తిలేని ద్రష్ట ప్రయోజకుడు కాడు.

నాడు, కవి మానస సమాజము నుత్తమమార్గమున తన పవిత్రతవచస్సుతో నడిపించువాడు. జాతి సంస్కృతికి నుపాధ్యాయుడై డెంతటి బాధ్యత వహింపవలెనో యంత బాధ్యత మానవకల్యాణమునకు కవి నహించును. కవి సమాజమును తనతో తీసికొనిపోయి యాదర్శమూర్తులను చూపి, యలరించి, యనుసరింపజేయును. అట్టిచో సమాజముకూడ కవి నాదరింపవలెను. సామాజికులు కేవలము పామరులై కవి విశిష్టత యెఱుగక యాతని దూషింపరాదు. విద్యావంతులై వివేచనాజ్ఞానముకలిగి, సహృదయత్వ మలవరచుకొని సామాజికులు కవిని సమీపించుట కర్హత సంపాదించుకొనవలెను. కవి సామాజికు లీవిధముగా పరస్పరానుభూతి కలిగియుండిన గాని శోభ లేదు. ✓

పూర్వకపులు చ్చిత్రించిన సన్నివేశములు సమాజమునకు సహజములు కావనియు, వాస్తవిక జగత్తు నతిక్రమించి, భావాంబరవీధులలో విహరించుట దోషమనియు, యథాదర్శనముగా చ్చిత్రింపవలెగాని సమాజమునకు దూరముగా నుండరాదనియు నిటీవల కొందరు వాదించుచున్నాళ్లు, కవిదృష్టికిని సామాన్యని దృష్టికిని భేదమున్నట్లు తెలియవలెను. వాస్తవిక కథనముకన్న నుదాత్త కథనమే బోధనమున కనుకూలించును. లౌకికమునుండి యలౌకికమునకు పాత్రముల నడిపించుచు కవి సమాజమును స్వర్గమును కలిపి ముడివేయును. ప్రవరునివంటి యింద్రియ నిగ్రహము కలవాడగు, సీతవంటి పత్నివతయు లోకవిరుద్ధములని శంకిం

చువా రున్నారు. లోకమునకు కవిత్వము దర్పణమైనందు వలన ప్రయోజన మేమి? ఉన్నది యున్నట్లు వర్ణించుచో కవి యేల మనకు? అట్లే కవిత్వము దర్పణమైన, నుపదేశ మునకు బదు లుదేకమును, సంస్కరణమునకుబదులు జుగు ప్పను కవి కలిగించునేమో! కవి కేవల సామాజిక డైరీగాన ప్రయోజనము లేదుకదా. దేశకాల పరిస్థితులను గమనించియే ప్రతి యుగమున కవి ప్రవక్తయై ప్రవర్తిం చుండును.

ఈ సిద్ధాంతమును మరచి సమాజమునకు కవి దూర ముగా వర్తిలుచున్నాడను ప్రవాదము కొందరు లేవదీసి నారు. ప్రజావాఙ్మయము పూర్వము లేదని వివదించు చున్నారు. ప్రజావాఙ్మయ మనగా ప్రజల కొరకు వాఙ్మయ మని యర్థము. పూర్వమున్న వాఙ్మయము ప్రజలకొరకే కాని పశువులకు కాదుగదా యుద్దేశింపబడినది? ప్రజ లన్న పామరు లని యర్థము చెప్పకొనినచో పామరునికి వాఙ్మయ మాతని సంస్కరించి సన్మార్గవర్తనుని చేయుటకేగదా? విశ్వేశేయః కావ్య మనినపుడు పూర్వులు దీనినే యుద్దేశించి నారు. కాని పూర్వకావ్యములు ప్రజల కందుబాటులో లేవని యందలి భాషాభావ జటిలత్వమును దూషించు చున్నారు. నేడు వ్యావహారికభాషలో కవులు తమ భావ ముల నందించినను ప్రజాసామాన్యమున కర్థమగుటలేదను వాక్యములు విసబడుచునే యున్నవి. సామాజిక లఘికారాసు గుణముగ విషయ గ్రహణము చేయనలెనే కాని కవిని దూషించి ప్రయోజనము లేదు. అన్ని కాలములలోను కవి

కిని పామరునికిని మధ్య సహృదయుడైన వ్యాఖ్యాత యుండవలెను; ఉండితీరునుగూడ. సామాజికుడు శిక్షపొందవలెను. అట్లు కాక కవిని పామరుని వద్దకు దిగిరమ్మనుట పొరపాటు. దీనినే రస్కిన్ పండితుడు—

“We neither feign nor interpret; you must rise to the level of our thoughts” ★

అని, సామాజికులే కవి వసించు నున్నత పథమునకు వెళ్ళవలెనుగాని కవి దిగిరాలేడని చెప్పినాడు. ఈ సిద్ధాంతమునకు విపర్యాసము కలిగినచో సమాజము తమోలోక మందుండుట తటస్థించును. జాతివ్యవస్థ క్షీణించిపోవును.

కవి భావోదాత్తతతోనే విధమైన వివాదము పనికిరాదు. కవితాభావమున కక్షర రమ్యత నాపాదించి దాని కళామయము చేయుటలో సజ్జాద్ జహీర్ కూడ తన సమ్మతిని

The people demand of their artists to present these in artforms to clothe these sacred emotions... అను వాక్యముద్వారా తెలిపినాడు; కాని వివదించలేదు. భావ చిత్రణములో కావ్యరూపము నంగీకరించితీరవలసినదే.

కవికిని సమాజమునకు నవినాభావసంబంధము. కవితానున్న దేశకాలపరిస్థితుల నాకళించుకొనియే కావ్యము రచించినాడు పూర్వము. నన్నయ కవితలో ధర్మనిష్ఠయు, వాల్మీకివారి కావ్యములలో శైవమతప్రాబల్యమును, తిక్కనార్యుని గంటములో దేశీయప్రభావమును, శ్రీనాథుని

★ Ruskins Lectures— Sesame.

క్రడాభిరామములో సంఘవ్యవస్థ, రాయలనాట కావ్యము లలో సమాజసాఖ్యమును, వీరేశలింగము రచనలలో ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సంస్కృతీ సంఘర్షణము ముదితములైనవి. కావుననే సాంఘిక చరిత్ర వాయుట కాసంఘవాఙ్మయము తోడ్పడు నను సూత్రము వచ్చినది. సంఘజీవితము ప్రతిబింబించని రచన యుండజాలను.

నేడు ప్రబోధవాఙ్మయము వచ్చుచున్నదనిన, నది యీనాటి జాతియొక్క నిద్రాణావస్థను తెలుపును. ప్రబోధ వాఙ్మయమే సాహిత్యమని తలచుట యవివేకము. ప్రబోధ వాఙ్మయము తాత్కాలిక ప్రయోజనము గలది. ప్రజలను ప్రబోధించి యెన్నిదినములు కార్యశూరులుగా నిలువబెట్ట గలము? విజ్ఞానవ్యాప్తి విరివిగా జరుగవలెను. ప్రజ లందఱు తమ విజ్ఞానపాదములపై తాము నిలువగల శక్తి యలవరచు కొనిననాడు కవి సందేశ మర్థమగుటయే కాక యుత్తమసాధ నములో శాశ్వతఫలము లందగలుగుదురు. విద్యావ్యాప్తికై పాటుపడక కేవల ప్రబోధము సాగించిన ముక్తిలేదు. విద్యా వంతునికి సాహిత్యము సమధికమైన జ్ఞానము నిచ్చి పరమా నంద సంధాన మొనగూర్చును. ప్రబోధము మనుజునిలో సహజమైన దూకాంక్షను పొడమనీయదు. కావున దాని ప్రభావ మల్పకాలపరిమితము. అయినను సాహిత్యసృష్టియు ప్రబోధవాఙ్మయ రచనయు నేకకాలావచ్ఛేదకములుగా జరుగవలసియేయున్నది.

ఈనాడు మన సంఘము దుస్థితిలో నున్నది. తుచ్చ కామమునకు గురియై జంతుప్రాయమగుచున్నది. వర్గవైమ

నస్యములు మిక్కుటములై యైకమత్యము లేకయున్నది. అసూయాహంకారములు హద్దుపద్దులేక పెరుగుచున్నవి. ధైర్య పౌరుషము లడుగంటినవి. సమాజములో శాంతిలేదు. స్వేచ్ఛాకాంక్ష ప్రబలినది. కాని ఫలవంత మగుటకు పరిస్థితులు ప్రతికూలములుగా నున్నవి. ఇట్టి సామాజిక దుస్థితిని సమగ్రముగా పరిశీలించి, విశ్వమానవకల్యాణము చేకూర్చునట్టి, శాంతిని నెలకొల్పునట్టి, సంఘైకమత్యమును ప్రబోధించునట్టి యుత్తమ కవి యీనా డవతరింపవలసియున్నాడు. అతడు ప్రపంచ కవి కాగలడు. అతని ఆధికారికమగు ప్రవచనములతోడనే యీనాటి సామాజిక దుస్థితి తొలగిపోవును. ఆమహాకవి కొరకై నిరీక్షింతముగాత.

(5-6-1945 తేది హైదరాబాదు రేడియోనిలయమునుండి ప్రసారము)

విమర్శకుడు - కళోపాసకుడు

విమర్శక కళోపాసకుల కర్తవ్యతాబాధ్యతలను వారి వారి ముఖ్యోద్దేశములకుఁ దోడ్పడు వివిధోపాయములను, వారి యుత్కృష్టాదర్శములకు మార్గదర్శకములగు విషయములను తదితరవిషయముల నవగాహన చేసికొనుటకుఁ బూర్వము విమర్శనమనఁగ నేమియో, కళయనఁగ నెట్టిదో, యెట్టివాఁడు విమర్శకుఁడని, కళోపాసకుఁడని పిలువంబడెడినో యెఱుంగుట మన కవశ్యక కర్తవ్యమై యున్నది.

నూత్నరీతిని బరిశీలించిన విమర్శకునికిని, కళోపాసకునికిని సన్నిహిత సంబంధ మున్నటుల దెలియనగును. నిజముగ కళోపాసన, కళాదృష్టి, కావ్యాదులయందుఁ బ్రవేశమును గలిగియుండి, గొప్ప రసికుఁడైనవాఁడే విమర్శనాకార్యమునకుఁగాని, కళారాధనకుఁగాని గడంగుట కర్హుఁడగును. దీనిఁబట్టి విమర్శకునికిని, కళోపాసకునికి నొకే విధమగు పరికరము లుండవలయునని మనము దెలిసికొందుము. ఒక్కొక్కతఱిఁ గళోపాసకుఁడే విమర్శనకుఁ గడంగుట సంభవించును. కళోపాసకుఁడు కావ్యాదులం దగురీతిని బరిశీలించి, యందలి లోపాలోపములను గుర్తెఱుంగుట కెక్కు డవకాశమున్నది. తాను గుర్తెఱింగి, యితర జనంబుల కెఱుకజేయుటయే విమర్శనాదర్శకము. ఈ విధంబున విమర్శన కళోపా

సకుని కలముపై నాధారపడినచో గుణగుణపరిశీలనముగా నెంచవచ్చును.

ప్రత్యేకముగా నీ రెంటినిఁ బరికింపముగాత ! ఈ కార్యాచరణకుం గడంగుటలో రెంటికిని సాధరమైనైధరమ్యముల సులభమార్గముగఁ గన్గొన వీలుగునను నాశయము ప్రబలియున్నది.

మున్ముందుగ 'విమర్శన' మన్న నెట్టిదో విపులముగఁ పరిశీలింతము. ఈ పదము ననేకులనేక విధముల నిర్వచించి యున్నారు. ఎవరికిఁ దోచినటులు వారు వాక్రుచ్చుచుండ స్నేహితి విమర్శన మను పదమునకు భిన్నాభిప్రాయము లేర్పడి, విమర్శకుఁడన్న కేవలముఁ గావ్యములపట్ల రక్కసుఁడుగ భావించువంతటి భీతిని నెలకొల్పినది. నేడు ప్రతి విమర్శకుఁ డును 'విమర్శన' మను పదమునకు భిన్నమైన నిర్వచన మొనంగుచున్నాఁడు. లక్ష్య మేదియులేక, నోటికి వచ్చినటులు, కలము నడచిన రీతిని ప్రేలుచుండు విమర్శకు లనే కులఁ గాంచుచున్నారము. సంప్రదాయార్థములో విమర్శకుఁడు దోషాన్వేషిగా నెంచబడుచున్నాఁడు. కొందఱు కావ్యాదికళలయందలి గుణదోషవిశేషములను బరికించి, యున్నదియున్నట్లు దెలుపువాఁడు విమర్శకుఁడని యూహించుచున్నారు. మఱికొందఱు కృతయందలి విశేషములనే హెచ్చరించుచు, కవిని, కృతిని యథోచితముగ నభినందించుట విమర్శన మనుచున్నారు. ఒక వస్తువును గైకొని యందలి కవితామాధుర్యమునుగాని లేక రసోత్కృష్టతనుగాని, సమాలోచనము

చమత్కృతులను, తదితరాన్యములను సహాయముగఁ గొని యితర నస్తువులను వీనితోఁ బోల్చి యేది మిన్నయో నిర్ణయించు తత్త్వమే విమర్శకతత్త్వ మని కొందఱు నుడువుచున్నారు. దీనికి సంబంధించిన వాక్యమే 'విమర్శన మొక యానుషంగిక పరీక్ష' యనునది.

విమర్శకుఁడు నిజముగా నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నెదేని పరిశీలింపవలెను. లేదేని యయ్యది విమర్శన మనిపించు కొనక, కేవలము కవిపైనున్న యభిమానమువలనఁగాని లేక యాతనిపై నిరసనభావమువలనఁగాని పురస్కరింపఁబడిన కలముయొక్క నడకగా నెంచఁబడును. బాగుగ పరికించిన నేడు వెలువడు విమర్శనములలో చాలవరకు నీ నిర్వచనము నకుఁ దోడ్పడునవే యని గ్రహింపఁగల్గుదుము! ఒకానొకఁడు తన విమర్శనమం దొక కవిని, ఆతని కృతిని ఖండించినచో, నా కవిపైనున్న యభిమానముచే వేరొకఁడు దానిని తిరిగి ఖండిచుచు, మఱియొక విమర్శన మా విమర్శపై వ్రాయబూను కొనుట సామాన్యముగ మనము గాంచుచున్న విషయమే. తుద కీ విమర్శనలు వ్యక్తిగతమా కక్షల వెలిబుచ్చు మార్గములుగా నుపయోగింపఁబడుచున్నవి. క్రమముగ వ్యక్తిద్వేషమునకుఁ గారణభూతమై విషమపరిణామము నొందుచు ముఖ్యోద్దేశమునకు మూరమగుచున్నవి. ఈ సందర్భమున నొక విషయము చెప్పవలసియున్నది. విమర్శనము కృతుల కనువర్తించునదికాని కృతికర్తల కనువర్తించునది కాదని ప్రతి విమర్శకుఁడును గ్రహింపవలెను. కృతిలోనున్న గుణదోషములఁ గాంచుటేకాని కృతికర్తల గుణదోషములనెంచుట

విమర్శనాపద్ధతికి విరుద్ధము. నేటి విమర్శకులలో ౧౦ బలము దీనినే గ్రహింప లేకున్నారు. విమర్శకుఁ డెన్నటికిని కృతి కర్తపై తన కున్న యభిప్రాయము ననుసరించి యాతని కృతిపై తదభిప్రాయమే ప్రతిబింబించునటులు ప్రవాయఁబూను కొనఁడు. 'Judge not others that thy be not judged' అను వచనము ప్రతి విమర్శకుఁడును గమనింపఁదగినది.

నిజమైన విమర్శనలోఁ గలహములకుఁ గారణంబులగు విషయంబు లుండక 'విషయ విభజన, వ్యాకరణార్థపరిశీలన, నిరుక్తము, భానవ్యాఖ్యానము, పరిష్కరణ' మున్నగు నితర విషయములు చేరుచున్నవి. వీని నన్నింటియెడను గౌళము వడసియుండువాఁడే సరియైన విమర్శకుఁడు. అనఁగ విమర్శకుఁడు సర్వతోముఖుడై విజ్ఞానసర్వస్వసాధకుఁడై యుండవలె నన్నమాట !

విమర్శనమందు చారిత్రక, శాస్త్ర, కావ్య విమర్శ నము లని ప్రత్యేక విభాగము లున్నవి. విమర్శకులలో నిరు తెగ లున్నారు. ౧. ఉన్నదాని నున్నటులు విపులీకరించి యర్థమును (కవి తలంచిన రీతి) చెప్పవారు. ౨. ప్రత్యేక వాక్యములను, సందర్భములఁ గైకొని ఖండించువారు. విమర్శకులకు గర్వము హెచ్చుగ నహంభావముతోఁగూడి, యున్నదాని విపులీకరించుటే యేమి ప్రయోజకత్వ మని తమ యభిప్రాయములఁ జొనిపి, పండితీప్రకర్షకుఁ బ్రయత్నములు సల్పుచు ఘర్షణలలోనికి దిగుదురు. అట్టిచో వీరు రెండవ తెగలోనివారుగాఁ బరిగణంపఁబడెదరు. విమర్శనో

చమత్కృతులను, తదితరాస్వయములను సహాయముగఁ గొని యితర నస్తువులను వీనితో బోల్చి యేది మిశ్రయో నిర్ణయించు తత్త్వమే విమర్శకతత్త్వ మని కొందఱు నుడువు చున్నారు. దీనికి సంబంధించిన వాక్యమే 'విమర్శన మొక యానుషంగిక పరీక్ష' యనునది.

విమర్శకుఁడు నిజముగా నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నెదేని పరిశీలింపవలెను. లేదేని యయ్యది విమర్శన మనిపించు కొనక, కేవలము కవిపైనున్న యభిమానమువలనఁగాని లేక యాతనిపై నిరసనభావమువలనఁగాని పురస్కరింపఁబడిన కలముయొక్క నడకగా నెంచఁబడును. బాగుగ పరికించిన నేడు వెలువడు విమర్శనములలో చాలనరకు నీ నిర్వచనము నకుఁ దోడ్పడునవే యని గ్రహింపఁగల్గుదుము! ఒకానొకఁడు తన విమర్శనమం దొక కవిని, ఆతని కృతిని ఖండించినచో, నా కవిపైనున్న యభిమానముచే వేరొకఁడు దానిని తిరిగి ఖండి చుచు, మఱియొక విమర్శన మా విమర్శపై వ్రాయబూను కొనుట సామాన్యముగ మనము గాంచుచున్న విషయమే. తుద కీ విమర్శనలు వ్యక్తిగతమా కక్షల వెలిబుచ్చు మార్గ ములుగా నుపయోగింపఁబడు చున్నవి. క్రమముగ వ్యక్తిద్వేష మునకుఁ గారణభూతమై విషమపరిణామము నొందుచు ముఖ్యోద్దేశమునకు మారమగుచున్నవి. ఈ సందర్భమున నొక విషయము చెప్పవలసియున్నది. విమర్శనము కృతుల కనువర్తించునదికాని కృతికర్తల కనువర్తించునది కాదని ప్రతి విమర్శకుఁడును గ్రహింపవలెను. కృతిలోనున్న గుణ దోషములఁ గాంచుటేకానికృతికర్తల గుణదోషములనెంచుట

విమర్శనాపద్ధతికి విరుద్ధము. నేటి విమర్శకులలో ౧౦ లున్న దీనినే గ్రహింప లేకున్నారు. విమర్శకుఁ డెన్నటికిని కృతి కర్తపై తన కున్న యభిప్రాయము ననుసరించి యాతని కృతిపై తదభిప్రాయమే ప్రతిబింబించునటులు వ్రాయఁబూను కొనఁడు. 'Judge not others that thy be not judged' అను వచనము ప్రతి విమర్శకుఁడును గమనింపఁదగినది.

నిజమైన విమర్శనలోఁ గలహములకుఁ గారణంబులగు విషయంబు లుండక 'విషయ విభజన, వ్యాకరణార్థపరిశీలన, నిరుక్తము, భానవ్యాఖ్యానము, పరిష్కరణ' మున్నగు నితర విషయములు చేరుచున్నవి. వీని నన్నింటియెడను గౌశలము వడసియుండువాఁడే సరియైన విమర్శకుఁడు. అనఁగ విమర్శకుఁడు సర్వతోముఖుడై విజ్ఞానసర్వస్వసాధకుఁడై యుండవలె నన్నమాట!

విమర్శనమందు చారిత్రక, శాస్త్ర, కావ్య విమర్శ నము లని ప్రత్యేక విభాగము లున్నవి. విమర్శకులలో నిరు తెగ లున్నారు. ౧. ఉన్నదాని నున్నటులు విపులీకరించి యర్థమును (కవి తలంచిన రీతి) చెప్పవారు. ౨. ప్రత్యేక వాక్యములను, సందర్భములఁ గైకొని ఖండించువారు. విమర్శకులకు గర్వము హెచ్చుగ నహంభావముతోఁగూడి, యున్నదాని విపులీకరించుటే యేమి ప్రయోజకత్వ మని తమ యభిప్రాయములఁ జొనిపి, పండితీప్రకరకుఁ బ్రయత్నములు సల్పుచు ఘర్షణలలోనికి దిగుదురు. అట్టిచో వీరు రెండవ తెగలోనివారుగాఁ బరిగణంపఁబడెదరు. విమర్శనో

దేశ్యము గుర్తెరింగి, తత్పన్నతుల నరసి, దాని కనువగు పరి
కరముల సమకూర్చుకొని తమద్యమమునకుఁ బూనుకొనిన
విమర్శనము సార్థకనామముతోఁ బరిగ్రహింపవలయును. ఇట్లు సర్వలక్షణలక్షితముండై సకల పరికర సమన్వి
తుండై పరిగ్రహ నాతని విమర్శన ముదాహరణగఁ గైకొన
సాహసింపవచ్చును.

విమర్శనమే ప్రత్యేక వాఙ్మయస్వరూపము చాల్చు
చున్నది. గూఢార్థమును ప్రకాశింపఁజేయుట, ప్రజలకు కళా
సౌందర్యమును వెల్లడించి, కావ్యాచలయందు, కళోపాసన
లందు నభిరుచి యాదరణాభిమానము లేర్పఱచుట, విమర్శన
యొక్కముఖ్యాశయములు. కనుక విమర్శకుఁడుపైనుదాహ
రించిన పరికరములతోడను, మహదాశయముల తోడను,
నిష్పక్షపాత బుద్ధితోడను, విషయవ్యక్తీకరణమే ప్రధానకర్త
వ్యముగా నెంచుచుఁదాగైకొనిన దానిలోని లోపాలోపముల
నవలోకించి చదువరులకుఁ జూపుచుండవలెను. విమర్శనమని
నామం బిడుట కట్టితఱిగాని సమంజసముగాదు. లేనియెడల
'ప్రశంస' యనియో, లేక 'రంధ్రాన్వేషణ' మనియో, వారి
ప్రవాతలకు నామంబిడిన ఘర్షణకుఁ దావుండదు!

ఇంక కళనుగూర్చి కళోపాసకులగుటించి తెలిసికొన
వలసియున్నది. ప్రథమమున 'కళ' యనుపదమును నిర్వచించి
పిదప దాని వివిధశాఖలు, వాని నారాధించు పద్ధతులను
గ్రహింతముగాక!

'Art is the presentation of real in its mental aspect'

అనగా జీవనసాదృశ్యముయొక్క మానసికరూపమును ప్రదర్శించుటయే కళ-అని యొక మహామహుడు సెలవిచ్చియున్నాడు. చతుష్టయ కళలున్నవి. మనకు తెలియుచున్నవి. కాని వాని నన్నింటిని గ్రహింపగల్గునంతటి యవకాశము మనకిచ్చటలేదు. ఈ అటువది నాల్గు కళలలోను లలితకళలుగా నెంచబడుచున్నవానిఁ గైకొని తగురీతిని బరిశీలింపఁము:-

కవిత్యము, చిత్ర లేఖనము, తత్వజ్ఞానము, సంగీతము, శిల్పకళ, లలితకళలుగా నెంచబడుచున్నవి. మన భారత దేశమున లలితకళలపైనున్న సుందరము, తత్కళాన్నత్యము, నాటియెరిర దేశమందును గానుపించదు. హిందూదేశము శిల్పశాస్త్రములో నద్వితీయము, సంగీతములో సాక్షి, కవనమందుకన్నెట్టి. చిత్ర లేఖనమందు చాతురీధురీణ. తత్వజ్ఞానములో తార. ఇట్టి యైశ్వర్యము లభింపజేసిన విశేషమైపుణీ ధురంధరు లెఁదిలో మన భారత దేశము నాదర్శప్రాయముగాఁ జేసి నందులకు వారు నందనీయులు. అధునాతన యుగమున పాశ్చాత్య దేశములందు లలితకళల కెట్టి యాదరము కలదో యిచ్చుక గమనించినవారు, విదేశములందే పీఠిజననమనియు, నచ్చటనే కళయాన్నత్యము గడించినదనియు సరియైన పరామర్శలేక. యభిప్రాయపడుచున్నారు. యథాతథముగ, నే విజ్ఞానమును గైకొనినను పూర్వము భరత దేశమందు వరలినదేకాని యస్యముగాదు. సంస్కృతము, గణితశాస్త్రము, ఖగోళశాస్త్రము, సాముద్రకశాస్త్రము, ప్రకృతిశాస్త్రము, వేదాంతము, తర్కశాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, తదితర సమాలోచనము

శాస్త్రములును- పైనుదాహరించిన లలితకళలు మొదలుగా గల వన్నియు, భారత భూమిలో జననమందినవే! నేటికి వాని నితర దేశంబులనుండి నేర్చుకొనుచుంటిమని, సర్వవిజ్ఞానము వారి ధనమే యని తలంచునంతటి దౌర్భాగ్యము కలుగు తెంతయు శోచనీయము. ప్రాచీన విజ్ఞానమును విస్మరించు విన్యాసము వెల్లివిరియుట విచిత్రము గాకేమున్నది? మనప్రాచీన శాస్త్రములను సంపదాయములను, మరచియితరుల శాస్త్రముల నభినందించుచు, “పొరుగింటి పుల్లకూర రుచి” యన్నసామెతను నేటి భారతీయులలో నననాగరకులచుని గర్వపడువారు సార్థక పఱచుచున్నారు. నిజముగ్రహించిన మనము మన శాస్త్రములను నిల్పుకొనలేక, పతింప లేక, యితరుల కందఁ జేసి, నేడుతిరిగి వానినే యితరులచేతను బోధింపఁబడవలసిన స్థితిలోనుంటిమికదా! ఏమి యీ వైధర్మ్యము!

ఇక నొక్కొక లలితకళను గ్రహించి ఒకనాటి తమ న్నతిని సంస్కరించి పరికింతముగాత!

౧. కవిత్వము: మనభారత దేశము కవనములోకన్నెట్టి యంటిమి. నిజమున కంతియే. భావగాంభీర్యములందఁ గాని భావార్థ ప్రకర్షణమందుఁగాని, రసికత్వమునఁగాని, నచికపౌండికలోఁగాని, యలంకారపు బందమునఁగాని యితర దేశముల కవులు మన కవులతో సాటిరారు. శృంగార రసవర్ణనలలో మన కవుల కవనములు సోపాన మెక్కినవి. కవిచహితృత్తు లపూర్వములు. నవరసము లొక్కపరి చిప్పిలఁజేయు సమర్థతలో మన వారగ్రగణ్యులు. ప్రబంధరచనలు. ద్వ్యర్థి

కావ్యరచనలు మన కవిపద్యములు మనంబులనే మొలకలెత్తి
 పేస్పియర్ వ్రాసిన 'మిడ్ సమ్మర్ నైట్సు డ్రీము' 'కామెడీ
 ఆఫ్ ఎరర్స్' లను చూచి మన కవులను
 నిరసింపనక్కరలేదు. వానికి దీటుగ పింగళి సూరన మన
 కొనంగిన 'కళాపూర్ణోదయ' మున్నది. వర్ణనార్తునే ప్రకృ
 త్యుపాసకుడని మన దేశపు నవనాగరకులు తలంపనవసరము
 లేకుండ, మన కవు లండఱు నట్టివారని నుడువు
 చున్నాను. ఇందులకు మనవారి ప్రబంధములలోని
 ప్రకృతి వర్ణనములే ప్రమాణములు. అంతవర కేల? వేద
 ములయందే ప్రకృత్యుపాసనలు కుప్పతిప్పలుగ నున్నవి.
 కాళిదాసకవి ప్రకృత్యుపాసనమందేమి వ్యంగ్యప్రధానమగు
 శృంగార పోషణమందేమి యసమానుడు. కనుక
 ప్రాచీన కవుల కవనము లెట్లు నీతిబోధకములై, వరనా
 పూర్ణములై; భగవద్భక్తినిఁ బురిగొల్పు విషయములతో వర
 లినవో, నేటిక వులుగూడ ప్రాచీన సంప్రదాయముల వదలక
 క్రొత్త నడవడిక సులభమార్గమున, సుత్తమాశయములతో
 వ్రాయుచున్నారు. ఇహపరముల సాధించు సాహిత్యము
 భారతీయులదేకాని తదితరులది కాదు.

౨. చిత్రలేఖనము : హిందూదేశము చిత్రలేఖన
 మందు చాతురీధురీణ యంటిమి. ఈ వచన మూరక వ్రాసి
 నదికాదు. నిజముగ నీ కళౌన్నత్యమును గమనింపవలెననిన
 నిజామురాజ్యము నందలి ఔరంగాబాదుజిల్లాలోఁ జేసిన
 'అజంతా' చిత్రములే యుదాహరణములు. ప్రాచీనకళౌన్న

త్యమును, వైదిగ్యమును ప్రజలు విస్మరించునట్టి దినంబు
 లేతెంచినను, ఆ చిత్రములు నేటికిని సజీవములుగ నుండి
 చెక్కుచెదరక నూతనము లేమో యని భ్రమింపజేయు
 చున్నవి. నిజముగఁ బితరీచన మనిన నానాటి చిత్రకారు
 లడే! చిత్రకళాపోషణ మనిన నాటి మహీశులడే! కళోపా
 సనమన్న నాటిడే! నిజముగ మనుష్యుని పరిణామంత, నా
 వర్ణనను విని చిత్రించునట్టి కళాకౌశలముగల చిత్రకారు
 లుండువారిలు. చిత్రకళకు కావలసిన వస్తుసామగ్రిని సైతము
 వారే నిర్మించుకొనెడివారు. ఆనాఁ డుపయుక్తములైన వర్ణ
 రీచనానైపుణికి నేటిశాస్త్రపేత్తలువిభ్రాంతి చెందుచున్నారు.
 ఆ వర్ణములు నేటివరకు ప్రత్యగ్ముగనుండుట వారిని చకి
 తులగావించుచున్నది. భారతీయ చిత్రరచనము ప్రపంచ
 విఖ్యాతి నందినది. అంగాంగీభావ నిర్వహణమందు, వివిధభావ
 చిత్రణమందు, వెలుగునీడలయందు, అవయవసౌమ్యవసౌకు
 మార్య నైవిధ్యవేదనమందు, సంవిధాన కల్పనమందు
 భారతీయ చిత్రకారు లప్రతిమానవై లక్షణ్యమును ప్రకటించి
 చరిత్రలో శాశ్వతస్థాన మలంకరించినారు. ఆనాటి చిత్ర
 కారుల కళాన్నత్యమును వెల్లడిజేయు 'అజంతా' చిత్రములు
 నేత్రోత్సవదాయకంబులు. ప్రాచీనకళాన్నత్యమును ప్రజల
 కందఱుకును జూపుటకొఱకై తగు సౌకర్యము తేర్పఱచిన
 మ. ఘ. వ. శ్రీనివాంప్రభువుగారి నిప్పట్ల సభినందింపవలసి
 యున్నది.

3. తక్షణము: ఇందలి నైపుణ్యమును గ్రహింపవలె
 సనినఁ బ్రాచీన కట్టడములనే గమనింపవలెను. ద్వారము
 82 సాహిత్య

లందును, తాతీ స్తోత్రములమీఁదను గాననగు చెక్కడము లిప్పు డేరు ననుకరింపజాలరు. ఆనాటి యుద్ధములలో నుపయోగింపఁబడిన ఖడ్గముల పిడులపైనను, డాలులమీఁదను, కవచములపైనను గొప్ప తక్షకులచేఁ జెక్కఁబడిన పనితనము నేటికిని మనము నస్తుప్తదర్శనశాలలలోఁ గాంచగల్గుదుము. ఫిరంగిగొట్టములమీఁదను నాటి తక్షకుల నైపుణ్యము మెఱయుచున్నది. ఆ గొట్టముల ముఖములు ఏ సింహతలాటము గనో, ఎద్దుతలగనో చెక్కినట్లు గానఁబడుచున్నవి. ఎల్లోరా గుహలు మొదలైనవి మన తక్షకుల కళానైభవమును బ్రకటించునవి.

౪. సంగీతము: 'గీతం నాద్యంత సృష్టింత త్రయం సంగీత ముచ్యతే' యను శాస్త్రజ్ఞుల వాక్యానుసరణముగ సంగీతము గీతవాద్యస్పృశ్యసమ్మేళనము. సంగీతమునే 'భరత' మని నుడువుటకూడ వినుచున్నారము. అనఁగా భాన, రాగ, తాళయుక్తమైనది సంగీత మని భావము. సంగీతము మన దేశమునకుఁ గ్రొత్తదికాదు. ఇది వేదకాలమునాఁటినుండి యున్నట్లు సామవేదమువలనఁ దెలియవగును. సంగీతమును తరణోపాయంబున కనువగుననిగా నెంచి, త్యాగరాజు, దీక్షితులు మున్నగువారు దానిం జేపట్టి స్థిరకీర్తిం బడసిరి. కర్ణాట సంగీత మని పేరుగన్నది భారతీయుల సంప్రదాయ సిద్ధమగు సంగీతము. కర్ణపేయముగ నుండునదిగాన దాని కీ పేరు సిద్ధించినదని పెద్దలనుచున్నారు. సంగీతమునకు దక్షిణ భారత దేశము ప్రఖ్యాతి నందినది. నాద బ్రహ్మ నుపాసించి యీ కళద్వారా మోక్షసాధనము జరిపిన యోగులున్నారు.

శ్వాముగి భగవత్సన్నధని జర్చు నుపాయ మీ సంగితకళ
యందున్నట్లు మహానుభావులు వర్ణించి ప్రతిపాదించి
యున్నారు. త్యాగయ్య కీర్తనలు, కృతీలు నేటికిని రసజ్ఞుల
నలరించుచు నేయున్నవి

౫. శిల్పము: దీని యశాన్నత్యము ప్రాచీన దేవాల
యాదులయందుఁ గాననగును. ఇందులకు మన దక్షిణదేశమే
పేర్కొనవలసింది. అమరావతి, నాగార్జునకొండ యిత్యాది
చారిత్రకస్థలములలో నద్భుతమగు శిల్పసంపద కనుగొన
నగును. ఆంధ్రశిల్పకళానాదగ్యము వేనోళ్ల చాటునట్టి
శిల్పము లవి. శిల్పహృదయము నెఱిగి సానుభూతితోఁ దిల
కించువారికి వీని ప్రత్యేకత పొడగట్టును. ఒక్క స్తంభ
ములో శిల్పి చూపు పనితనమునకుగాని, ఒక కొండను శిల్ప
భవనముగా చిత్రించుటలోని కౌశలమునకుగాని యెవ్వరైనను
జోహారు నర్పింపవలసినదే. ఇంతటి ఘనమైనది భారతీయ
శిల్పము !

కళోపాసనముయొక్క ముఖ్యతత్వ మీశ్వరోపాస
నమే. కళయొక్క పరమావధి భగవంతుని నిరూపించుటే.
మనకు కళాపోషకుల త్యాగవశ్యకము. ప్రాచీన సంప్రదాయ
ముల విస్మరింపక, యదాతాభిప్రాయములతోడఁ బ్రాచీ
నులు చూపిన పథములనే పోవుచు నొకప్పటి భారతీయ ప్రతి
భను, విజ్ఞానమును, కళాన్నత్యమును సంస్కరించి వానిని
పునరుద్ధరించుట యావశ్యకము.

[దివ్యవాణిలోను, ఏప్రిల్ 1940 భారతి లోను ప్రచురితమైన వ్యాసము]

కవి - చిత్రకారుడు

○

వస్తుస్వరూప నిరూపణమందు గుంచెను బహు జాగ
రూకతతో నుపయోగించి, రేఖలు సరిగా వ్రాసి యెంతయో
తబ్బిబ్బుపడుచుండుట చిత్రకారుని సహజము. నర్తముచే
జితము నద్దవలెనన్న బహుసూక్ష్మముగా దానియెడ లోపము
గానరాకుండునటుల కించచే నట్టియు నానీ సమముగజేయును.
వస్తునిర్దేశమందు ప్రవీణుడే నిజమైన చిత్రకారుడు. ఈ వస్తు
స్వరూపనిరూపణ మరయుటకు బుద్ధిశక్తియే ప్రథమ సోపా
నము. గార్భభాకారమును చి, దానిని సునకముగా గ్రహింపు
నటుల కేవలము చిత్రకారుని యసమర్థతను సూచించును.
ఒక చిత్రకారుని చిత్రము మెప్పున నెనెదనెన నాతిడు గొప్ప
వాడనియే తిలకించుచును. కనుగొనినమాను వ్యక్తీకరించు
టలో చిత్రమందు ర్మానమును జూపిన సమంజసముగాదు.
కొందఱు చిత్రకారులు వారి చిత్రపటముల ప్రక్కన నామం
బిడుచుదురు. కాని వాని నామములు వ్యక్తీకరించు
భావము లప్పుడవును. గానరామి, గామం బిడుచుండుట
యాచారమైనది. కాని 'నామము నా కొంపదీసె' నను
లోకోక్తియు వినుచుందుమా.

చిత్రకారు డెంతటి జాగరూకతతో మెలంగునో యదే
విముగ, లేక యంతకన్న నెక్కుడుగ శ్రద్ధ వహింపు
సమాలోచనము

చుండును కవి. ఈతని ముఖ్యాశయముగూడ వస్తునిర్దేశ మే !
 కవి - చిత్రకారు లగువు కాకే యాశయముగూడ బనిచేయు
 చుందురు. ఒకరు గ్రహణశక్తిని నేర్పిరూపమున గలుగ
 జేయును. వేటొకరు శ్రవణరూపమున గలుగజేయును. ఇరు
 వురును హృదయానందమును జేకూర్చునలెనను సభిమతము
 తోడనే కృషి సల్పెదరు. చిత్రకారుడు వ్రాసిన గీతలో
 జీవరేఖ యంతర్వాహినిగా బ్రవహించును. ముఖ్యముగ
 భావసలతో నవస్థావస్థలను గనిపెట్టి, రసానుభూతి పొంగి
 పొరలియుండుటకు జిత్రకారుడు పాటుపడును. కవి సమితి
 మాచితి యను వెలుంగు కరమున నిడికొని, యవస్థను తక్కు
 తిచే గమనించి, భావనాయంత్రముచే వస్తునిర్దేశము గావిం
 చును. / సాధారణముగా తాము లిఖించిన గీతములనుగాని,
 చిత్రములనుగాని జనావళిగాంచి, తా మేవిధములగు భావము
 లందు వ్యక్తీకరించిరో యవే భావములను గ్రహించి, తా
 మే విధములగు నూహలను చదువరుల - లేక - చూపరుల
 మనంబులందు జనింపజేయ సమకట్టిరో యా యూహలే
 ప్రజల మనంబుల బ్రతిబింబితములైనయెడల గవియొక్కయు
 చిత్రకారునియొక్కయు సభిమతములు సఫలీకృతములయ్యె
 నన్నమాట!

✓ కవి యొక పాత్రను ధీరోదాత్తునిగ బోషించుచు,
 తుడ కా భావమునుండి తొలగింపజేసి రసాభాసము గలుగ
 జేసిన నాతని పాత్రపోషణ మనొచితి యను మృత్యువాత
 బడినదాను. చిత్రకారుడు సైతము సింహమును దానితోకపై
 నక్కయున్నటుల జిత్రించిన నసంభావ్యమగును! రెండవ

విషయ మనస్థానుగుణముగ లిఖించుట. ఉదాహరణముగ కవి యనస్థానుగుణముగా లిఖింపనిచో నెట్లుండునో చూచిము. రాముడు సీతను విషినంబుల డించిరమ్మని అమ్మమని కాజ్ఞాపించుచు, మరల జానకితో కలియుటయో, 'అయ్యో! వీడవలసినచ్చెనే' అని విలపించుటయో చేసినట్లు చిత్రించినచో నది కేవల మనస్థానసుగుణము.

తదితర లలితకళలకువలెనే కవిత్వ చిత్ర లేఖనములకు గూడ ప్రజల నైతికాధ్యాత్మికాభ్యున్నతియే లక్ష్యము. అందుచే కవి యెల్లకాలము నొకేవిధముగ నుల్లసిలుననుట యసంగతము, అవి దేశకాల పరిస్థితులబట్టి వివిధములై, యాయీ దేశీయుల నైతికాధ్యాత్మికాద్వైతవస్థలనుబట్టి మాటుచునే సదభ్యున్నతిని కలుగజేయును. అట్లే ప్రాచీనయుగము లందు ప్రజల విజ్ఞానావస్థ వ్యక్తమానటుల సంస్కృతకావ్యములగు బ్రాముఖ్యతయుండెడిది. ఆంధ్రులలో రానురాను సంస్కృతకావ్యములపై నభిరుచి నన్నగిల సంస్కృతపద భూషణములగు తెలుగు కావ్యములు బయలువెడలెను. మఱికొంత కాలమునకు జానుతెనుగు కావ్యముల కాదరము మెండయ్యెను. కడపట నధునాతనయుగమున వ్యవస్థాంతరమును తెలుప దేటలగు చిట్టిపాట్టి కైతలకును, ఛందోనియమ మతగాలేని భావగీతములకును ప్రాముఖ్యత ప్రబలెను. అది యీనాటి వారి విజ్ఞానావస్థను దెల్పును. వారు మహత్తర కావ్యములలోని (ఛందోబద్ధ) మహదాశయముల నరము చేసికొన లేకపోయినప్పటికి 'ఎంకి పాటలలో' సువ్యక్తములగు మధురాశయముల నవగతము చేసికొనగల్గుదురు. భాషా

యోష శాస్త్రచోదితాచారముల నతిక్రమించి, 'విటురాలి విధమున వెడలె' ననుట కవితలోని యుత్కృష్టభావముల, నున్నతాశయముల గ్రహింప కేరమికి దార్శాణము. పతితులగువారిని బైకెత్త కవితావధూటి చేయుతనొసంగుటకై నమము నంచిన మాత్రమున నాపె గౌరవహీన గానేరదు. ఆమెను పతితి యనువారు భాషాబహిష్కారమున కర్హులు.

అవ్యధముగనే ప్రాచీనయుగముల వర్ణచిత్రముల యున్నతాసన మీనాడు రేఖాచిత్రముల కొనగబడినది. ఇది భావవిహీనములనిగాని, నియమరహితములనిగాని యనుట సమంజసముగాదు. వర్ణచిత్రములకు వర్ణములు, సుంచె మొనలగు పరికరములు గావలె. కాని, రేఖాచిత్రములకు లేఖని, ఫలకము లుండినజాలును. ఒక వర్ణ మొక్కొక తావునందు దిద్దిన నెంత గంభీరముగానుండునో యటులనే నవయోగమున చూపురుషుని చిత్రమునం దొకరేఖచే ముదుసలిగా జేయ గల శక్తి రేఖలో నున్నది. కనుక ప్రాచీన కవిత్వమందును, చిత్రలేఖనమందును మార్పు కలిగినది. ఇది కేవలము కాలానుగుణమగు మార్పుని మనము తెలిసికొనియే యున్నాము.

దేశీయులకు రాను రాను కాలముయొక్క విలువ తెలియుచున్నది. పెద్దపెద్ద ప్రబంధములుగాని, గ్రంథములుగాని, చూచి చదువునంతటి వ్యవధియున్నటులు గానరాదు. కనుకనే భావగీతముల కాదరణము గలుగుచున్నది. ప్రజలకు సౌకుమార్యము ప్రబలినది. గంభీరములగువానిని జూచునంతటి - లేక - ఎదుర్కొనునంతటి ధైర్యము లేదు. పెద్దన

వ్రాసిన మనుచరిత్రము నామూలగ్రముగ చదివి యానం
 దించిన మానవులెందఱో చూచిన నొకలెక్కకురాదని చెప్ప
 నచ్చును. ఎందుచేత? రసార్థములైన ఘట్టములనెఱకే జనుల
 యీనము! అప్పటికిని మధ్యలో 'అజని కాంచె భూమిను
 బంబరచుంబిశిరస్సరజ్జరీ, పటలచుహర్ముహూర్' అని వచ్చి
 వదలి వేయుటయే! వదలివేయుటయేకాక, 'నారికేళ
 పాక వేమిటోయి' అను మాటలతో చూలనాడెద రాకవిత్వ
 మును కొంతలు. అట్టి పరిస్థితులలో భావగీతము లుప్పతిల్లి
 వీరి లోటును దీర్చి మెప్పును బడసించి. అటులనే ప్రాచీన
 చిత్రముల నుండు వర్ణములను జూచి యసహ్యపడునంతటి
 సౌకుమార్య మేర్పడినది. దీనిబట్టి కవి, చిత్రకారులు
 కాలానుగుణముగ, ప్రజాభిరుచినిబట్టి ప్రజల నైతికాధ్యాత్మిక
 కాభ్యుదయమునకై పాటుపడుచుందురని గ్రహింపవలయును.

కవియు చిత్రకారుడు నొకే యాశయముపై ద్వివిధము
 లగు కార్యముల నెరవేర్చుచున్నారని యెఱింగితిమిగదా!
 కవియొక్క కథలనైనను, గీతములనైనను చిత్రరూపమున
 నెలిబుచ్చి. చిత్రకారుడు గ్రహణశక్తికి తోడ్పడును. అట్టి
 లెటి కవియో చిత్రకారుడైనచో వస్తునిర్దేశ మెక్కుడుగ రాణిం
 చునుగదా! అనగా కవితా చిత్ర లేఖనము లను రెండు కళ
 లొకేవ్యక్తి కలవడినచో దాను చెప్ప దలచిన దాని రెండు
 విధముల నాతడే వ్యక్తీకరించును. దీని కుదాహరణములను
 చూచినచో కవితకును చిత్రలేఖనమునకును సన్నిహిత
 సంబంధ మెంత యుండునో గ్రహింప వీలగును. కవికిని చిత్ర
 కారునికి తోడ్పడు ప్రకృతికిని కవితా చిత్ర లేఖనములకునెట్టి

సంబంధ మున్నదో యూహింతురుగాత. అరుదైనదయమును కవివర్ణించును; చిత్రకారుడు చిత్రించును. ఈ చిత్రము : కృతే గీతము నుంచిన పరస్పర చోహదభూతిములై కన్పింప భావమును సులభముగ వ్యక్తమగుటకు వీలగును. ప్రకృతి కవికుమారునికి చిత్రకారునకు నెంత సహాయకరమగు వస్తువో తెలియును. సాధాణముగా కపి చిత్రకారులగు పరిసర దృశ్యములు తమ కృతుల ప్రేరకములుగా పరిణమించుచును. కావున లలిత కళోపాసకులు ప్రకృతిస్మృతాసనము ప్రథమ కర్తవ్యముగా నెఱుగవలెను. ప్రకృతి ప్రభావ రహితమైన చిత్రకావ్యములు నిరీవములే.

(10-8-88 తేదీ ఆంధ్ర వారపత్రికలో ప్రచురితము)

రెండవ భాగము

(వికాసము)

పద కవిత్వము *

○

కవిత్వము లలితకళ అన్నిటిలో సగ్రహానము వహించు చున్నదని పండితుల సిద్ధాంతము. సంగీతములో నున్న హృదయద్రవీకరణశక్తిని, చిత్రలేఖనమందలి రూపకల్పనము, నాట్యమందలి చేష్టానైచిత్రుల నిముచ్చుకొని భావనాత్మకమై కవిత యొప్పురును. కవితలో చిత్రితములైన పాత్రములు చిత్తరువులలో వానినలె గాక సచేతనములు. అవ్యక్త మధుర గీతి యంత ర్వాహినిగా కవితలో ప్రవహించుచుండును. దీనిని గమనించితే కావ్యపండితుడు కవిత గీతాత్మకమైన భావమని నిర్వచించినాడు. 1 ఇట్టి కవిత్వమునకు భావ వస్తు రచనలు ప్రధానాంశములు. వీనిలో దేని ప్రభావము మిక్కుట మైన దానిపేర కవిత్వము బరగుచుండును. అట్లు వచ్చినవే భావకవిత్వ, వస్తుకవిత్వములు. రచనలో శబ్దార్థములే ప్రధానములు. మధురమంజులగానయోగ్యమైన యక్షరములకే మైత్రికల్పించుట రచనమందలి విశిష్టగుణము. రమ్యాక్షరాపచయము, శ్రవణానంద కల్పనము లొనర్చుట కవి కార్యము. ముఖ్యముగా పదకవిత్వమం దీవిధమైన రచనా

* జూన్ 1945 లో రచితము.

1 Poetry we will call, musical thought.

సౌందర్య మొలుకుచుండును; శ్రవణసుఖమునిచ్చుచు, హృద
యమును ద్రవీభూత మొనర్చి మానవుని సంస్కరించును.

పదకవిత్యము మాత్రాఛందము కలిగి, శబ్దకాతన్యము
లేక సరసమగు పదములతోకూడి, గానయోగ్యమై, రాగరంజ
తమై, జాతీయాచార వ్యవహారములకు ప్రతిబింబమై, చక్కని
నానుశ్లకు బలుకుబళ్ల కాశ్రయమై, మానవుల కష్టనిష్ఠూర
ముల మరపించునదై, పండిత పామరరంజకమై వర్తిలునది.
జాత్రికబోధమునకు నుద్దీపనమునకు నీ పదకవిత తోడ్పడుచుం
డును. ఇట్టికవిత ప్రతి భాషావాఙ్మయములో నుండును. కాని
తెలుగు పదకవిత కొక విశిష్టత యున్నది. సహజసారశ్య
సంశోభితమును, మృదు మధురగాన యోగ్యము నగు
తెలుగు పదములలో నాడిసౌందర్య మున్నట్లు తెలిసి
కొందము. పాశ్చాత్యులు పైతము మన భాషను మెచ్చు
కొనినారణ మిదియే ! ¹

మన దేశములో పద కవిత్య మనాదిగా, ననుసూత
ముగా వర్తిలుచునే వచ్చినది. ప్రాక్తన మానవుడు ప్రకృతి
శోభకు పరవశుడై యనిర్వచనీయమగు నానందమును పొంది
యుండును. తన మనో భావమును ప్రదర్శించుట కాలడు
చిందలు త్రొక్కి చప్పట్లను చరచి, శబ్దరహితమైన నాద
మానందమును భావింపగలము. ² అజ్ఞాతావస్థలోని
మానవుని మనసుపరిశీలించిన శిశుమానసమువలె, నవనీత

1 Telugu is the Italian of the East.

2 Moulton's Theory.

సదృశమైన దని తత్త్విజులు చెప్పుదురు. ఇటువంటి అనయానందమును పై విధముగనే ప్రదిర్చించునట్లు ప్రత్యక్షముగా చూడగలము. సృష్ట్యాదినండియు నిశిత నిర్భరమా మానవుని భావానుభవము లయాన్వితమైన భాషలోనే వ్యక్తమగుచుండుట తథ్యము. ★ ఈధర్మానుగుణముగనే వాల్మీకి శ్లోకము శ్లోకత్వ మందినది. ఈ విధముగా నుద్భవించిన గీతి యుదేక పూరితమై యుండి రాగ రంజిత మగును. ఇట్టిగుణము పదకవిత్యములోనే యుండుట కెక్కడవకాశమున్నది కాని పద్యములో నుండుటకు వీలులేదు. పదకవిత్యముద్రేకోత్సాహ ప్రేరితములగు కర్తృభావములు కలదగుటచే పరితృప్తి హృదయములలో నాభావములు సూటిగా వెడలి, నిశితముగా నాటుకొని, వేగముగా నుద్దిష్ట రసానుభూతి పొందించును. ఇంత త్వరితముగా బోధించు గుణము మాత్రా ఛందముల కున్నంతగా గణఛందముల కేలనోలేదు. ఇది పదకవిత్యమున కున్న విశిష్టగుణము.

ఈ విధమైన పదకవిత్యము రాజాస్థాన గౌరవము పొందదు. పొందలేదని విచారమక్కరలేదు. రాజసభలలో నంతయుకృత్రిమవాతావరణము. అందాదరముపొందుకవులు, కవిత్యము కూడ స్వేచ్ఛారహితమై రాజుల కనుసన్నల మెలగుచుందురు. కాని పదకవిత్యము ప్రజాసామాన్యము పాలిటి పెన్నిధి. రాజాదరణముతో దీనికి నిమిత్తములేదు.

★ Ever since man has been born, all deep and sustained feeling is seen to express itself in rythmical language.

— S. Mill.

ప్రజలకొనందముచేకూర్చి, వారిచేమన్ననలు పొందుచు, వారిని నిరాడంబర జీవులుగా, తేజో మూర్తులుగా, నుత్తమ శీలురుగా సంస్కరించుటే దాని యుద్దేశము. ఈపదకవితానిర్మాతలుకూడ ప్రజాదరణమునే వాంఛించిరిగాని రాజాజ్ఞలకులోబడినట్లు గాన్పించరు. అట్లు కానిచో వారికవితలో నంతటి యుద్వృతముస్వచ్ఛతస్వతంత్ర భావములుండుట కవకాశమెట్లు పొసగును? ఈపదకర్తలు కీర్తికాములు కారనియు, స్వేచ్ఛాజీవులనియు, సున్నిత హృదయులనియు, ముముక్షువులనియు, వారి వారి రచనలనుబట్టి తెలిసికొందుము. అనేక ప్రాచీన పదములకు కర్తలెవరో మనకు తెలియుటలేదు. కాని యీ పాటలుమంచి ప్రచారము నందినవిగా చూతుము. ఇందు వారి స్వార్థరహిత బుద్ధి, పరార్థ సేవచుచునముమాడ గల్గుదుము. ఈ పదకవిత్య మింతకాలము ప్రజల నాలుకలపై ననే వర్తిలుచు ప్రాచుర్యము పొందుచున్నదనిన నా కవితా ప్రభావ మెంతటిదో గదా!

తదితర దేశములవలెగాక భారతదేశము ప్రధానముగా వ్యావసాయిక దేశము. పనిపాటలవా రీ దేశమం దెక్కువగా నున్నారు. యంత్రయుగము రాకపూర్వము పనివారల కలసట కలుగకుండ నీ పదకవిత వారికి నుత్సాహ మిచ్చుచుండెడిది. మన కీనాటికిని పల్లెలలో నీ విధముగా పదకవిత యుపయోగపడుచుండుట గాంతుము. పాశ్చాత్యదేశములలోవలె గాక మన దేశములో పారలౌకిక చింతయే ప్రముఖమై యొప్పురునది కావున మన దేశ కవిత్యములో

సాధ్యమైతే ఎచట వెళ్ళుటగా గన్పించును. అప్పుడు అటు
 లలో ప్రవహించు నదీనదములు పూర్వం లతాదులతో
 శోభితమగు వనములు, సమద్రతీరములు, ఉద్యానములు,
 పర్వతశ్రేణులు, కీరకేరికాది విహారకలమలు భారతీయ
 ప్రకృతిలోనివి. పాశ్చాత్యుల కీవిధమైన సహజ ప్రకృతిశోభ
 లేదు. ఈ ప్రకృతిశోభ భారతీయ కవిత్వములో ప్రతిబిం
 బించుచుండును. పదకవిత్వములో శృంగారగీతములు ప్రకృతి
 ప్రభావములే. ధైర్యపౌరుషములలో భారతదేశము ప్రశస్తి
 చెందినది. అనేక పీఠుల సమానముగా రణరంగమున పోరాడి
 మృతజీవులైనారు. కవితలో నీ విషయమును స్థానము
 గొన్నది. ఈవిధముగా భారతదేశము సార్థక్యము కలది.
 తదనుసారిగా కవితకూడ తదితర దేశముల కవితకన్న విలక్షణ
 మైనది. ప్రకృతి సౌందర్యము, తత్త్వజ్ఞాన వీరగాథలు
 భారతదేశపు స్వత్వములు. ప్రాచీన పదములను పరిశీలించి
 నచో వీర, శృంగార, తత్త్వపరములుగా నున్నట్లు కన్పించును.

మన పదకవిత్వములో నుపదేయముగు మాత్రా
 ఛందస్సు దేశీయమైనది. తదితర గణ ఛందస్సులవలె సం
 స్కృత లక్షణానుసారి కాక యిది విలక్షణమైన తెలుగువారి
 సామ్రా. ద్విపదలు, త్రిపదలు, చాపదులు, పట్టదులు,
 రగడలు, లక్కరలు మొదలైనవి దేశీయ ఛందస్సులు.
 ప్రాచీన పదకవిత్వ మంతయు వైవాసియందే చెప్పబడినది.
 కీర్తనలు, దరువులు, పాటలు, పదములు, గేయములు, గీత
 ములని యీ పదకవిత్వములో ననేక తరగతులకు చెందిన
 రచన లున్నవి. వీనిని పాడటకు ప్రత్యేక శాస్త్రములు, నియ
 మము లో చనము

మిత సమయములు, కొన్ని వృత్తిరూపులు బుద్ధేశిపబడినవి . అనాదియందు యీ పదకవిత్వమును మన దేశీయులు తమ తమ వంశపారంపర్యముగా నందించుకొనుచు వేదములవలె భద్రపరచినారు.

ఆంధ్రసాహిత్యచరిత్ర నవలొకించుచో నీ పదకవితా ప్రశంస యందందు కన్పించుచున్నట్లు తెలియునుము. పండ్లెండవ శతాబ్దమునాటికి మన సాహితీప్రపంచములోనికి శైవకవులు ప్రవేశించినారు. వీరు భాషావిప్లవము తెచ్చిపెట్టినారు. ప్రజలలో వీరశైవమత వ్యాప్తి కలిగించుటకు కావ్యమును చేపట్టినారు. సంస్కృతపదభూయిష్ఠ రచన ప్రజల కందుబాటులో నుండదని 'జానుతెనుగు' భాషలో వ్రాయమొనరిడినారు. వృత్తములను బదులుగా దేశీయధందమైన ద్విపదలో కావ్యముల వ్రాసి, మతప్రచారమునకు దేశీయధందస్సు, వ్యావహారికభాష లత్యంతోపస్కారములని కనిపెట్టినారు. ★ శైవపరములైన గీతము లనేకము లల్లబడి శ్రీశైలము వెళ్లు యాత్రికులవలన, భక్తులవలన ప్రాచుర్యమందినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రలో వ్రాయబడినది. తుమ్మెదపదములు, నివాళిపదములు, ఫాలేశుపదములు, ప్రభాతపదములు, పర్వతపదములు, ఆనందపదములు, గొబ్బిపదములు, వెన్నెలపదములు, సెజ్జవర్ణనపదములు మున్నగున వెన్నియో భక్తులచే పాడబడుచుండెడివట!

★ 'ఒప్పుదు ద్విపద కావ్యోక్త నా జను, ఆరూఢ గద్యపద్యాది ప్రబంధ, పూరితి సంస్కృతభూయిష్ఠరచన, మానుగా స్వసామాన్యంబుగామి, జానుతెనుగు విశేషము ప్రసన్నతఱు'

తరువాత కాలములో రంగనాథుని రంగనాథరామాయ
ణము ద్వీపదకావ్యముగా వెలసి 'తోలుబొమ్మలాట' ద్వారా
ప్రజల కందుబాటులోనికి వచ్చినది. ఇట్లే గౌరవ రాఘవాచ్యుల
హరిశ్చంద్ర, శలోపాఖ్యానములు ద్వీపదకావ్యములుగా నవల
రించినవి. శ్రీనాథుడు పదకవితను ముదిలంజతో ¹ పోల్చి
మీషించినను పల్నాటివీరచరిత్రమును ద్వీపదకావ్యముగా
నిర్మించి పదకవితావాఙ్మయములో శాశ్వతస్థానము నలంక
రించినాడు. సమాజములో భావావేశము ప్రేరించు సన్నివే
శములు పదకవితానస్కువుగా పరిణమించి జాతి నుద్బోధించు
చుండును. ఇట్టివే కాటమరాజుకథ, బాలనాగమ్మకథ,
కామమ్మ కథ మొన్నలైనవి.

పదునారవ శతాబ్దమునాటికి ప్రబంధప్రక్రియకు
గౌరవము హెచ్చినను పదకవిత వర్ధిల్లుచునే వచ్చినట్లీ కాల
మునకు జెందిన తాళ్లపాక చిన్నన రచించిన వేంకటేశ్వర
స్తూతి పదములు, ద్వీపదరచనలు ² ఋజువుపఱచును. కందు
కూరి దుద్రకవి ³ కూడ నప్తపదులు రచించి పదవాఙ్మయము
నకు నివాళిపట్టినట్లు తెలియుచున్నది. ఇట్లే రాయలకాల
మందును పదకవిత నరలినట్లును, ప్రబంధమం దాదరముచే
నది మరుగుపడుచు వచ్చినట్లును కన్పించును.

1 'మది'విటలు విధవలంజలు

పదకవితలు.....:

2. దీని సంకటిని సంపుటములుగా శ్రీ తిరుపతి దేవస్థానమువారు ప్రచు
రించుచున్నారు.

3. కొండ రీతిని నాయకరాజుల కాలములోనివాడని చెప్పుచున్నారు.

పిమ్మట పదునేడవ శతాబ్దములో నాయకరాజుల పరిపాలనకింద గీటికి నాదరము మెండామెను. గేయవాఙ్మయము విరివిగా పెరిగినది. యక్షగానము లుద్భవించి మాత్రాఘం దస్సున కవకాశము మిక్కుటముగా నిచ్చినవి. సంగీతము నకు రాజాస్థానములలో నత్యంత గౌరవము లభించిన దినము లవి. శహజీకాలములో తిమ్మయ ద్విపద భారతమును రచించి నాడు. తరువాత శరభోజీకాలములో (1711-28) త్యాగ రాజు భక్తిపారవశ్యమున కీర్తన లనేకము రచించియున్నాడు. విజయరాఘవనాయకుని కాలమునకు జయదేవుని గీతగోవింద పద్ధతిని ష్టోత్రయ తన పదమాలను రసవంతముగా నల్లినాడు. ఇవి రాధాకృష్ణుల శృంగారమును నర్శించునవై నేటికిని ప్రచారములో నున్నవి. తరువాత దీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రులు మొదలైనవారు త్యాగరాజు ననుసరించి, తరంగములను, కీర్తనలను రచించినారు. ముద్దుపళెనుకూడ రసవంతముగా సప్తపదులను వ్రాసినది. మొత్తముమీద తెలుగుతీయదనము, నాదగౌరవములు నాటికపులు తిన్నగా తెలిసికొని తమపదములలో దిద్దినారని చెప్పవలెను.

తరువాత కాలములో పదకవిత్య మపరిమితముగా వృద్ధి పొందినది. అధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనములు, రామదాసు కీర్తనములు, స్త్రీలపాటలు, భజన కీర్తనములు, తత్త్వగీతములు మున్నగునవి యెన్నియో రచింపబడినవి. పదకవిత్యములో స్త్రీల పాటలు విలక్షణమైన స్థానమును వహించును. మన జాతిజీవనమంతయు నందు ముద్రితమైనట్లు గ్రహింపగలము. జోలపాటలు, తలుపుదగ్గర పాటలు, మంగళహారతులు మేలు

కొలుపులు, వరసపాటలు, లాలిపాటలు, నలుగుపాటలు,
 బూజంబంతిపాటలు, చెండొటపాటలు, ఒప్పగింతలపాటలు,
 మొదలైనవి జాతీయ జీవనమునకు ప్రతిబింబములు. ఇవిగాక
 అక్కలపాటలు, నాగారుబొమ్మపాటలు మొదలైనవి తెలుగు
 వారి యాచార న్యవహార సమ్మతములను చాటుచుండును.
 వీనిని పురుషులేకాక స్త్రీలుకూడ నెందరెందరో రచించినారు.
 ఊడుపుపాటలు, నూర్చిల్లపాటలు, దంపుళ్లపాటలు, పడవ
 పాటలు మొదలైనవి నేటికిని ప్రచారములోనుండి వ్యావసాయక
 జీవితమును చాటుచున్నవి. పోతులూరి వీరబ్రహ్మాంత త్త్వ
 ములు, 'జీవా' అనియు 'మనసా' అనియు 'చిలుకా' అనియు
 మకుటముగల తత్త్వగీతము లనేకము లున్నవి. తులసిపాటలు
 దండకములు, గోవిందనామాలు మొదలైనవి భక్తిపరము
 లైనవి కలవు. బుడుబుక్కలపాట, గంగిరెద్దుపాట, గొబ్బిపాట,
 బతకమ్మపాట మున్నగునవి కొన్ని కాలములందే పాడుట
 విస్మించుచుండును. దాగుమూతలు, వెన్నెలకుప్పలు, చెమ్మ
 చెక్కలు, గుడుగుడుగుజిం, కాల్లాగజ్జ, కోలాటము మొదలైన
 యాటలాడుచు పాటలుపాడుకొనుట యాంధ్రబాలికా సంప్ర
 దాయము. ఊర్మిళాదేవి నిద్ర, సీత సీమంతము, లక్ష్మణదేవర
 నవ్వు, లంకాయాగము, కుశలాయకము, సత్యభామ సరసము,
 ద్రౌపది వస్త్రాపహరణము మొదలైనపాటలు మన పురాణాది
 గ్రంథములలోని విషయములను పురస్కరించి వ్రాయబడినవి.
 ఇవి స్త్రీలను విజ్ఞానవతులుగా జేయు తలంపుగల యిటీవలవారి
 యత్నఫలము. దాసు శ్రీరామపండితుడు జావళీలు, కీర్తనలు
 రచించి ఖ్యాతి వడసినాడు. తురగా వెంకట రామయ్య,
 స మా లో చ న ము

గాలి సుబ్బారాయుడు, పుసులూరి సుబ్బారాయుడు, వెంక
మాంబ, నరసమాంబ, రామలక్ష్మమ్మలు ఇటీవలి
పదక ర్తలలో కొందరు.

ఈ శతాబ్దములో పదకవిత్వమున కెన్నడు లేని యాద
రముచేకూరినది. ఆంగ్లసాహిత్యానలోకనము వలన మొదట
మన సంప్రదాయమును నిరసించినను, తరువాత క్రమముగా
స్వీయసంస్కృతిపై ప్రత్యయము హెచ్చినది. దేశీయనస్తు
వులపై నభిమానము జనించినది. అట్లే జాతీయమైన మాత్రా
ఛందమునకు, జాతీయ నుడికారము కలిగిన వ్యావహారిక
భాషకును గారవ మభివృద్ధి జెందినది. సత్పరిణామమే గెయ
కవితావిచ్ఛానము. మన ప్రాచీన కవితాచరిత్ర, జాతీయనామ, సంప్రదాయములను తెలిసికొననలె ననెడి యీ కాంక్ష పొడ
మినది. తన్నిమిత్తము పరిశోధనలు జరుగుచున్నవి. ఇది
శుభసూచకమే! ఈ శతాబ్దములో కవిత్వము గీయులు వ్రాయు
చున్నారు. దేశభక్తి ప్రబోధగీతములు వ్రాసినవారిలో
శ్రీయుతులు గరిమెల్ల సత్యనారాయణ, మంగిపూడి వెంకట
శర్మలను పేర్కొనితీరవలెను. ప్రణయపరముగా శ్రీ
నండాదివెంకటసుబ్బారావు రచించిన “ఎంకిపాటల” కున్న
గారవ మింతింతని చెప్పలేము. భక్తిగీతములు హరినాథ
సాయిబాబాల పరముగా వెలువడుచున్నవి. శ్రీ పెండ్లాల
సీతారామయ్య పేర్కొనదగినవాడు. నవ్యులలో అడవి బాపి
రాజు, కీ.శే.బసవరాజు అప్పారావు, కవికొండల వెంకట్రావు,
చింతా దీక్షితులు ప్రభృతులు పదములను రచించి ఖ్యాతి
గడించుచున్నారు.

పదకవిత్య మివిధముగా పద సాహిత్యములో ననా
 దిగా వర్తిలుచు ప్రజల నానాభూతి పొందుచున్నది. దీనిని
 సిద్ధుగుంటలవారు, జంగములు, గొల్లలు, చెంచువారు,
 పగటివేషధారులు, దాసరులు, మున్నగువారు వృత్తిసంఘ
 ములుగా చేసి పదకవిత్యమును శ్రావ్యముగా పాడుచు నేళ్ల
 తరబడిగాభవపరిచిగాని పూర్వలకున్నట్లు పదశక్తి, యనధాన
 గుణము లీనాటివానికి లేవు. అదియునుగాక ముద్రణాదిసౌకర్య
 ములు నచ్చినందునెలల ముఖ్య మొసర్పనలసిన యావశ్యకత
 తప్పిపోయినది. మానవునికి నాగరికత వృత్తమై వల్లవేయుట
 న్యూనతగాభావించునంతటి సౌఖ్యమార్థ్య మబ్బినది. ఇవియన్ని
 యు కారణములుగా పదకవిత్యమే బ్రతుకు జేరువుగా చూచు
 కొనుచున్న పై వృత్తి సంఘముల కాదరము క్రమముగా
 క్షీణించినది. తదితర వర్గములనా రేవిధముగా నీ పాశ్చాత్య
 నాగరికతా సంస్కరములన తమ తమ ధర్మముల విడిచి
 'సర్వం జగన్నాథం' నలె సాంకర్యమునకు లోనైరో యల్ల
 యీ విరాదరమును పొంది భరింపలేక క్రమముగా నా
 వృత్తుల మార యాంగ్లవిద్యాభ్యాసము మొదలిడి యందరిలో
 కలసిపోయిరి. అంతలో పదకవిత్య మడుగంటినది. విద్యార్జన
 మునకు పల్లెలనాండి ప్రజలు పట్టణముల కప్పుడు వచ్చిరో
 యప్పుడే పదకవిత్యమునకు ప్రచారము నాశమైనది. నేడు
 ప్రాచీన పదకవితా వైభవము నరయుటకు సరియైన యనకా
 శములు లభించుటలేదు. ఆ ప్రాచీన సంప్రదాయము వదల
 లేక యెచటనైన నీవృత్తిసంఘము లున్నను, పదకవిత్య
 సమగ్రస్వరూపము దాటిపోయినట్లే. ఒకజాతి పదకవిత్యము

నశించిపోయినచో నాజాతి సంస్కృతికూడ నాశమైనట్లే భావింపవలెను.

కావున సాహితీ సేవకులు మన ప్రాచీనపదకవిత్వమును సేకరించుటలో వారికాలము న్యాయపరచలసియున్నది. శ్రమ కోర్చి యూహారు తిరిగి, ప్రాచీనపదములను, కీర్తనములను పాటల నాయూయి స్థలములందున్న నృపులనుండి, పనిపాటల వారినుండి గ్రహించి వ్రాసికొని మొకచో గూర్చుట మన జాతికీర్తనము. అనగా ప్రతివాని బాధ్యత ముచి తలంపవలెను. ఇట్టి సంకలనము సంఘవీరితమును చిత్రించు చరిత్రకారుని కత్యంతోపయుక్తమగుటచే కాక, స్వచ్ఛమై జాతీయమైన తెలుగుభాషాస్వరూపమునందించినదగును. ఈపదకవిత్వమును సేకరించి ప్రచురించినచు వారిని పాఠపరిచిన ఫణుతులలో పాదుడుపదకపోయిన ప్రాచుర్యము లేకపోవును. ఇందులకాయూ వృత్తి సంఘములను పోషింపవలెను. అపుడుగాని సంపూర్ణము గాదు. కావున నిష్టిపదకవితా సంపుట మొకటి కూర్చి ప్రకటించి ప్రాచుర్యము కల్గించుట మన ప్రజమీద నున్నది.★ పదసాహిత్యమునకు నివాళి పట్టికి సాహిత్యార్చకులు రావలసి యున్నారు. శ్రీమణులు దేవేంద్రసత్యాగ్ధి, నేదునూరి గంగాధరము, తులముళ్ల కామేశ్వర రావులు చాలవర కీ మార్గములో కృషిచేయుచున్నారు. ఇటీవల విద్యలేని ప్రజలపై సానుభూతి

★ నీచక్కని సాంప్రదాయమును—కమ్మని పలుకుబడిని—విశిష్టమైనభాషాసాధారణ - చతురార్చు జాతిచ్ఛందస్సులను - నీ జన్మహక్కుగా పోరాడి ఓంతుకోవలసిన అవసరముమాత్ర మున్నది. శ్రీఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి ఆంధ్రకావి - బహుధాన్య.

హొచ్చుచున్నది; ప్రజావాఙ్మయము వ్రాయఁజలయు స నెడి
 యభిప్రాయము కల్గినది. దేశభాషాభిమానములు మిస్సట మైనవి.
 ప్రజలలో విజ్ఞానవ్యాప్తికై దీక్షపూనినవాగు కాలయాపనము
 చేయక యీ పదకవిత్వమును సేకరించుచో ప్రాచీన పదకర్త
 లిచ్చిన సంపద యొక్క విలువను గుర్తించి సేవచేసెటగుదుగు.
 ఇట్టికార్యమునకు ప్రస్తుతికాల మత్యంత మనుకూలించును.
 సాహితీసేవకు లుత్సాహముతో నీకాలమును సద్వినియోగ
 మొనర్తురని యాశపాడముచున్నది.

ప్రబంధ వాఙ్మయము*

వాఙ్మయముయొక్క స్వరూప నిర్ణయ సందర్భమున ననేక ప్రమాణములఁబట్టి యనేక భేదములను మన యాలంకారికులు నిర్ణయించినారు. ఛందోలక్షణము ననుసరించి కావ్యములు గద్యాత్మకము లనియు, బద్యాత్మకము లనియు, గద్యపద్యాత్మకము లనియు మూడు విధములుగాఁ బరిగణింపబడినవి. ఈ గద్యపద్యాత్మకమను కావ్యజాతిలోఁ జేరునదే ప్రబంధము. కాని గద్యపద్యాత్మకమైన ప్రతికావ్యము ప్రబంధము కానేరదు. చంపువులు నాటకములు, పురాణములు, ఇతిహాసములు- గద్యపద్యాత్మకమైన కావ్య పక్రియకు జెందినవే. కాని భిన్నలక్షణములు గలిగిన వీని సభిగమించి, విశిష్టమైనస్థానము సంపాదించినది ప్రబంధము.

కావ్యమునకు భావ వస్తు రచనలు ప్రధానమైనవిగా పెద్దలు ప్రతిపాదించినారు.¹ ప్రబంధమం దితరకావ్యభేదముల కన్న వస్తువు నాలంబనముగాఁ జేసికొని, భావరచనల కెక్కుడు స్థాన మొసంగినట్లు గమనింతుము. ప్రబంధోచితమైన వస్తువును గ్రహించుటలో విశిష్టత లేకపోలేదు. అట్టి

★ నవంబరు 1943 లో వ్రాయబడినది.

1. శ్రీయుతులు రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ, కురుగండి సీతారామయ్యగారు.

నస్తువుయొక్క యునికియేకాక తద్దేహమున కావశ్యకమగు సంధిసామగ్రి, సౌందర్యప్రసాదితముకా నితరావయవ సాధనము లుండవలెను. అపుడే ప్రబంధ మగును. కావ్యముం దింగాంగీభావము లేనిదే సౌందర్యము హాస్యము కాదు. కావ్యమగుదలి ప్రత్యసయవమునకును, నస్తువునకును, బ్రకృష్టమైన బంధముండును గనుక కే యీ శిష్టమూర్తికిఁ బ్రబంధమును పేరు నచ్చినది. 'ఈప్రబంధ మాంధి నాజ్ఞయ వనము లో నుద్యానమునంజిదిగ సాహిత్యవేత్తలు పరిగణించినారు.

(కావ్యమీమాంసఁ జేసిన పూర్వలాక్షణికుల మతియు లన్నియు, నిండుమించు ప్రబంధము) 'కవ్యమించుననియే చెప్పనచ్చును. 'ఏమిటీమీమాంశప్రతిపాదక శబ్ద కావ్యమే' అను జగన్నాథుని స్వీచనము నిలచియున్నదిగదా! పూర్వులెవరెవ రేయే యంశములకు ప్రాధాన్య మిచ్చి నిర్వచించినను కావ్యములోని బీజభూతమగు సభిప్రాయమం దేకీధవించియే యున్నాడు. కావ్య సామాన్యలక్షణములేకాక ప్రబంధము మహాకావ్యమునకు లక్షణము వేరుగ నిర్వచించిన విధ మార యుదము. పురాణోత్తహసములలోని యుపాఖ్యానమును జేపట్టి స్వకపోలకల్పనలచే దానిం బెంపుచేసి, యష్టాదశ వర్ణన లందరే ముం బొప్పించి, రసాభివ్యక్తికిని, పాత్రచిత్రణమునకునెక్కుడు ప్రాధాన్య మొసంగి, శబ్దైర్థ్యాంకాం సహితముగా సాగించిన రచననుప్రబంధమనినారు. ఈవచనమునకుఁ నగినట్లుగాఁబూర్వ లాక్షణికోదాహృత శ్లోకముల నిట నుదాహరింతురు. అష్టాదశ వర్ణనల నుగ్గడించుచు —

సంభాషణ సులభమయింపడు ప్రతి పరిస్థితిలోను
 ప్రాత ర్కథ్యాహ్న మృగ యా శైలందు వన సాగరాః
 సంభోగ పీఠలంభౌచ, మునిస్వర్గ పురాధ్వరాః
 రణ ప్రయాణోపయను మంత్ర పుష్కర సూర్యయః
 వర్ణనీయా యథాయోగం సాంగోపాంగా అమీశహ
 అని పేర్కొనినాఁ డొక లాక్షణికుఁడు. సర్వ ప్రబంధ
 సామాన్యలక్షణముగా—

“ఆదౌ నమస్క్రియా ౭౭ శీర్ష్యా వస్య సీరేశపవవా
 క్వచిన్నిందా శిలాదీనాం సతాంచ గుణ కీర్తనమ్”
 అనియు నిర్దేశించి. పాత్రనిర్మాణ సోక ర్వాగమె యుదాహరణ
 నాయకుని చరిత్ర గహింపవలయునని—

“సర్గ బంధోమహాకావ్యంతర్జ్యో నాయక స్సురః
 సద్వంశః క్షత్రియోవా ౭ సి
 ఏకవంశ భవా భూపాః శిలజా బహవోపివా”
 అను శ్లోకమందు వచించెను.

అప్పకవియు, బైశ్లోకార్థములనే తన లక్షణ పద్యమందుఁ
 జొప్పించెను. కాని, యస్సాదశ వర్ణనములకు మాటుగాఁ
 సిరునది రెండువర్ణనలను చెప్పవలయునని సంఖ్య బెంచినాఁడు.

పురమును ఋతుపట్కమును బ్రయాణంబును
 శైలంబువేటయు సాగరంబు
 మానీంద్ర పుణ్యాశ్రమంబును మంత్రంబు
 ద్యూతంబు పిదప నద్భుత రణంబు

విజయంబు మద్యపానజవికారంబును

ననవిహరింబును వారికేలి

కన్యాంగ సౌందర్య కృప బు హిమకరా

భృతయంబు విప్రల భోజనంబు

పచ్చి మిత్రోపయంబును బరణ మంబు

సురితిమును దౌహృదంబును సుహజనము

సనగ నిరుననలెండు వర్ణనలుగుచ్చు

చెప్పనలయుం బ్రబంధంబు శ్రీనివాస ”)

‘ప్రబంధ’ పదము మనకు ఇది ప్రాచీనముగా నుండినట్లు తిక్కన ప్రయోగము నాక్షిప్తమగుచున్నది. ‘ప్రబంధ మండలి’ అను ప్రయోగము యొక్క యర్థప్రమాణము గ్రహించుట యిది నననము. భారతమును బ్రబంధమండలి యనుటలోఁ దిక్కన దృష్టి యతిఃపూర్వము మనము నిర్వచించిన ప్రబంధ శబ్దమునకుఁ గూర్చుకొనునదిగా నున్నట్లు స్పష్టము. తిక్కన యొక్క విశ్లేషణ బల్లేక ప్రబంధముగా నొనరింపవలెనను నృప్తితోఁ జేసెను. ప్రబంధోచితమైన పాత్ర చిత్రణము తిక్కనచనలో గుచ్ఛేయము. మనుచరిత్రములో నర్హుల పాత్రమును చిత్రించుటకు తిక్కన ద్రౌపది పాత్ర ఉదాహరణ పెద్దనకు క శత్యము నిచ్చినదనవలెను. పాత్రచిత్రణమును బయలుపల్లెఁ దిక్కనయే ప్రథమ శిల్పి! కనుక, ప్రబంధ కీర్తనభారతామానయత్రైతమునఁ దిక్కనచే నాటబడినట్లు నిర్వహించున్నది.

1 విరాటపర్వము ‘కీర్తన’ ప్రధానముగా నొక ప్రబంధ మగును.

శంభుద్దాసుని గ్రంథములో సైతము ప్రబంధశబ్దము
గాన్పించుచున్నది. అదియునుంగాక, యెత్తొక పెగడకుఁ బ్రబంధ
పరమేశ్వరుఁడను బిరుదనామము గలదు. ఇది సామ్యసింహపురా
ణము పేరునకు పురాణమేకాని సత్యము నకు ప్రబంధ మగును.
ప్రబంధోచితమైన ప్రాత్రచిత్రణము నెట్లు తిక్కన సాధించి
నాఁడో యెత్తొక పెగడ వర్ణనల నెట్లు తన రచనలందు మిచ్చి ట
ముగా వెల్లువించినాడని గ్రహింపగలుగుదుము. |

ఇవిధముగా ప్రబంధ బీజము కవిలయ కాలమునాటికే
నాటబడినట్లు తెనుగు సాహిత్యేత్రజ్ఞులు తెలిసికొనగలుదురు.
శ్రీనాథుని యగమనందు పెరిగిపెద్దొక ప్రబంధ వృత్తము
పెంపునహించినది; తర్వాత శ్రీకృష్ణరాయల పోషణమునఁ గిచ్చి
శాఖోపశాఖలు వేసి పూతపూచి ఫలవంతమై విలసిల్లినది.

పూర్వోక్తమగు ప్రబంధశబ్ద నిర్వచనమున కల్లెడల
సరియగు కావ్యము శ్రీనాథుని గ్రంథములలో లేకపోలేదు.
అతని శృంగారనైషధము ప్రబంధమగును. ఇందలి యతివృ
త్తము లోకప్రసిద్ధమైనది. దీనికి మాతృక భారతములోని
నలదివయం త్యువాఖ్యానమును కావ్యముగా నిర్మించిన
హర్షకృతి నైషధము. స్వకపోలకల్పనలతో శ్రీనాథుఁడు శృంగార
నైషధమున పూర్వము గా నిర్వహించెను. ఎన్నునీలనమండేమి
సంభాషణా చా తుర్యమండేమి, వాల్మీకిరాణ పోషణాది
కార్యములండేమి, వర్ణనాకౌశల్యమండేమి శ్రీనాథు డప్రతి
మాన నైపుణ్యమును బ్రదర్శించినాఁడు కాని, ప్రబంధతారో
పణము పూర్తిగాఁ జేయటకు శృంగారనైషధ మను వాదము

గుట కీల్చినదిగాదు. ప్రబంధములు సర్వధాసర్వతంత్రములై యుండవలెనుగాదా!

శ్రీనాథ రచితేన గ్రంథములను బరిశీలించినచో హరిషీలాసమునందు వ్యక్తిమూలేకయ, భీమ, కాశీఖండము లందలివస్తువు స్థలపురాణ మగుటయు, సమగ్రప్రబంధలక్షణము నకు నిలువనివిగా నున్నవి. ఐవిధముగానే శ్రీనాథయుగ మందిలియలరి కవికృత గ్రంథములను గైకొన్నను, కొన్ని యనువాదములగుటవలన, కొన్నిచిత్రాఖ్యానములగుటవలన, మఱికొన్నినాటికోచితమైన సంభాషణాదికమే కలిగియుండుట వలన, నేటియు సమగ్రప్రబంధమున కుదాహరణములుకాలేక పోయినవి. ప్రబంధాంగములలో గొన్నికొన్ని ఆయాగ్రంథములలో గన్పించుచుండునేకాని సర్వాంగ పరిపూర్ణస్వరూప సంధానము వీనియెడ గన్పించదు.

ఆంధ్రులు గర్వింపదగిన కాలము కృష్ణరాయల పరిపాలనా సమయము. అది స్వర్ణయుగ మనవచ్చును. రాజకీయములో, సాహిత్యములో నత్యున్నతస్థానముగడించిన యుగము. ప్రబంధ సుందరికి సకలాభరణభూషణులు రాయల పోషణమందే లభించినవి. కృష్ణరాయలే స్వయముగానీసుందరి నలంకరించినాడు. తన యాసానమందలి రసజ్జలైన కవి సత్తములచే నలంకరింపించినాడు. ఆ సంపూర్ణకళావిశేషమును జూచి మురిసిపోయినాడు.

| శ్రీ కృష్ణరాయల పోషణమున సర్వలక్షణసమన్వితమైన ప్రబంధమూర్తి విలసిల్లినది. అష్టాదశవర్ణనముల శోభజెంది. సమాలోచనము

శృంగారరస ప్రధానమై అర్థాతిశాయి మైన శబ్దరచనకలిగి, యాలంకారిక సాంకేతికములగువిధేయమై, యనతివిస్తృతిమగు నితివృత్తముతో, భాషాంతరీకరణమునకు భిన్నముగా నుండి, పాత్ర సవరోపణమును బరిగణించు స్వతంత్ర గ్రంథము ప్రబంధమని పెద్దలనిర్వచనము 1/ ఈనిర్వచనమునకు సరితూగు గ్రంథము పెద్దనకృత మనుచరిత్రము. మనుచరిత్రమే పెద్దన కగ్రతాంబూలము సాహితీలోకమున అభింసజేసినది. న స్వైక్య మందేమి, వర్ణనములందేమి, అంకాంగీ రస ప్రోషణ మందేమి, సన్ని వేశకల్పనమందేమి, పెద్దనానామ్యుడు పెద్ద గాకపోలేదు. నరూఢిని సాహితీలోకములో స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొన్నది; ప్రశాంతమూర్తిమగు ప్రవరుడు పవిత్ర స్థానము నలంకరించినాడు. పాత్రచిత్రణములో నల్లసానివాని నల్లిబిల్లిగొనువాఁ డితిరుఁడు లేడనవలసినచ్చును. సాంక్షితిలో నితనిని దలదన్నినట్లుగన్పించు వసుచరిత్రకారుడు సైతియు పెద్దన ననుసరించినవాఁడేగదా! పెద్దన కైతికు మెరుంగులు దిద్ది సెబాస్ అనిపించుకొనిరాఁడు రామరాజభూషణుఁడు. కవులను గిలిగింతిపెట్టు కవితాభావములను ప్రదర్శించినాఁడు పెద్దన; పండితులను పట్టిచూచు శబ్దచమత్కృతి సర్వత్రప్రయో గించినాఁడు రామరాజభూషణుఁడు. ప్రబంధము పరకోటి పసుచరిత్రమందే 2 యందినదని నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును. కల్పనా జాతము హెచ్చుగ నుండుటచే కిళాపూర్ణోదయము ప్రబంధ మనజాలము. పాండురంగమహాత్మ్యము కాళహస్తి

1 శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారి వచనము.

2 మనుచరిత్ర సంస్కృతీకరింపబడుట గర్వకారణము.

మా హృదయములు స్థలపురాణములగుట సహగ్ర ప్రబంధములు కాజాలవు. అయినను వానిలో సీగమ శర్మ పాఖ్యానము, తిన్నని నృత్యంతమలు ప్రబంధోచిత సస్తు తత్వముగలవి; పాత్రపోషణమునకు సేకు, పిన కాశము గలియున్నది. రామా చ్యుదయము, పారిజాతాపహరణములు ప్రబంధములేయగును. పారిజాతాప హరణమున ప్రథమాశ్వాసము ప్రాధాన్యము నహించినట్లు కన్పించును. రామాభ్యుదయము సంస్కృతములో కావ్యప్రక్రియను నడిచినది: సుందర ప్రబంధతా యోగ్యత లనేకము లిండున్నవి. ఇవిధముగా శ్రీకృష్ణదేవ రాయల పోషణమున ప్రబంధసుందరి సర్వాలంకార భూషిత యైనట్లు తెలిసికొంటిమి.

వసుచరిత్రవంటి శిఖరప్రాయమైన ప్రబంధము వెలసిన పిమ్మట, దాని డీకొను కావ్య వింకోకటి యుద్భవింప లేదు. తరువాత వెలసిన ప్రబంధములన్నియు, మహావృక్షముగ్రింద మొలచిన చిన్నచిన్న మొక్కలవలె గాంతివిహీనము లాయెను. వసుచరిత్రతర్వాత నట్టి ప్రబంధము జన్మింప లేదు. తరువాత వచ్చినకవులకిది యాదర్శ పాయమైనది. అదినములలో ప్రబంధ మార్గమున రచించిన నే కావ్యముల కాదరణకలిగెడిది. అందుచే ననుసరణము లనివార్యము లాయెను. ఇట్టి గ్రంథములు కుప్పతిప్పలుగ నున్నవి. గ్రంథ నామములందును దాన్యము తప్పలేదు. కవిజన రంజనము, రసికజన మనోభిరామము, కవిరాజ మనోరంజనము లొకే విధమగు నామములుగదా!

ఈ యనుసరణములందు పెద్దననుండి నచ్చుచున్న కవినమయములు, వర్ణనాక్రమము, పద్యముల యెత్తుగడలు, శ మా లో చ న మ

సన్నివేశకల్పనములు, యథాతథముగ దిగునుతియ్యెనవి
 నంది తీమ్మయ మూర్తికపుల్లముగాక మూలములకు మెఱుగు
 పెట్టిగాని యావర్ణనాదికమును తమగ్రంథములందుకొన్నింపరు.
 సమర్థులైన కవులు జేయుపద్ధతి యట్టిది. కాకపులనుకరణముల
 తోడినే నామము గడించుటకై కడంగుదురు. ప్రబంధమే
 చర్చితచర్చణమైనపుడు తద్గతవర్ణనలు నటన, విచిత్రానంద
 మును బ్రసాదించుట దుర్లభమే కదా! కావున నీయచసరణల
 నలనప్రబంధములందుక్షీణవశయొకటి చచ్చినదనిచెప్పవలెను.
 ఈదశ యాంధ్రసారస్వతములో బడు నెనిమిది, పందొమ్మిది
 శతాబ్దములలో వరలినది.

నాయకరాజుల ప్రాధాన్యమున వెలసిన సారస్వతములో
 విశిష్టప్రబంధములు లేకపోలేదు. అసంతృప్తానామని కకుత్స్థ
 విజయము, సవరముచిననారాయణపురామని సువలయాశ్వ
 చర్చితము లెన్నదగినవి. వీనిలో సైతము పెద్దన సూరనల
 భావరచనల కనుకరణములు దోహదించును. అయినను వీనికి
 బ్రత్యేకస్థాన మీవలసియేమున్నది. ముద్దుపళని రచించిన
 శృంగారప్రబంధమగు రాధికాసాంత్యనము నెన్నక నాయక
 రాజముగమును ముగించుటకు వీలులేదు. శృంగార ప్రబంధ
 ములలో నిది మేలుపూస. కాని యేహ్యమగు భావచిత్రణ
 మీ గ్రంథమున నుంటయే దీనికి సరిను లిచ్చిన దోషము.
 ఏతత్కారణముచే నిది క్షీణవశకు నాదివంటి ప్రబంధమైన
 దిగా భావించుము.

*చూ: 'సమచర్చిత విచర్యనము': అనుక్రమము — శ్రీరమ్మల పండితము.

ఈ కాలమునకు జందన ప్రబంధముల నసభ్య శృంగార మే మిక్కుటమై వరలినది. విజయనగర సామ్రాజ్య మంతరించిన తరువాత దానికింద నున్న సామంతు లందరు స్వతంత్రస్వభువులైరి. వీరహంభావముతో విష్ణువీరి విషయ లాలసకు లోనై కాలముగడపిరి. వీరి ప్రాపువడసిన కవులు రాజుల చిత్తస్పృహల ననుసరించి కావ్యముల వ్రాయవలసి వచ్చినది. ఈ కారణమువలననే పచ్చిశృంగారము నాటి కావ్యములలో వర్ణితమైనది.¹ అటువంటి ప్రబంధములు తారాశశాంక విజయము, బిల్వణీయము, హంసవింశతి మొదలైనవి.

క్షీణదశయని పేరించిన నెన్నదగిన ప్రబంధము లీ కాలమందు వర్ణింపబడినవి. కాని వానిని మహోన్నతమైన కృతులుగా నెన్నలేము. కాని ఆంధ్రసాహిత్యములో వానికిని స్థానమున్నటులే చెప్పవలెను. అవి విజయవిలాసము, ఉత్తర రామాయణము, మొల్ల రామాయణములు. విజయ విలాసము నాయకుడొకడే కాని నాయికలు పల్కుదు. వస్త్రైక్యము లేనట్లుద్యోతనము ఏకనాయకాశ్రయమగుటచేనొకంతప్రబంధ చిహ్నమున్నటులే చెప్పవచ్చును. ఉత్తర రామాయణము లోని నెక్కువ ప్రబంధమునకు సుమారమైనను నందలిరచనలో కంకంటి పాపరాజు ప్రబంధతా బీజముల నాటినాడు. పాత్ర చిత్రణములో సన్నవేశ కల్పనలలో సంభాషణాది నిర్వహణములో నెక్కుట ప్రబంధమూర్తి ప్రతిబింబించు నట్లు రచన నల్లినాడు. కథాకథనాత్మక మగు రామాయణము

ప్రబంధముగా నవతరింపజేసినవారిలో అయ్యలరాజు రామ భద్రుడు, కంకంటి పాపరాజు లగ్నస్థాన మలంకరింతురు. కుమ్మరిమొల్ల కవయిత్రులలో నున్నతస్థాన మాక్రమించునని చెప్పవలెను. చారిత్రకప్రబంధ మీ కాలములోనే తలయెత్తి నది. కుమారధూర్జటివాసిన కృష్ణరాయ విజయము, రంగా జమ్మ వ్రాసిన మన్నారు వాస విలాసము లుదాహరణములు.

ఇక నాథునిక కాలములో ప్రవర్తించున్న సారస్వతి మందు ప్రబంధ రచన మటసట గోచరించుచున్నది. ప్రబంధమూర్తిపై నేవ జనించుచున్నను, ఒకప్రక్క ప్రబంధ రచనము సాగుచున్నట్లు గమనింతుము. పింగళి కాటూర్లు వ్రాసిన సౌందరనందన మొక విలక్షణమైన నవీన ప్రబంధము. ఈ నూతన యుగమున ప్రబంధమూర్తి కొక నవ్యాభరణము సేకూర్చినారు కవులు. చారిత్రక ప్రబంధము లీ యుగముననే సర్వాంగసుందరముగ వెలయుచున్నవి. దుర్భాక రాజశేఖర శతావధాని రచించిన 'రాణా ప్రతాప సింహ చరిత్ర'యు, గడియారము వెంకటశేషశాస్త్రికృత 'శివభారతము' నుత్కృష్ట ప్రబంధముల కుదాహరణములు. పాణిని, పతంజలి, కాత్యాయనుల చరిత్రములను, వెంపరాల నూర్యనారాయణశాస్త్రి 'మునిత్రయ చరిత్ర' మనుపేర రస వత్ప్రబంధమును రచించి యందజేసినారు. చరిత్ర నింత రస వంతముగా ప్రబంధప్రక్రియలో నిమిచ్చి చిత్రించుట ప్రశంస నీయము. వీని ప్రాచుర్యము నుంచిన నీ నాటికిని ప్రబంధ ప్రక్రియకు సహృదయ సానుభూతి యున్నట్లు స్థిరమగు చున్నది.

ప్రబంధ వాఙ్మయము నొక్కమా రవలోకించిన,
 సంస్కృతవాతావరణమును బాగుగజ్జించుకొనబడిన ఆంధ్ర
 వాఙ్మయములో, దిక్కన ప్రబంధనీడమును నాటినట్లును,
 దానికిఁ బాగుచేసి నీరువోసినవాడు శంభుదా సన్నట్లును,
 ఎరువుపోసి పెంచినవాడు శ్రీనాథు డన్నట్లును, పూత
 పూయునట్లు చేసినవాడు పెద్దన యన్నట్లును, ప్రబంధ
 వృక్షము బహుశాఖాయుతమై శోభిలి ఫలవంతమైనది రామ
 రాజభూషణుని వలన సన్నట్లును గమనింపగల్గితిమి. తదుపరి
 చిన్నిచిన్ని మొక్కలు జనించినను తదున్నత వృక్షచ్ఛాయ
 వాడిపోయినట్లు, కొన్నిమాత్రము గిట్టినట్లును తెలిసితిమి.
 ఆంధ్రులు కవితారచనలలో నింతవఱకుఁ బ్రత్యేకించి సాధిం
 చిన కావ్యప్రక్రియలలో నొక్క 'ప్రబంధము'ననే సిద్ధహస్త
 లైరనుటలో సందేహములేదు. ఇది గర్వసూచకముగదా!

ఆంధ్ర వచన స్వరూపము

సూత్ర గ్రంథము

మొదటి భాగము

కావ్యముయొక్క స్వరూప, జాతీయయోజన, జేసినపు డనేక ప్రమాణములనుబట్టి యనేక భేదములను (types) బాహ్యత్వమును, మన యాలంకారికమును నిర్ణయించినాను. ఆప్రమాణములలో ఛందస్థితి, కావ్యములో గర్భ సంబంధము, వస్తుతత్త్వములు ముఖ్యములు. ఇందాది ప్రమాణముగు ఛందస్థితి సనుసరించి కావ్యము త్రివిధములుగా విభజించినారు; గద్యాత్మకమనియు, నుభయాత్మకమనియు నివచెలగుచున్నవి.

ఇక్కడ బద్యమునకును *గద్యమునకును నున్న భేదము నారయుదము. ఇవి రెండును గావ్యశబ్ద వాచ్యములే. ప్రాచీనాలంకారికము నిర్వచించిన కావ్యత్వమీరెంటును బ్రవర్తిల్లును అయిన భేద మెచట? ఇద్య మా వేశపూరితమై, యదాత్మ విషయాన్వితమై, వ్యంగ్యమర్యాదాశ్రయియై, రసప్రధానమై వలలుచుండును. గద్యమట్లుగాక, వస్తుస్వరూపయాధార్థ్యము

* ఇటు గద్యమనగా వచన మని వాడుక. (Prose)

గలిగి, స్వభావోక్తి ప్రభాసనియనుమగా గలిగి, అన్యాయ
సాలభ్య సహితముగా నపేక్షిమాత్రిముననే చెప్పు ప్రకృ
తానుసారియై భాసిలును. ఈ భేదమునే వివరించుచు 'ఆర్నాల్డు'

"The Rhythm and measure of poetry elevated
to a regularity, certainty, and force very differ-
ent from the rhythm and measure, which can
pervade prose, is a part of its perfection."
అని వచించెను.

గద్యము పద్యముకంటె భిన్నమైనది; అది బాహిరముగాను
యంత్రీకముగా నుండునది. పద్యముట్లుగాక హృద్గతభావమును
నియమబద్ధముగా, లయ్యాన్నితముగా (Rhythmical) నుంచునది.
గద్యముదీనికిభిన్నమై, ఛందోనియమములు లేక, విరామాదులు
లేక, యచేకగతుల నుండును. ఈ రెండింటికి భూజలధులకున్న
భేదమున్నది. అనగా నొకటి ద్రవరూపముగలిగి చలనశక్తి
కలిగినది. రెండవది ఘనీభూతిమై నిరంతరమును బొందునది.
గద్యపద్య భేదము కేవలము భౌతికశిక్షణమేకాని వేరుగాదు.
అనగా, మనము పర్యాయించునవి మానసికసంబంధ
విషయములుగనుక, నీ భేదము మానసికతత్త్వ సంబంధమైన
భేదముగా నున్నది, చిత్తప్రవృత్తి ననుసరించునొక ప్రక్రియ
పద్యము. వేరొక ప్రక్రియ గద్యము. (పద్యము సృష్టిస్వరూప
పరిణామము. గద్యము నిర్మాణస్వరూప పరిణామము.) సృష్టి
యనగా ప్రతిభాసమన్వితమైనది. భావావేశములలో బడ
ములు పుట్టుచుండును. పదములకు నిర్దేశింపబడిన యర్థములు
గాక, ఛాయాభేదములతో నవి నూత్న పదములగుచుండును.

భావవసనకును, పదమునకును మధ్య నెట్టివిరామమునుండదు. భావమే పదముగను; పదమే భావమును సూచించును. ఇట్టి యవినాభావ సంబంధ మీ పద్యరచనలో భావపదములకు వర్తించును.

వచన రచనలో బదము లన్నియు యథాతథములుగా నిలిచియుండును. వానికున్న యర్థముతోనే యవి వర్తిలును. నిర్మాణకార్యమునకు గడంగినపు యుపకరణము లన్నియు సిగ్గుముగా నున్నట్లు, పదము లన్నియు యంత్రవత్తుగా సకాలమున కవి తమ స్థలముల న్నాకమించుచుండును. వచన సృష్టికార్య మొక ప్రణాళిక ననుగమించునది. 'దాని కొక క్రమ మున్నట్లు (logic) స్పష్టము. '

పద్యమందు భావోద్రేకమున కనుగుణముగా బదములు భాసిల్లునుగాని యొక నియమముగా నుండువు. కావున వచనములో నిర్విభావావేశమున కనుగుణముగా వచ్చు పదములు దొరలినచోట నావచనము వచనముగాక, కవిత్వమే యగును. కారైలు వచించిన—

'Poetry is musical thought'

అను వచనానుసారిగా రసభావమును పొందు శబ్దార్థ స్వరూపమును బ్రదర్శించుచున్నదైన నది కావ్యమే యగును. విశ్వనాథకవిరాజు—

'వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్'

అనిన వచనముగూడ, దుల్యమైనది. వచనరచనలో శబ్దస్వరూపము నెఱిగి, దాని శక్తి (force) లేక వ్యాప్తిని

దెలిసి, యథాస్థానములో, సముచితమైన సందర్భములో, బాధగనలెను. వచనరచనకు శబ్దాన్నిర్వూపజ్ఞాన మావశ్యకము. (రచయితకు శబ్దాధికారిము లేనిదే వచనరచన రాణింపదు.)

(పద్యమెట్లు భావప్రధానము గలదియో, గద్యము ట్లథానము గలది.)

(పద్యము సయితము గద్యముయొక్క లక్షణముకలిగి యుండవచ్చును. అట్లే గద్యపద్యలక్షణముల (ఒక గణబద్ధత యందుగాక) (గహింపనగును.) ఇట్టి ప్రక్రియావిశేషద్వయములో నాద్యంబగు పద్యము లనేకములు గలవు. అట్టి పద్యములు నామమాత్రములేకాని వేఱుగావు.

ఉదా॥ ధర్మనిధియైన మీతల్లిడి దశరథువ
నీకుఁ జొకనాడు నిజపురోహితునిఁ జూడఁ
దలంచి రథమెక్కి సూతకృత్యంబు నేను

బూనగ వశిష్టముని వనంబునకుఁబోయి. (ఉ. రా.)
ఇట్టివి యనేకములు గాననగును.

కవితావస్తువు లేక రసభావము లేకయే రచింపఁబడిన ఛందోనువర్తియైన రచన కవిత్య మనిపించుకొనక, ఆత్మ లేని శరీరమువలె నుండును. (కాబట్టి కవితయనునది భావమందున్నదిగాని, రచనలో లేదని చెప్పవచ్చును.) పద్యమందలి గణనియమము శబ్దాలంకారమువంటిది. గద్యమందట్టిలోపమును బోనాడుటకై దానిని శబ్దాలంకార సహితముగను పఠనగృంథితముగను రచించినట్లు కన్పించుచున్నది. వృత్తఘటిత సమాలోచనము

స్త్రోతులు, వైద్యగంధములుగూడ మహాకావ్యములు కావ
తను.) కావుననే “గద్యం సికషం కవీనాం వదంతి” అని
ప్రాచీనులు నిశ్చయించిరి. గణనియములు లేని లోపమును
బోనాడుటకై రచించినదే-‘ఓజస్వమాన భూయస్త్వమేతద్గ
ద్యస్య జీవితమ్’ అనువాక్యము. ఈ లక్షణము ననుసరించిన
గద్యకావ్యములు సంస్కృతమున నున్నవి. పద్యరచనలో
నున్నది. ఆ కవితాభావమున కొకగొడవు ననుచ్చలయే.

“Verse is apparelled only being
but on ornament”

—Sir Phillip Sidney.

కావ్యసృష్టికి సనుభూతి ప్రధానము. కవి తానుజూచిన
వస్తువులోని నొందిర్యాదకములు ననుభవించి, అవిగవ్యక్తీకరిం
చును. ఈవాక్యే ‘రిసిభావము’ అనెడితాత్పర్యము. శబ్దార్థస్వ
రూపము. (ప్రాక్షణ మూలపురుష ప్రకృతిసాందర్యమునకు
ముగ్ధుడై గంతాలు వేసి, పడము పాకవి గ్రహించగల్గునుము.
వాల్మీకీశోకము శ్లోకరూపమునే ధరించినది: కాని గద్యరూప
ముగాదు, కావున నానందానుభూతి బొందినపుడు అయీ
నివృత్తమైన గీతియే వెలువడును. ఇదిలి సూక్ష్మధర్మమేరున,
గీతిహృదయజన్యము. గద్యము బుద్ధి (Reason) జన్యము.
హృదయ ద్రవీకరణము కళవలన గల్గును. బుద్ధిశైలిత్యము
శాస్త్రమువలన బాడమును. వైప్రకమముబట్టి, బుద్ధికరమై
పూర్వము హృదయవికసనము సహజముగాన, గీతియేముందు
పాడసూపునది.

It is a sort of common place of literary history that verse is always older than prose, and in the case of most literatures—especially modern ones—it is almost demonstrably so—Saintsbury.

సారస్వతము వివిధశాఖా విరాజితము. ప్రతిశాఖయుం బరిపూర్ణతి యెదిసగాని సారస్వతముయొక్క సమగ్రస్వరూపము ద్యోతకముకాదు. అభివృద్ధియనునది యేక దేశమైనను, క్రిమాగతియుగ లేక పోయినను గుదొందును. అందుచే నే విభాగ మైనను స్వయంబ్రాణమై, క్రమాభివృద్ధిని పొంది, సమగ్ర సారస్వతమునకు దోహదభూతియైచలలేను. గద్యపద్యములను ఒకక్రియూర్ద్యమనినచో గద్యమునకు చాలదినములవఱ కాద రణముకలుగ లేదు. అందుచే నచనరచన యెక్కుడుగా నేవిషయమున గుఱగ్ధారము కా లేక పోయెను. నచనము విషయబోధ నానావర్తి. ఇం దలంకారములకు ప్రాధాన్య ముండజాలదు. ఉద్బిష్ట విషయ మెప్పుడును హృదయమునకు సూటిగాఁ జొచ్చుటకు నచనరచయిత ప్రయత్నించును. ఈ రచనములో వాచ్యార్థమే ప్రధానము. లక్ష్య వ్యంగ్యార్థములప్రధానములు. (లక్ష్య వ్యంగ్యార్థములు వచ్చిననా డది గద్యములో నున్న కవిత్వ మనిపించుకొనుచేమోకాని, కేవల వచన మగుటకు వీలులేదు.) అట్లే విషయస్వరూపబోధకై సదృశనస్తువుల నెన్నినపుడట్టివి యలంకారము లనిపించుకొన్నను, అలంకార బాహుళ్యముండదని మాత్రము చెప్పవలెను. శబ్దచిత్రములు అర్థచిత్రములు శైలిశ్లేషములలో వచనమందుకన్పించినను, కేవల వచనస్వరూప మది కాదని ప్రాజ్ఞులు తెలిసికొందురు. అను

స్వతంత్రముగా పచ్చ భావములను యథాతథముగా గ్రహించి కాపాడునది వచనము.

వచనము సారస్వతమున ముఖ్యమైన శాఖ. భావమును నిగూఢము గావించి తికమకల బెట్టుటకును, చెప్పదలచిన భావము నా పదజాలములో నా ఛందో విరామములోఁ జెప్ప లేకుండుటకును పద్యమున్నది. వచన రచనలో స్వేచ్ఛగలదు; రచయిత తన భావమును విస్తరించి బోధింపనగును. (విషయప్రధానమైన రచన వచనమే.)

(వచన మెక్కువగా శాస్త్రరచనములందుపయోగపడును.) మానవజీవితమును సరిగా తెలియవలెననిగాని, తెలుపవలెననిగాని వచనమే చక్కని వాహిని. ఈ భావములకే పూతపూసి కాన్యకర్త పద్యములద్వారా వానిని కళయను రసాయనముగా తయారుచేయును. శాస్త్రకళల కన్న విభేదమే గద్యపద్యముల కున్నట్లు గ్రహింపనగును.

'When life is the criterion and not art, the prose of a nation is far more important than its poetry.'

—Evans.

చరిత్రలందుగాని, తత్వవిషయక మీమాంసలందుగాని గద్యమే యుపాదేయముగాని పద్యము రాశింపదు. కావున వచనరచన తత్వవేత్తలకు, చరిత్రకారులకు నుపయోగపడునుగాని కవుల కంతగా నుపయోగకారి కాదు. పద్యస్వభావ లక్షణములఁ జూచి, గద్యమును కవులు తమ నవలలయందు, వ్యాసములందు, నాటకములందు వినియో

గించుకొననగును. అచ్చటచ్చట ననేక కావ్యభేదములలో నుపయోగింపబడుచు వచ్చిన పదమును పర్యాయోచించుట కీ షమే.

In literature prose embraces all forms of oratory and of representative discourse and the prose drama.

— New Standard Dictionary.

ఇందు ప్రతిపాదితమైన సంప్రదాయ మాంధ్రీ వాఙ్మయములో నతి ప్రాచీనమైనదిగా గ్రహింపగల్గుచుము.

ఆంధ్రీసారస్వతము నవలోకించుటకు పూర్వము ముఖ్యముగా రెండుభాగములుగా కాలమును భాగించుట యవసరము. ఆంధ్రీమునకు సంస్కృతభాషవలన వచ్చిన ప్రాబల్యము, ఆంధ్రీమున కాంగ్లభాషాప్రాబల్యము. ఇట్టి విభాగమువలన నేవిషయమునైన చక్కగా సమున్మీలింప వీలగును.

పదునెనిమిదవ శతాబ్ది తుదివఱకు సంస్కృతభాషా ప్రాబల్య మాంధ్రీమున నింతింతని చెప్పరాదు. సంస్కృతానుసరణము, అనుకరణము, అనువాదములే తప్ప ప్రత్యేక ప్రతిభను చాటు సమగ్రప్రక్రియ యొకటైనను ఆంధ్రీమున నవతరింప లేదు. ఒకింత యత్నము జరిగినదనిన 'ప్రబంధము' పట్ల నేమేని జరిగియుండును. అంతియే. అచటను మాతృకలు సంస్కృతములోనివే. ఇట్లు సంస్కృతములోని ఛంద శ్శాస్త్రము, కావ్యములు, వైదికవాఙ్మయము — ఇవి యననీల — ఆంధ్రీములోనికి యథాతథములుగా నవతరించి

నవి. కావ్యభేదము లన్నియు (నాటకమఃత్వం) సంస్కృతము నుండి తెలుగులోనికి దిగుమటయైనవి. కావున సంస్కృత సంప్రదాయములు (భాషాశాస్త్రముల) తెలియని మానవునికి తెలుగుసారస్వతపు దోచేకులు కథకారిము భేదంబునవి. రానురాను, ఆపరిభాష, సంప్రదాయములు కేవలమాంధ్ర భాషకుఁజెందినవన్న భాంతుకూడ గలుగుచున్నది. ఇవ్వధముగా నాంధ్రభాషపై సంస్కృతభాషయొక్క ప్రభావమునచలినది.

ఇప్పటికి రెండుశతాబ్దములనుండి మనభాషపై నాంధ్ర భాషాచ్ఛాయలు, సంప్రదాయములు పడుట మునిలైనవి. సంస్కృతము మనభాషపై నెట్టియ, కారము మున్నుపూనెనో యట్టియధికారమునే నాంధ్రభాష నెఱవించినది. క్రిమక్రిమముగా నాంధ్ర సారస్వతిములోని గ్రంథము లవతరించుటకన్న, ఆ భాషలోని విధానమును, ఆ సారస్వతిములోని నెలుగు జిలుగులు నెక్కడుగా నాంధ్రమున కవతరింపజేయఁబడినవి. ఇట్లవతరింపఁబడిన ప్రక్రియలలో నవల ప్రథమగణ్యము. తరువాత ఉపన్యాసము, కథానిక, విమర్శన, జీవితచిత్రమున్నగునవి తెలుగుభాషలో నవతరిల్లినవి. వచనస్వరూప మొకవిధముగాఁ జోటుచేసికొనినదినిన నది పందొమ్మిదవ శతాబ్దియందే యని చెప్పవచ్చును.

ఇవ్వధముగా సంస్కృతాంధ్ర సారస్వతముల ప్రభావము ననగతిము జేసికొని, తెలుగురచనలలోని వచన స్వరూపము నారయుట సమంజసము.

అంతకుపూర్వము కావ్యములు కానరాకుండుటచే నజ్ఞాతియుగమునాటి గవ్య సంప్రదాయము తెలియనలే

నన్న మనకు శాసనములే యాధారభూతములు. నన్నయనఁ
బూర్గము నరలుచున్న జెలుగు శాసనములను బరిశీలించి
నచో నవి యన్నియు సంస్కృత శాసనములవలెనే రచింపఁ
బడినట్లు కాననగును. ఈ శాసనములలోఁ ద్రాచిత్రిముగాఁ
లుగు వాడెబడియున్నది. 1 దాని మొదల గల బడిన భూమి
యొక్క యెల్లను బేర్కొను సమయమునఁ జేలుగుపడము
లుఁ యొనింపఁబడినవి. మిగిలిన భాగ మంతయు సంస్కృత
పదభూమియై, పేర్కొనుటకు భరతియు, శత్రులంకార
పూరితియున్న సంస్కృత శాసనముల కప్పగియినను విశిష్టవక
విధిలుచున్నది; సంస్కృత క్రియము పొడముచున్నది 2

ఉవా: ... [వి] జయీద [స్య]వాదప [న్త] భ్రమ
రాయమాన శ్రీమత్కవయరాజ గుణగణాభరణాణ్ణు [న]
న కాని ఈ [స్వ] నుస [గుం] గాత్తి కేముండుబోతె చో
చ్చక్కిల [లా]వినా (శా) రిద (ణ్ణ) వచ్చింఁగులు అయిమ
వెగ్గెఁ జలుంగరి [న]మ్మన ప్పల్లరంగును ఈధమ్మఁ ని [న్వఁ]
[హ] నోన్యోగమ్మన [ను] బ్రహ్మపతి సమానులయు పెగ్గె
డ కా [? శయ] గారి [కొడ] ను [బె] జెయరాజ సమ [హం]
ణ్ణవి ఆత్మాస్మతింబునం బన్పిన ప్రినా [దం] బని సమస్తరా
[ద్యధ] ర నిరూపిత మహామగ్ర తాళపతి [మ] [పే] శ్వర
పాపపాతి దేవ బ్రాహ్మణగురు [ధ] క్తిపరుణ్ణున(శ)క్తి (త్రియ)

1. వానిలో ఎక్కడ ఏ తెలుగుపద మయినను కనబడట సంభవించిన

యెవల మనకు చెన్నిధి నొకకాసే. —మల్లంపల్లి, ఆం. ఉగాడి

2. ముందూరగ్రామే; చెఱుగుమ్మ శ్చ.

స మా లో చ న ము

సంపన్నుండు మయ బెజయరాజు బెజయేశ్వరంబుగల స (శ)
నివ్వఁ(హ) సంబుసేసి దిన (శ) గుడ్లు బ్రాకారంబు
మటంబును నెమరుంచి.

(రెండవ ప్రక్క)

... ..[బువ్వా].....వచ్చినవ (వారు)... ..
దంబు [నల్లి] నవ (వా)రుది[ం] బుగద్యంబుల నలన
(శ్వా) స్వ (శ్వ) తంబు.....[యచు] ఇ (ఈ) భూమిలోన.
(ధర్మవరము శాసనము)

(మూడవ విజయూదిత్యునినాటి శాసనము)

తెలుఁగు కవితావతిరణ మెట్లు సంస్కృతానువర్తియై
వరలినదో, అట్లే తెలుఁగు శాసనములపట్లను సంస్కృతి
చ్చాయపడుట తప్పలేదు. కావున శాసనములందు
లభించు తెలుఁగు గద్యభాగములు నామమాత్రకములేకాని,
స్వచ్ఛందమైన తెలుగువచనముయొక్క స్వరూపమును
బ్రహ్మరించునవి కావని సిద్ధాంతీకరింపవచ్చును.*

ఇక నాంధ్ర సారస్వతిములో నాదికవియగు నన్నయ
రచనను జూచినచో సందు సంస్కృతి పదబాహుళ్య
సమాససంఘటనములు గాన్పించును. ఆరినిభారతము చంపూ
కావ్యముగా బయలుదేరినది. (ఇచట చంపూకావ్యమున
గద్యపద్యములకు సమానస్థాన మీయఁబడినది.) (కనుక పద్య

* 'రెండో మూడో పద్యములుగల శాసములెప్పు యెక్కడ
మార్వకాలపు తెలుఁగుభాష స్వరూపమును దెలియఁజేయు నాధారములు
గానరావచ్చువి.'

—డా. చిలుకూరి.

ముతోఁ గుడి యెడమగా నడిచినయీగద్యమంతయుఁ గవి తా
పదార్థ భూయిష్ఠమే కాని నీరసముగానేగదా; కావున తెనుఁగు
వచనము మొదటినుండియే ఐద్యముతో సరిగా నాగివచ్చుచునే
యున్నదని తెలియుచున్నది.)

సన్నయనాఁటినుండియే 'గద్య' మను ఐదమున కొక
విలక్షణార్థము మన నున్నట్లు తెలియనగును. గద్యము వచన
మునకుఁ బర్యాయ పదముగా నుపయుక్తమగుచున్నది. కాని
'గద్య' మను ప్రత్యేక ప్రక్రియ మనకొకటి స్థితిప్రకార
ముతో నున్నట్లు గమనింపగలుగుదుము. కావ్యములలోఁ
బ్రతి యాశ్వాసాంతమున 'గద్య' పొడగట్టును. దీని
ప్రయోజనము లేవి యనగా, నా కావ్యరచయితయొక్క
వంశ గురు నామాదికములను, కావ్యమం దా యాశ్వాస
ములలోఁ బ్రతిపాదితమైన విషయములను వెల్లిబుచ్చుటయే.
అనగా నేటికావ్యములలో 'విషయసూచిక' లనుశీర్షికక్రింద
పచ్చవస్తువు. గ్రంథోపరిభాగమున నచ్చిడిబడునట్టి కావ్యకర్త
నామాదికము లీగద్యము ప్రాచీనకాలములోఁ జివరనిర్వృత్తిం
చెడివన్నమాట. కావున వీనియందు కవితాభావ ముండుటకు
వీలులేదు. విషయబోధనయే ప్రధానోద్దేశ్యము. అందువలన
నీగద్యమందు కవిత్వ ముండకపోగా, కేవల వచనముయొక్క
స్వరూపము కించిద్వ్యక్తమగునుకాని, యీగద్యములు కేవల
వచనములు కానేరవు. (గద్యభాగము సమాసభూయిష్ఠమై
యనుప్రసాదాంకారయుక్తమైపద్యములోనుండు ప్రతిక్రి (Rythm)
దీక్షన లయకలిగివిరాజిల్లుచుండును.) ఈ శబ్దాంకార, సమాస,

మృతి లయలు గద్యమనామములో భాగించిన నూత్నావకాశమును. తెలుగు సాహిత్యము బ్రతిగిచ్చునోను కావరావు. కొన్నికొన్ని యన్నిటనున్న మై చెన్నొందుచుండును.)

గద్యము విషయసూచికగా వర్ణించునట్లే కింది సన్నయ గద్య మూడుడు:—

ఇది సహజ సుకవిజన వినుతి సన్నయభిప్రాయ ప్రకటన బయిన శ్రీమహా భారతంబునకు సభాపర్వంబున భక్తరాజునకు సభాప్రసాదము, గిరినర విర్యచంబును, నారదు నలన లోక పాలున సభాశ్రీహరింబును, రాజసూయ మహాభక్త రాంభంబును, జరాసంధ వధయు, గుర్రజిహ్వగుల్మన రాజులం గృహంబు విడిచిపెట్టెను, రాజసూయంబు సన్నపి ప్రథమాశ్వాసము. (భా.)

అట్టిగద్యము ముఖ్యములుగాఁ బురాణములం గుండుట సహజము. మార్కండేయపురాణము, సమీరసమార విజయము, భాగవతము. మున్నగు కథాకథనస్తతి [Narrative] కల గద్యము లింకుల మరాహరిణము లగును.

ఇంక నంశనామాదికముల నచించుటలో శబ్దలంకారములు గలవి కొన్నిగద్యము మూడుడు:—

“శ్రీమహాభయ కవిమిత్రీ కొమ్మగామాత్యపుత్రీ బుధా రాధన విధేయ తిక్కన నామధేయ ప్రణీతంబున... ..”

“శ్రీ కమలనాభ పుత్రీ మారయూమాత్య పుత్రీ సుకవిజన విధేయ శ్రీనాథ నామధేయ ప్రణీతంబైన...”

“సకల గుణసనాథ సోమనాథ ప్రణీతంబైన...”

“శ్రీమదఖిల కవిమిత్ర పెదయన్నయామాత్య పుత్ర శారదా దయావిధేయ జక్కన నామధేయ...”

ఇట్లే చాలమంది కవులు తమగద్యలను రచించిరి.

కవులు తమ ఆశ్వాసాంతగద్యములలో నిష్టదేవతా సూచనమును జేయుచుందురు. ఇందులకుఁ గొన్ని:—

“శ్రీమత్కౌశల స్త్రీశ్చర చరణకమల సేవాపరాయణ సింగమ రమానారాయణ జక్తయనారాయణ తనూభవ పరాఽఽఖిసూరజ్జటి...”

“శ్రీమత్పురమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాకపరిచిత సరసకవితాసనాథ రామకృష్ణకవినాథ...”

ఇట్లే రామరాజభూషణుడు, కూచిమంచి తిమ్మకవి మున్నగు కవు లనేకులు తమ యుపాస్యదేవతలగూర్చి గద్యమం దుల్లేఖించిరి. ఈ గద్యభాగములవలనఁ గవి జీవిత మునుగూర్చి యిసుమంత చరిత్ర తెలియుట యుపయోగము. ఈ గద్యరచయిత కొన్నియెడల కావ్యకర్తయే కావచ్చును. కొన్నిపట్ల నా కావ్యముయొక్క ప్రతుల వ్రాసికొనిన వారే వ్రాసియుండవచ్చును. ఈ రెండవయుంశమును నిరీకరించుట కాయా వ్రాతప్రతుల యాశ్వాసాంతగద్యలలో విశేషముల నామాదికములుగూడ కప్పట్టుచున్నవి. ఇట్లే ‘గద్యము’ అను ప్రక్రియ ప్రతి గ్రంథమందును పొడగట్టి మన సార

స్వతములోఁ బ్రత్యేక స్థానమును గడించినది. ఈ గద్యస్వరూపము కేవల వచనమునకును, కేవల పద్యమునకును మధ్య స్థితినాకృమించుచున్నది. వీనిలోఁ గొన్ని గద్యలను బాడుదురు. ఆ చదువు పద్ధతియే భిన్నము. (తెలుఁగు సారస్వతపు చొలిది నములకే 'రుద్రగద్య' మొదలైనవి యున్నవి. వీనిలో లయ (Rythm) ఉన్నదనియే తలంపవలెను. *)

మన సారస్వతములో 'దండకము' లనునవి కన్పించుచున్నవి. ఏవిధముగా కవితాభావము లేని పద్యమునచనముగా ముందు కాంచితిమో, యల్లే 'దండకము' వచనముగా భాసించినను, లయ (Rythm) కలదిగనుక పద్యతుల్యమగుచున్నది. (ఈ దండకములు నమ స్థార గద్యలకు తుల్యములు.) నన్నయతరువాత పాల్కురికి సోమనాథుని కాలమునకే గద్యప్రబంధములు విరివిగానుండి సంస్కృతపద బాహుళ్యము నలన జనసామాన్యమునకు రుచింపకపోయినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రలో—

'ఆరూఢగద్య పద్యాదిప్రబంధ, పూరితసంస్కృత భూయిషరచన మానుగా సర్వసామాన్యమగుట, జాను తెనుంగు విశేషము ప్రసన్నతకు.

మఱియు బసవపురాణములో—

'ఉరుతరగద్య పద్యోక్తులకంటె, సరసమైపరిగిన జాను తెనుంగు చర్చింపగా సర్వసామాన్యమగుట.'

* "కావ్యము లగిపించుకొనిన వచనములు గద్యములు. కావ్యేతర వచనములు వచనములే!"

— శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతం.

ఇటుఁ జెప్పిన గద్యగ్రంథము లేమాయెనో మృగ్యముగా నున్నవి. లేక, 'గద్యపద్యోక్తి' అనియు, 'గద్యపద్య ప్రబంధపూరిత సంస్కృతభూమిషరచన' అనియుఁ బేర్కొన్నపుడు గద్యపద్యములచేఁ జెన్నందు చంపు వనియేమో యుద్దేశము!

సూలముగాఁ దెలుగు సారస్వతమును జూచినచో రెండుగా విభాగింపబడినట్లు తెలిపితిమి. (సంస్కృతప్రభావము భాసించిననాటినుండి వరలిన సాహిత్యమును రెండుశీర్షికల క్రింద విభాగింపవచ్చును; మొదటిది పురాణరచన (The Narrative) రెండవది ప్రబంధరచన (The Descriptive). ఈ రెండు ప్రక్రియలలో నొకేకథ, రచనాశక్తిచే, నవకాశానుగుణముగ ద్వివిధమును బొందగల్గును. ఇందులకు పురాణస్థ గాథలను ప్రబంధవస్తువుగా స్వీకరించి, నిర్వహింపబడిన ప్రబంధములగాంచిన తెలియును.

ఇంక పురాణప్రబంధవచనములను పరిశీలింపవలయును. అపుడు వచనమాంధ్రమున సభివృద్ధిపొందెనో, లేదో తెలియవచ్చును.

పురాణములోను, ప్రబంధములోను గన్పించు వచనము భిన్నస్వరూపమును బొందినది. పురాణవచనము పద్యములమధ్య నెడనెడ గన్పట్టును. ఈవచనము కేవలము రెండు పద్యముల నడుమగాని, రెండు సన్నివేశములకు సంబంధ వాక్యముగాగాని వినియోగపడును. ఒక్కొక్క

యెడ నిరువుర సంభాషణము పద్యములలోఁ జ్ఞితంచిన, నా
యా పాత్రలను సూచించుటకై వచన ముపయుక్తమైనది.
ఇట్టి విధానముతో వచనము పురాణములోను, ప్రబంధమం
దును విరివిగా గన్పించుచున్నది. (పురాణవచనము పురాణ
పద్యమువలెనే సుబోధకము (ఆఖ్యానాత్మకము) అల్పపద్య
వాక్యమయము. అయ్యది నిరాడంబరముగను, నాతిష్ఠియు
గను, విషయప్రధానముగను, కథాగమనవేగముతోడను
నడచుచుండును.) (కాని, ప్రబంధములలో వచనమున కొక
ప్రత్యేకత యున్నది. ప్రబంధవచనము దీర్ఘముగను, ఆలం
కారికముగను, వర్ణనాత్మకముగను, సమాసగుంఫితి ఘణితి
తోడను, పద్యమునందువలె శబ్దాలంకారములతోడను విజృం
భించియుండును. (కాని, భాగవతముమాత్ర మిడ సరితూగదు;
పురాణవచనమువలె భాసిలక, ప్రబంధరీతి ననుసరించినది.
ప్రబంధవచనములో కథావేగమునకై త్వరపడుట లేదు.
మీదుమిక్కిలి కథాస్రవంతి యావచనమను పర్వతమునొద్ద
నొక్కువ్మాడి యాగి, తదుపరి యా వచనపర్వతము సధిగ
మించి చనుచుండును. కథలోని సన్నివేశముల నెక్కుడుగా
వర్ణించుటయే ప్రబంధకవిశ్వ లక్ష్యము. కనుక, కథావేగ
మున కాతని పద్యరచనగాని, వచనరచనగాని పూనుకొనదు.
సన్నివేశ (incident) ప్రస్తారమే కవియొక్క యుద్దేశ్యము.
ఇట్టి ప్రబంధవచనములలో నెక్కుడు స్వభావోక్తి యొప్పును.

ఈ విధముగా పద్యమునకు భిన్నమైన వచనరచనము
మనకు తోలుదోలుత శాసనములందంకురించి, తరువాత
చంపుకావ్యమైన భారతములో పద్యముతో నెడనెడ నడ

చుచు వచ్చుచు కావ్యాంతములందు విలక్షణముగా 'గద్య'
 లను పేర బరగుచు, కావ్యము లనిపించుకొను గద్యలలో
 పొడసూపుచు, ప్రబంధ యుగమునాటికి నలంకారముల
 గ్రహించి విశిష్టరూపమును పొందినట్లు తెలియుచుము. ఎట్లే
 నను ప్రబంధయుగముతర్వాతనే వచనప్రయోగము సంపూ
 ర్ణముగా గుర్తింపబడినట్లు నమ్మవలసియున్నది. ఆంగ్లవిద్యా
 ప్రభావము కారణముగా గత రెండు శతాబ్దములనుండి
 వచనరచన సర్వోపభోగ్య మగుచున్నట్లు గమనింతుము.
 ఈ క్రమపరిణామము నోక్షితో ముందు గమనింతుముగాత!

ఆంధ్ర వచన స్వరూపము

అ స్వ య ము

రెండవ భాగము

నన్నయ భట్టుగాని, తిక్కన యెఱ్ఱనార్యులుగాని వచనమును కథాకథనపద్ధతికి ననుగుణమై గొణమైన వాహిక (medium) గా స్వీకరించినట్లు ద్యోతించును. ఇత వారి రచనలోమాత్రము భేదము వర్తించుచున్నది. ఇదివారివారి యాత్మీయత (Personality)లనుపురస్కరించుకొనివచ్చిన శైలీవై విధ్యవిన్యాసవిలసనమే. (భారతరచనలో నన్నయ యేవిధమైన యాఖ్యానాత్మక శైలిని ప్రదర్శించెనో, తిక్కన యెట్టి నాటకీయ శైలిని సాక్షింపెనో, ఎఱ్ఱన యేవిధమైన వర్ణనాత్మక శైలిని పుణికిపుచ్చుకొనెనో, యెట్టి శైలీవైవిధ్య మాకవుల వచన రచనలందును తగుమాత్రముగ గన్పించుచునేయున్నది) అనగా నన్నయ వచనమునకు కథాకథనశక్తియున్నట్లు, తిక్కయజ్ఞ వచనమునకు సంభాషణాశక్తియున్నట్లు, ఎఱ్ఱనా మాత్యుడు వచనమునకు వర్ణనాశక్తియున్నట్లు మొట్టమొదట

చూచిన ద్రష్టలు. ఈ విధముగా వచనము త్రిముఖముగా తిరుగగలదని తీర్చిదిద్దినవా రా కవిత్రయమువారే. కాని ముఖ్యముగా వచనమునకు వారి రచనలలో బ్రాముఖ్యత లేదనుటకు వీలులేదు. వచనగ్రంథము లానాటికే యున్నట్లు శైవకవుల పోత్తములలో హస్తీంపబడియున్నది. ఆ తిర్విత నచ్చిన తిక్కనామాత్యునకు తన యుత్తరరామాయణమును రచించు తలఁపు పుట్టినపుడు వచనరహితముగా రచనసాగింప వలెనను దీక్షపహించుటనుబట్టి యానాటి వచనస్వరూపము దోతలగలదు. నాటి దీర్ఘవచనములను సాగించుట ప్లితా మాత్యుడు తీసినదారియే. ప్రబంధోచిత వర్ణనను సృసింహ పురాణ హరినంశములందు విలోకించినవా డాతఁడే. వచన ములో భావస్థైర్యకరణశక్తియున్నట్లు నన్నయ వచనములలో తెలియును; సంభాషణాచాతురి వచనరచనలో నున్నట్లు తిక్కన పరిశీలించె; భావప్రస్థారమునకుగాని, భావవ్యాఖ్యానమునకుగాని వచన ముపయుక్తమగునని శంభుదాసుఁడు కని పెట్టె. ఇవివిధముగా కవిత్రయ వచనరచన మూడుచిన్నెలు పొంది చెలువారుచున్నది.

కవిత్రయమువారి ననుగమించిన కవులలో ననేకులు వారి మార్గముల ననుసరించినవారే. అట్టి యనుసరణమే వచనమందును గన్పించుచున్నది. కాకపోయిన, వచనమున కున్న మూడుశక్తులను (పైఁ బేర్కొనిన శక్తులు) పరిశీలించి, మువ్వరి ఛాయలను సంక్రమింపఁజేసికొన్న వారనేకులున్నారు.

మరల కవిత్వములోగాని వచనములోగాని ప్రత్యేక విశిష్టతలు వచ్చిన పదిన శ్రీనాథుని హస్తములందే యని చెప్పవలయు.

శ్రీనాథుని కవిత్వంలో నొక మార్పు వచ్చినట్లు సూచించితిని. కవిత్రయముచే దిద్దిపెట్టబడిన పురాణ లేక ఇతిహాస వైఖరి కొంతకాలము వర్ధిలి, శ్రీనాథునినాటికి కావ్యఫణితిలోనికి పరివర్తనము పొందినది. ఈనైఖరీభేదముతోఁబాటుగ రచనాపద్ధతిలోను భేదము వచ్చినది. స్వతంత్రాలంకారములచే నాకావ్యయోష నలంకరించుట శ్రీనాథునితో మొదలు పెట్టబడె. మూలమును యథాతథముగా ననుసరించుట లీతని రచనలో స్వల్పము. శ్రీనాథుఁ డెటనున్నను తన వ్యక్తిత్వమును జూపెట్టును. నైషధకావ్య మందలి పద్ధతి యిండ్లులకుదాహరణము. కొన్ని శ్లోకముల ననువదించుటలో వచనముగా ననతిరింపఁజేసినాఁడు. దానిలో నాతని యశక్తత గాక, యా మూలశ్లోకములలోని వాచ్యత (Baldness) యే కారణ మనవలసియున్నది.

ఉదా. కిమస్యరోష్ణాం కపటేన కోటిభిః విధిర్నరేఖాభిరజగణ
ద్గుణానరోమకూపాఘమహ జగత్కృతా కృతా
శ్చకిం మాషణ శూన్య బిందవః ||

మొదలైన శ్లోకములను వచనమందుంచే జూడుడు:

“ ... రోమకోటి కపటంబున హాటకగర్భుండు
పాటించిన సుగుణగణనారేఖ లవయవంబులం బాలుపారె”

శృం. నై.

ఇవ్విధముగా శ్రీనాథుడు వచనముయొక్క ప్రయా
జనమును గ్రహించెను. కథాకథనమున కెక్కుడుగా వచ
నమే యుపయుక్తమని తెలిసినాడు. అందుచేతనే శ్రీహనుని
శ్లోకములను వచనమందు దింపినాడు. ఇదిగాక శ్రీనాథుడు
కావ్యశాస్త్ర సనుసరించినవాడు కనుక, యది వచనమందును
దొరలినది. దీన సమాసములతో వచనము సలంకరించినాడు.
సర్గసలను మఱిత బహు గావించెను. అనుప్రసాసాలంకార
ముల చొప్పు, శ్రవణపేయతకు పాటుబడినాడు. ఈ క్రింది
వచన ముదాహరణ మగును.

“వెండియు నవఖండ మండలంబగు మహిమండలంబు
నకు మకరకుండలాలంకారంబునుంబోలె భీమేశ్వరమండ
లంబు పొరుగునఁ ద్రిలింగోత్కలతలంబులనంది, వింధ్యాచల
పాదంబునఁ గేదార కుంభకోణార్కస్థానంబుల కుపమానం
బనఁజాలి, యేలేటి మేటికాలువలవలన నదీమాతృకంబులగు
పంటనలంతులు సలిలధౌతకలధౌతశలా కాశకలసంగోచకరణం
బులై యంకురించినవియు.....”

శ్రీనాథుడు కాశీఖండంబున ‘సదాచారనిరూపణము’
‘స్త్రీలక్షణ నిరూపణము’, ‘యోగ నిరూపణము’ లను జేయు
నపు యెక్కుడుగా వచన ముపయోగించి వచనప్రాశస్త్యమును
నిరూపించెను. అట్టి నీతిబోధలకు, శాస్త్రవిషయములకును
వచనమే యుపాదేయమని గ్రహించినట్లు స్పష్టముగదా!
ఈతని జటిల వచనరచన జూడుడు.

లో ప్రభుత్వాధ్యక్షమున పురపరిశ్రమమును వచనములలో నిలిపి
నాము. దీనిబట్టి పరిశ్రమలోకి మైన్స్ వలె వచనములలో నెంతవఱకు
నెక్కువో నిరూపితమగును. జక్కన వచనములు సమానసంభరితి
ములు, శబ్దాలంకార పరిసరములును, శ్రీనాథుని వచనరచ
నము సమగమించినా రాలసి తప్పాతికవులు.

కి విప్రయమువారి తరువాతిమరల శ్రీనాథుడే జేలుంగు
సాహిత్యమున కొకతీర్పు దిద్దినాడు. అది పెద్దనకాలము
వఱకు నాగినది. పిమ్మట పెద్దన పెద్దివాడైనాడు. కృష్ణరా
యబద్ధిర్పాడు సాహితీరంగస్థుడైనది. ఎక్కువైగడచే శంకు
నామన చేయబడి, శ్రీనాథునిచే పరికరములు సమకూర్పబడి
పెద్దన్నచే బ్రబంధ సాధనిర్మాణము గావింపబడినది. తరు
వాతి చించితి కాదుడు సాధారణార్థగములకన్న సాధో
పదార్థ గమల సలంకరించినాడు. తరువాతి కవులందఱు ఆ
సాధములలోనే వర్తించిరిగాని, మించి యేమియు జేయలేదన
వలెను. ఇట్లు పదునెనిమిదవ శతాబ్దమువఱకు సాగినది. ప్రబం
ధములలోని వచనము, పైని సుడివిసట్లుగా, ప్రబంధ పద్య
సరిణిచే నడిచినది. అట్లనుగుణముగ తేనిచో సమత (Balance)
యుండవేరదు. పెద్దనపెట్టిన యొరనడిసి కథాకథనమందును,
కథానన్నివేశ కల్పనమందును, అంగాంగిరసనిర్వహణము
లందును, విషయ విభజనమందును, తరువాతికవులు చాల
వఱకునుకరించిరి; ఇట్టి రచన గతానుగతిక మై కవిసమయము
(Convention) నలె పరిణమించినది (ఈ ప్రబంధములలో ద్వితీ
యాశ్వాసమున (నించుమించు) తప్పక యొకదీర్ఘవచనము
పొసగియున్నది.) దీనివైశిష్ట్యమే మన:- శబ్దాలంకారము తప్పక
వ మా లో చ న ము

యుండుట; యమకము, అనుప్రాసములు వరలుచుండుట; ఇవి సమాసముతోనుండి వర్ణనాసందర్భముతో రచింపబడుట: ఉదాహరణములుగా జూడుడు:—

కోలాహల పర్వతవర్ణనమును జేయుచు వసుచరిత్రకారుడు:—‘మఱియు సిక్కులాచల సంతానంబు, సంతానకుసుమ వాసనా సమాగతి సారంగసంగీత భంగీతరంగంబులుపాంగంబులుగాఁ బాడు వేల్పుగాణీల పాణీరితమాణీకృష్టిణావధురరావామృతంబులఁగరిగి, పెచ్చుపెనుగు నచ్చుబుబచ్చలచాయలు మెచ్చులుసేయఁ బచ్చికల మచ్చికల విచ్చలవిడిఁ గుచ్చుకొని మెసవ నుంకించు నంకపు రాజంకి జంకించి...’ మనుచరిత్రలో వేటను వర్ణించు సమయంబున పెద్దన పెద్ద వచన రచనమున కుద్యుక్తడాయె. ఈ వచనమును అనుప్రాసాలంకారములతో నున్నది. ముక్కుతిమ్మన యొద్దికగా తన ముద్దుపలుకులతో గద్యమునువిదిది పెద్దనాదుల కుద్ది యనిపించె:

‘అంధకారబల్బింద నిన్బంధన దురంధర సమయమధుమధన చరణాంగుష్ఠనిష్ఠ్యాత గగనసరిదింబుపూరంబుల కనుబింబంబులై’ అను రచన ముదాహరణము చాలును.

పింగళి సూరన ఆఖ్యానశైలిలో రచనను సల్పినాడు. ఆతని కళాపూర్ణోదయ మిందుల కుదాహరణ మగును. ఇందలి వచనములలో ముఖ్యముగా నెన్నదగినది కథలోని కల్పనల యావిష్కరణ సమయమందు విరచించిన వచనము. సరస్వతీ చతుర్ముఖుల విలాసమును విప్పిచెప్పి

నపుడు వచనమే యుపదేయమని తలంచినాడు సూరన.
ఇట్టి క్లిష్టవిషయము పద్యమందుకన్న వచనమందు విఫల
ముగా వినరింపనగునుగదా !)

ఇట భూర్జుటిని గూర్చియుఁ జెప్పవలసియున్నది:

భూర్జుటి చాల స్వతంత్రము. కృష్ణరాయలకావ్యములో
నున్నను, ఆతని కంకితము చేయక కాళిహస్తిశ్వరునికే స్వత
సమర్పించిన ప్రత్యేకితగలవాడు. ఈతఁడు తన కివిష్వసుం
దును స్వాతంత్ర్యము నహించెను. ఇతఁడు తన నచారచ
నలో యుద్ధమును పఱచుతఱి. వేటకు వెడలునట్టి సంద
ర్భములందును, సహజప్రతిభతో స్వభావోక్తి ప్రధానముగా
రచించె.

రామకృష్ణుడు తన పాండురంగమూహాత్మ్యములో
వచనరచన నన్ని వేశములను వర్ణనోచితముల కండ్లకుగట్టి
నట్లుచేసెను. నిగమశర్మ యక్క వచ్చిన సందర్భమున నా
యింట జరిగిన విశేషములను చక్కగా వచనంబున పొందు
పఱచినాడు. 'పాండురంగవిభుని పనగుంకనము' ప్రతిఘట్ట
మున గన్పించును. ఈ పైసందర్భమున నూత్నవచనములో
రామకృష్ణుడు నిగమశర్మ శరీరముయొక్క కర్కశత్వమును
కుకవిపదబంధమునకు బోల్చి తన యాధిక్యమును ప్రకటించె.
పాత్రచిత్రణమందు వచనమెంత దోహదభూతమో యుదాహ
రించినా డనవలెను.

ఆంధ్రకవికులభోజుడైన శ్రీకృష్ణరాయలు రచించిన
ఆముక్తమాల్యదలో ననేక వచనములు గన్పించును. కృష్ణ
స మా లో చ న ము

రాములు నర్తనలకు గుళ్ళమోళ్ళను రచయిత యని ప్రాజ్ఞుల
తలచును. ఆముక్తమాల్యదలోని విషయమున గుడాహరణ
ములు మిక్కిలియు ముత్యమైనవి. సుదాయ సిద్ధాంతమును
రాములు చక్కగా నెఱిగియుండెను. వానిని తన గ్రంథమం
దంతయు నెఱబల్లిరాఁడు. (ఆముక్తమాల్యదలోని వచనరచన
జూచినచో తత్త్వవిషయకమైన గోధన మంతిటిని వచనమే
చక్కగా నిర్వహించున దని తేలును) ఇవిధముగా ప్రబంధ
ములలో నర్తనలకు, తత్త్వవిషయములారిగాగల శాస్త్రవిషయ
ములకు వచనమే యుపాదేయముగాని పద్యము కాదని ఋజు
నయినది.

ఇక దీక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయములో వచనసాన స్వరూ
పములు గమనింతుము. వచనములోఁ గ్రాంతిగా కావ్య
స్పృష్ట యీ నాయకరాజ యుగమునందే జరిగినది. పద్య
కావ్యముకన్న వచనకావ్య మెక్కువగా సులభగ్రాహ్యమని
కవులెఱిగిరి. అనేక ప్రక్రియాభేదము లీయుగమందుద్భ
వించినవి. యక్షగాన మినాటిదే. గీతిక (Lyric) ప్రాధా
న్యమునచ్చిన దీ దినములందే. ఆనాటి కవులు గతానుగతి
కముగా గాక, ప్రత్యేకమార్గమును దొక్కి తమ ప్రతిభను
అసమానముగా నందజేయవలెనని సంకల్పించిరి. తదనుగుణ
ముగా సార్వభౌముల సాహితీ పిపాస చేతుల గలిగినది. కృష్ణ
రాయలవలె నిఘ్నరాధరాములు సాహితీద్రష్ట; స్రష్టకుండు.
నాయక రాజయుగమున వెలువడిన గ్రంథములలో ప్రబంధము
లున్నను నవి పిల్లననుచరిత్రలవలె గతానుగతికములుగాక
ప్రత్యేకసానమును బొందగల్గినవై చెలఁగుచున్నవి. వచనము

అంత క్లిష్టములుగాక సుబోధ సచరిచససు మూర్ఖులకి ముత్య వ్యావహారిక ప్రయోగములతో పోనగుచున్నవి

This prose is interesting contrast with the classical prose, and is full of colloquial idiom (cf. Taylor's Oriental Historical Manuscripts)

—S. Kurugantla

మూలము ౧౮౭౭-౭౮

నచనరచనకు గణంగినవారిలో 'రాయనాచక' కి గను, * ఎక్కూచి బాలసరస్వతీని పేర్కొనినట్లున్నది. భాగ్యం స్వతః 'వ్యాఖ్యాన' మునున్నదియను యుగములో ననతిరంజితాని నాడు. కిళి వేడిరెండు, సముఖము. వేడిటట్టిస్థనాయుడు ముఖ్యముగా నచనగ్రంథముల రచించిన, కిరిగతి పాడరాజు ప్రబంధసరిణిలో రామాయణకావ్య విరిచనము నల్పిం నా. తన కాలమునాటి వచనశైలి యాతని గ్రంథములో ప్రతి ఫలింపక పోలేదు.

ఈయుగమందు వెలసిన రచయితల రచనమందలి వచనమును సూచించెదను: (కిరిగతి పాడరాజు వ్రాసిన యుత్తరరామాయణములో వచనము స్వభావం కి ప్రధానము గను, ప్రాతచి తణమున కనుగుణముగను పాడముచున్నది.) ఉదాహరణముగా, (జానకీశోకఘట్టమున జానకి లక్ష్మణునిచే

* రాయనాచకను మధుర నేనాపతిచే రచింపబడినది. ఇందలిభాష వ్యవహారికమైనది. "రథోత్సవమున విజయంకాయవలెను; అని విన్నపం కాయంగ దగ్గరవున్న దళనాయకులు ఆతరున్నే రాయలవారు విచ్చేసి పున్నారు"

రామాజ్ఞనెట్టిగి, యరశెయై చేడ్వడియున్నతటి నాపె యవ
సను వచనముతో నెట్లు చ్చితంచనో కాననగును.♦ ౧

ఇట్లే రంభను రావణుడు మానభంగ మొనర్చిన
పిమ్మట రంభయొక్కచుర్రశి వర్ణించినాడు వచనమంగు:--

“బెబ్బులివాటికిం డక్కియు జిక్కక మగిసిన హరిణి
కరణి రాసుముఖగవ్వారంబునంబడి బయలుదేటిని చంద్ర
కిశిచందంబున చెవరిన ముంగురులతో బెవరిన
బెళుగుచూపులతోఁ బ్రదిలిన నివిబంధంబుతో వదలిన కేశ
పాశంబుతోఁ బగిలిన బింబాధరంబుతో నొగిలిన చెక్కుటద్దం
బులతో వాడిన విరిసగులతో వీసిన భూషణంబులతో
... .. ఆకారంబువాల్చి నచ్చిన శోకరసాధదేవతవలెనున్న
నని నర్ణించె. ఇట వర్ణితములైన యవస్థలను సూచించుటకు
సంతరించబడిన క్రియాపదంబులు రెండురెండుగా ననుప్రాసా
లంకారసహితముగానుండి నడకలో బిగువును జాటుచున్నవి

సముఖము వెంకటకృష్ణప్పనాయకుడు తెనుగు వచన
స్వరూపము తిన్నగా తెలుపుటకై సారంగధరచరిత్ర,
తైమినిభారతము లను వచనకావ్యముల రచించెను. ఈతని

♦. “...పడి చేడ్వడి బడిబడింబాడము డడలిక నొడలెఱుంగక రెండుగడి
యలుండి కొండొక తెలిసివెండియుఁలసి యరశెయైదీనదశంబొరసి, కృశాంగి మర
లగన్నదొరలివిచ్చి, విచ్చలవిడి వెడలెడి యశ్రుదారాప్రవాహంబులు చెక్కు
టద్దముల నైజాలువాఱు,.....పురపురఁ బొక్కుచుఁ దాల్మిమాలి, క్రుక్కుచు
లేచికూచ్చుండి... వెక్కివెక్కి యేళ్ళచు.....తలయూచుచు, దలయూ
చుట విడిచి, ముక్కునై వ్రేలు గీలుకొలుపుచు... హాహాకారంబు
సూపుచు.....”

వచనరచన సులలితపదసమన్వితమై స్థిష్ఠాన్వయములులేక, 'కులుకు కోకిల నణంచు గళరవంబు, పలుకుల సౌరు' గలిగి తెనుఁగు తీయనమును, తేటదనమును, తీర్చిదిద్దినట్లుండును. సంభాషణావిధానమును జ్ఞాతించుటలోసైత మీ వచనము నిరాడంబరముగా సరసముగా నుండును.)

'జచనీ! తక్కినవారికింబలె యింత యుపచారంబేమి టికి? ఏను నీకుమారుండనుగానే' యనుటయు నాపువ్వుబోడి, బొమ్మించు కెమ్మోవిచిగురునం జరునగవు మొలకలు గులుక, కప్పరంపువీడియంపు తావి ఘుమ్ముమన, తేనియ చిరుఁజులొలుక నిట్లుపలికె; 'ఒజగన్మోహనాంగ! నా కుమారుండవగుదువు; నిక్కంబుపలికితివి. నీదు సుగుణత్వంబును, నీచక్కడనంబునీయొ న్యూరంబు నిచ్చెలులు నిచ్చలు పలుక విని వీనులకు విందులయ్యె. ఇప్పుడుకనుంగొనుటచే కన్నులకుం బండువయ్యె...'

(కళువె పీరరాజు రచించిన వచనభారతము,)మఱి కర్తలెవరో తెలియని వచనములు, 'భారతచిత్రకథలు', 'బేతాళపంచవింశతి', మొదలైనవియనేకములున్నవి. విజయ రంగ చొక్కనాథుఁడు 'మాఘమాహాత్మ్యము', 'శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము' లను వచనకావ్యములు రచించెను.) రామాయణ భాగవతములును వచనములోని కవతరింపఁబడినవి. శ్యామరాయకవి వచనరామాయణమును, పుష్పగిరి తిమ్మన వచనభాగవతమును గూర్చిరి.)

ఈ విధముగా వచనరచనవిరివిగా, పదు నేను పదు నెనిమిది శతాబ్దాలలో జరిగినది. వ్యావహారిక భాషా ప్రాధాన్యము చాల గ్రంథములలో నున్నట్లు తెలియగలము. (నాటి యక్షగానములలోని వచనముగూడ వ్యావహారికమే.) వచనగ్రంథములకు ముఖ్యముగా సుబోధకత్వమే ప్రోద్బలమిచ్చినది. ప్రజలకందుబాటుగా సాహిత్యము నుంచుటకుగాను దక్షిణాంధ్రవాఙ్మయము పుట్టినట్లు ద్యోతించును.) భారతభాగవత రామాయణములను వచనమునం దుంచుట, యక్షగానము ద్వారా ప్రజాభిరుచిని చూపగొనుటలు తార్కాణములు గదా!

పూర్వోక్తప్రకారముగా నాంధ్రభాషమీఁద నాంగ్ల భాషాప్రాబల్యము పందొమ్మిదవశతాబ్ది మధ్యకాలమునకు బాగుగావచ్చినది. ఆంగ్లవచనరచన యాంధ్రుల ననేకుల ముగ్ధులనుజేసినది. అట్టివాఙ్మయ నాంధ్రభాషలో నిర్మింప కుతూహలము సాహితీసేవకులకుఁబనించినది. ఇట్టిస్థితిలోఁచిన్నయ సూరి సర్వాతిశయియైన గుణము కలిగించి వచన రచన చేసినాఁడు. (ఆంగ్లపాఠశాలలలోఁ దెలుఁగుచదువు విద్యార్థుల కుపయుక్తములగు సులభవచనములను రాయదుర్గము వేంకట నరసయ్య ప్రారంభించెను.) చిన్నయసూరిదృష్టియు నట్టిదే. కాని సూరి యీస్థితియు వెద్దది! ఆలంకారికమైన వన్నె చిన్నెల నాపాదించి, శైలీసంపద ఘటించి, విరచించిన 'నీతి చంద్రిక' పిన్నలకేగాక వెద్దలకునాదరణీయమైన గ్రంథమాయెను. వచనరచనములో మకుటాయమానమైనది 'నీతిచంద్రిక.' ఆంగ్ల చనరచన ననుసరించి, వాక్యవిరామాదులను బాటిం

చిన్న ప్రభుత్వములను చిన్న చిన్న ప్రభుత్వములుగా విభజించి, నలుగురు
తాంధ్రములను సాగనుగా పొందింపగలశక్తి మంతుడు సూరి.
భావముగాని, భాషగాని, తొలుపడకయే గంభీరముగ నడి
పింపగల ప్రతిభాశాలి. నన్నయభట్టు పన్యరచనమం దెట్టిదిట్ట
యో, వచన రచనమందు సూరి యంతటి దిట్టరి.

చిన్నయసూరి ప్రారంభించిన గ్రంథమును బూర్తి
చేయుతలంపుతో వీరేశలింగము పంతులు, కొక్కొండ వెంకట
రత్నముపంతులు ప్రయత్నించిరి. వెంకటరత్నముపంతులు
రచన విరుసుపాకమునఁబడినది. వీరేశలింగముపంతులు చిన్న
యసూరివలెనే వ్రాయుటకై యత్నించి చాలవరకు మరసింప
గల్గెను; కాని యది వీరేశలింగముపంతులు సహజశైలికా
దని, యాతని యితరవచనమును జూచినచో భోధపడగలదు.
ప్రచనముచు సర్వోపభోగ్యమైన వస్తువుగాఁజేసి కేవల, మాధు
నికమగు వచనమునకు మార్గదర్శియయ్యెను. కావున ఆధునిక
వచనమునకు మూలపురుషుడు వీరేశలింగముపంతులే యన
వలెను.) ఆంగ్లప్రభావము పూర్తిగాఁ బ్రతిఘటించినదాతని
రచనయందంతటను; ఆంధ్రమున 'కథానిక'ను తప్ప మిగిలిన
వచనమార్గముల ననుసరించినవాడు పంతులే. (నవల, విమర్శ
నము, చరిత్ర, ప్రహసనము, వ్యాసము, ఉపన్యాసము, మొద
లైన వచన ప్రక్రియారేఖముల నన్నిటి నవతరింపఁజేసిన
గురువు శ్రీ వీరేశలింగముపంతులు.) వీరి గ్రంథములన్నియు
గావ్యములుగాక, విజ్ఞానోపలబ్ధి కక్కఱకు వచ్చునవిగా
నున్నవి. స్వీయచరిత్ర వీరేశలింగముపంతులు వారితోడనే
యాంధ్రమున నవతరించినది. పూర్వమున్న యాలంకారిక,

శాబ్దికవిమర్శనమును మాని, గ్రంథములపై నాధునికవిమర్శనలు సల్పిన యాదిగురువు పంతులుగారే! ననలావాజ్ఞయమునకు శ్రీకారము పెట్టిన మహానుభావులుకూడ వారే! విమర్శనమందు పంతులుగారితోపాటు గురజాడ రామమూర్తి పంతులుకూడ నెన్నదగినవాడు, కాని వీరేశలింగముపంతులకున్న నిష్పాక్షికాభిప్రాయము, పరిశీలనాదృష్టి రామమూర్తిగారికున్నట్లు తోచదు.

ఇట్టివిధముగా నూతనమార్గమున వచనము వీరేశలింగముపంతులవారి ముంజేతిమణికటకమన నాధునిక యుగమున వర్తిల్లినది. ఆధునిక యుగమునందలి వచనస్వరూపము నెఱుగుటకు ముఖ్యముగా విషయ విభజన మచసరమని తోచును. వచనములోవచ్చిన వివిధ శాఖలక్రింద వివిధ సేవకుల కృషి, తత్స్వరూపముల నెన్నుట యుచితము గదా!

వచనము బహువిషయముల కాలవాలమైనది. నవల, ఉపన్యాసము, విమర్శనము, చరిత్ర, శాస్త్రము, వ్యాసము-ఇవి వచనముయొక్క ముఖములు. వీనినాచరించి రచనసల్పినవారి నెఱుగుదము.

ఆనాడు వీరేశలింగము పెట్టినభిక్ష నేటికిని నవలవిషయమున పొసఁగుచునేయున్నది. కాని, రచనములో, స్వరూపములో, కథాసన్నివేశ కల్పనములో మార్పు లగుపించుచున్నవి. 'నవల' అను పదముమాత్ర మట్లేయున్నది.

(చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు తీరించినట్లున్న నవలారచయితలలో ప్రథమగ్రంథము. * వీరిన నవము మృదునైనది. వీరేశలింగముగారి రచనలోని సారశృంగారముతోపాటు వీరి రచనకు సౌకుమార్యమిచ్చినది. హాస్యముకూడకడు మేల్పడదే. రామచంద్రదేవదాసు, గణపతి, సాందర్భశిలక, శాము, సుధాశరచ్చంద్రము వీరి గొప్ప నవలారచనలు.) చారిత్రక నవలలో చిలకమర్తినా రద్వితీయులేనో యున్నట్లు 'హేమలత', 'రాజాసానకధావళి' చెలగుచుండును.

నవలారచయితలసంఖ్య బాగుగా నాంధ్రమునం బెరిగి పోయినది. ఇట్లు తిండిపెరిగితిండములుగా నెచ్చుచున్న వీరిగో మంచిచెడ్డలేరుట కర్తవ్యముగాదు. ఈ రచయితలందఱు నచన రచనమునకు తోడ్పడిరినియే చెప్పవలయును. కొందఱు భాష చాల జటిలముగా నుపయోగించిరి. కొందఱు ద్రాక్షాపాకముతో పొంకముగా రచించిరి. వేంకట పార్వతీశకవులు పేరెన్నికగన్న నవలారచయితలు. వీరి 'ప్రముదాననము' చక్కని ఆంధ్రనవల.) వేంకట పార్వతీశకవులు నవలకొక విశిష్టమైన వచనరచన నాపాదించి, పండితపామరహృద్యముగా రచనసాగించిరి. జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి వచన రచన చాల క్లిష్టమై వచన ప్రయోజనమునకు సుమారమై వర్తిలును.

* “కవులప్రతిభకు నికహయమానముగ గద్యప్రబంధరచనమున వన్ని కక్కిన యల్పసంఖ్యాకులగు నాంధ్రకవులలో గణనీయులు.....”

—ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయపట్టప్రదానోత్సవము.

1 ననలారచనలో వచనముచాల కాలమువఱకు, అసేగా
 గిడుగు రామమూర్తిపంతులు వ్యావహారిక భాషావాదము
 నుద్ఘాటించక పూర్వము, గ్రాంథికములోనే భాసిల్లింది.
 గ్రాంథికవచనమును వశ్యము జేసికొనిన వారకుడు క్రితక
 భాషకాక, వ్యాకరణసాధ్యములొకదములను, కారకములను
 ప్రయోగించునట్టి భాషకాక, వ్యావహారికమునకు సమీపముగా
 నుండు భాషప్రయోగించిన నది చాల హృద్యముగానుండును.
 వ్యావహారికమువేర వ్రాయఁబడుచున్న నేటి గ్రంథములలో
 గాని, భాషించు ఉపన్యాసములలోగాని ఉన్నభాష నామాన్య
 జనుల కంతవరకు సుబోధకముగా నున్నదో ప్రాజ్ఞులు,
 ద్రష్టలు తెలియగలరు. మాండలిక భేదములతో మూర్ఖీభ
 వించినట్లు దురినిబోధ మగుచున్నట్లును తెలిసిన విషయమే
 గదా! క్రియాపదములనుమాత్రము త్రుంచి, సమాసభూయిష్ఠ
 రచన నల్పుచున్న వారనేకులున్నారు. జన్మలమడక మాధవ
 రాయశర్మ రచన మిగుల కుదాహరణ మగును. ఇట్లుగాక,
 సామాన్యమానవుని కిరమగు లలితతైలితో గ్రాంథికము
 నారాధించినవారు వీరేశలింగము, విశ్వనాథులనిచెప్పవలెను.
 ఇయ్యది వారి రచనలలో గాననగును. ఈరచన నవలోకించిన
 సామాన్యులకును సుబోధకముగా రచించుటకు వ్యావహారి
 కమే యక్కిర లేదనియు, గ్రాంథిక వచనములోగూడ పండిత
 సామరి హృద్యముగా రచననల్ప విలున్నదనియు తెలియ
 గలదు. ఉన్నవి లక్ష్మీనారాయణ పంతులువారి 'మాలపల్లి'
 లోని వచనమును సుబోధమే; దీనినే జేట తెనుగందుము.
 మాండలికములను గూర్చి Ernest Hornwitz—

"Books written in a dialect are slow to travel beyond the pale of the province where it is spoken, but, a classical tongue like Sanskrit spreads quickly over a wide geographical area"

అని చెప్పిచినాడు.

అయితే, యీ మాండలిక శబ్దములకు గతి కల్పించు లక్షణకర్త వచ్చినగాని దీనిని నచ్చు నష్ట ముపశమింపదు.

(ఇక యుక్త్యాన రచనమునందా, వానగంటి బక్షి సరసింహము పంతులు పేర్కొనితీరనలెను. వారి 'సాక్షి' పుష్పములలో గానగు వచనస్వరూప మనస్యసాధారణము.) ధారాశుద్ధి, పరిమళగర్భము, ఉపన్యాసకళ, వచన రచనల పరిమాణములు. అందఱును సుభాగముగా నున్న రచన యిది. 'అంధ ఎడిసన్' అనిపించుకొనిన పుష్పము.

(విమర్శనములో వచన రచనమే యుపాయమైనది కాని కొందఱు — నష్ట సూర్యవారాయశాస్త్రీ, మధున పంతుల రామలింగస్వామినంటివారు — విమర్శనాపర్యములలో రచించి.) వచనరచన నల్ప విమర్శనము చారిత్రక విమర్శకులనియు, నాహితీ విమర్శకులనియు విభజింపవలెను. నాహితీ విమర్శకులలో పూండ్ల రామకృష్ణయ్య, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, కాశీభట్ట నాదరులు, రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ, పురాణం సూరిశాస్త్రీ, శే. వెం. రాఘవయ్యంగారు మున్నగువారెందఱో యున్నారు. వీరందఱిలో ముఖ్యుని కృష్ణరావుగారు గ్రంథములు. వారి 'సమీక్ష' యందులకు నిదర్శనము. నిర్దుష్టమైన, యదాత్త

మైన వచనరచన స్వరూపమును వస్తువున కనుగుణముగా రచించినూపిన మేధావి కృష్ణరావుగారు. డీక్వీసీ మొదలగు రచయితలతో సంచుమించు చేతులుకలిసినా ఉనవలెను.

మన పురాణగ్రంథములను వచనములోనికి దింపి, సర్వోపభోగ్యముల గావించిన నోరి గుర్లింగశాస్త్రి, నాగ పూడి కుష్మావ్యసాయ్య, పెండ్లాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి మున్నగువారు స్మరణీయులు. (అనేక పండితులు గ్రంథ పీఠికారూపమున విమర్శనల నల్పుచువచ్చిరి.) ఈ వచనరచన కిష్టముగాదు; అయినచో బ్రయోజనము చెడునుగదా! మేడపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, దేవరాజసుధి, జయంతి రామయ్యపంతులు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి త్యాదు అనేక పీఠికలు రచించి వచనోపాసకులైరి.

చారిత్రకులలో కొమఱ్ఱాజు, మల్లంపల్లి, మారేమండ, భావరాజు, కురుగంటి, మల్లాది, పింగళి, దువ్వూరి, భోగ రాజు, తేకుమళ్ళ, నల్లూరి, దిగవల్లి, మానికొండ, కవిత్వ వేది, వంగూరి, చిలుకూరి, రాయసము, కోరాడ, గంటి మున్నగువారు గున్నారు. వీరిలో కొందఱు సాహితీచరిత్రకు, కొందఱు భాషాచరిత్రకు, కొందఱు రాజకీయచరిత్రకు గడంగి, సేవచేయువా రున్నారు. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు గారు స్మరణీయులు; పరిశోధనాపద్ధతికి దారితీసిరి. శాస్త్ర రచయితలలో సి. ఆర్. రెడ్డి, ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు, గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తి, కాశీపట్నం కొండయ్య, వర్ధులవారు, అప్పన్నశాస్త్రి మున్నగువారు రల్పసంఖ్యాకులున్నారు.

వ్యాఖ్యాత లనేకలు వచనము నారాధించుచున్నారు.

వ్యాసరచనమునకు వచ్చినచో సిగ్గునుని చెప్పక తప్పదు. ప్రితికాముఖముగా వెలువడు వ్యాసములు వ్యాసములు కానిని నునవి. వ్యాస మనఁగా కేవల విషయప్రపాధాన్యము కలది కాదు. ఏ చిన్న విషయమునైనను రచయిత భావాధిక్యముచే కేంద్రీకరించి, విస్తరించి, అంగాంగీభావ నిర్వహణముచేసి, యుదాత్తమైన వైలీనంపదతో విరిచనచేసి కాన్యత్వ మాపాదింపనలెను. (పద్యమువలె వ్యాసమునకు గూడ రసమే ప్రధానము.) (ఈ కారణమువలన అంగ్లసాహిత్యమున వ్యాసక రల రచనములను విమర్శకులు కాన్యముక్రింద జేచ్చిరి.) ఇట్టి వ్యాస మను ప్రక్రియలేని లోపముచు మన యాంధ్రసాహితీసేవకులు తీర్పవలసియున్నది.

మనకు 'కథానిక' నూతనముగానే వచ్చినదని పలు పుర యాశయము; కాని పూర్వమిది వర్తిలినటుల మధించిన వారు తెలియగలరు. మన యాంధ్రగృహములలో ముసలి వారు చెప్పపడతి, వచనమాధుర్యము లప్రతిమానములు. ఆ సాంప్రదాయమును విస్మరించరాదు. 'కథానిక' నేటి సారస్వతమున ముఖ్యస్థాన మాక్రమించి విచనగచయితల ననేకుల ప్రేరించుచున్నది. చింతా దీక్షితులు, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, భమిశివాటి కామేశ్వరరావుమున్నగువారుప్రసిద్ధులలో కొండలు. కథానిక పద్ధతికి వచన మెంతవఱకు పాదేయమో

దేరి వచనరచనకు దోహదభూతము లగుచున్నవి.)

ప్రతికలు సచనము సుపాసించు నిలయములు.
'Journalism' ఇతరప్రాంతములలో గొప్ప విషయము.
అది ప్రజ్యోక శాస్త్రము. అట్టిది జెలుంగులో బాగుగా ప్రవేశింపబడిన తెలియనలెను.

నేడు దానిని వాఙ్మయము వచనములో దారసిల్పవలెనని యత్నములు జరుగుచుండుట ముదాపహము. అన్నిట వ్యావహారిక రచన యుపాదేయ మగుచున్నది. దీని విషయమై ముందే చెప్పితిని.

ఆంధ్రవచన వాఙ్మయము నొక్కమారు సింహావలోకనము చేసినచో నేను విధములైన విభజనము పొడిగితిని :

1. పద్యముతో వేరుపలుకురాని పురాణవచనము.
2. ప్రబంధమం దాలంకారిక శైలివిన్యాసముతో వర్ణన వచనము.

3. ప్రజానీకమున కందుబాటులో నుండు స్థల రచింపబడిన వ్యావహారిక వచనము.

4. చిన్నయసూరి, కొక్కొండ వెంకటరత్నంపంతుల వారి జటిల గ్రాంథిక వచనరచనము.

5. వీరేశలింగము, విశ్వనాథుల సుబోధము, సులలిత మగు వచనరచనము.

రూపరచిత్రాసము

౧

సాహిత్యమును పదములు నిర్వచింపబడినవి. కావ్యము దృశ్య శ్రవ్య భేదములచేత విభజింపబడినది. దృశ్యకావ్యమునే రూపక మని లాక్షణికులు పిలుచినారు. ధ్వనిజయుని నిర్వచనము ప్రకారము నాటక రూప, రూపక మను పదములు దృశ్యకావ్యమునకు వర్తించును. అనన్తానుకృతి నాట్యమనియు, నాట్యము స్త్రీస్వరీభిరుప నది రూపకమనవనియు, నటులయందు సాత్ర సమాలోచముచే వర్ణింపబడి గాన రూపకమైనదనియు, దశరూపకమగు దాతని నూత్రిమునే డీ మూడు పదములు మరుగుపడిపోయి నిత్యన్యవహారములో నాటకమను పదముమాత్రము రూఢమైనది. కాని నాటక మనునది 'అపంచాంక మాదశాంక'మను ప్రత్యేక లక్షణముగల దశవిధ రూపకములలో నొకటిగా ధ్వనిజయుడు పరిగణించినాడు. ఈనాడు వ్యవహరింపబడు రూపకములు వైలక్షణమున కవ్యాప్యతివ్యాప్తిదోషములకు గురియగునవేయనుట నిశ్చయము. కాని నాటకమను పదమును సామాన్య రూపక వాచకముగా గ్రహించుచున్నట్లు గమనించిన నే దోషమును పట్టదు.*

★ ఈ విమర్శకు కావులేకయుండు రూపకశబ్దమునే శిష్టికమున దుంచితిన.

సాహిత్యములో రూపక మున్నదిగాన ముక్తిమించు చున్నది. మన ప్రాచీన విద్యార్థి శబ్దముల నుండి, అవగాహన సంఘటనలు బుక్కిటబట్టి, కావ్యముల జన్మన కవిగారి నాటకములజేపట్టినందెదవాడు. అందుచేతనే 'నాటక సాహిత్యం' అను సూక్తి వచ్చినది అందుగానే వహించి కావ్యమును విచారించినచో శ్రవ్యకావ్య, దృశ్యకావ్య మొనర్చిన పిమ్మటనే దృశ్యకావ్య రచయికి బూజువలె తెలియుదుము. ఈ సిద్ధాంతానుసారము 'నాటకాస్తవ కవిత్వ' మ్మను నార్యోక్తి. ఈవిధముగా సాహిత్యపుష్టిలోను, సాహిత్యాస్వాదనములోను దృశ్యకావ్య మునె ప్రస్తుతము. శ్రవ్యకావ్య రచనముకన్న దృశ్యకావ్య నిర్మాణము కష్టమని దీనివలన తెలియుచున్నది. రూపకము సహజమగుటచే యగుటయే యిందలి రహస్యము.¹ కవితారచనను గూర్చి శబ్దభావాధికారము లే విపరీతముగా వలెనియున్నది. శ్రవ్య కావ్యమందు కథాచరిత్ర ప్రయుక్తముగా శబ్దమార్గమును ప్రాధాన్యము నుపేక్షించును కాని రూపకనిర్మాణము కవితా కళిపెననేకాని, సంగీతాభినయ రంగమునాధిపతియగు నాధారపడియున్నది అయిన కళలో ప్రత్యేకముగా ప్రవేశములేనిదే రూపక నిర్మాణము విజయవంతముగాను. పైగా రూపక రచనములో కవి వాక్యాలలో తాదాత్మ్యము పొంద గలుగు మానసిక శక్తి సరిపాదింపవలసియుండును. ఇతి

1 Literature is an art dependent upon words, but the drama is a multiple art, using words, scenic effects, music, the gestures of the actors, and organizing talents of a producer.
— B. IFOR EVANS.

నృత్యము సంఘర్షణ-ముతో గూడి ఉత్పాదకముతో ముగియ
వలెను 1 ఉత్పాదకములో వలెగాక రూపక కావ్యము కథను
కుదించుకొనవలసియు ఉన్నది. రూపకములో కథావిధానము
సంభాషణము వ్యాసా దగునెలసెయున్నది కానః ధాగి మన వేగ
ము... కాలంకిమురాని సహజచరిత్ర సంభాషణల నడిపుట
యందు దాని నిపుణుడైయుండునెను; కథా, పాత్ర, రసాది
తొల చాటించు నామర్శ్య వలనఁజనుకొనవలెను. నాటక
ప్రయోజనమును జెప్పించు ధారిత్రవాద్యము--

దుఃఖార్థానాం శిమాగ్తానాం శోకార్థానాం తిష్ఠిస్త్విదాం ।
విశ్రాంతి జననం కాతే నాట్యమేతి న్మయా కృతమ్ ॥

న తిచ్ఛాస్త్రం న తిచ్ఛిన్ద్రం న నా విద్యా న నా కలా ।
నానౌసౌ యోగో న తిత్కర్మ యన్నా త్యేఽస్త్రిన్ద్ర దృశ్యతే ।
అసి సూక్ష్మ చింతాను. ఇంతటి పరిమితప్రయోజననాధనమున
కథికారానుభవములు పిక్కుటముగా వలసెయున్నవి. ఇన్ని
పొసగినను దృశ్యకావ్యముగానె సేర్పరకల పదముగలిగినదై
దృశ్య శ్రవ్య శౌరవములు రెండటి సంకపోయినచో లాభము
లేదు. ఈరెండుప్రయోజనములలో నేది లోపించినను దాని
సంపూర్ణత చెడినట్లే యెంచవలెను. 2 ప్రేక్షకుల మెప్పునడ
యుటకు మంచి వసస్త్య మెఱిగియుండుట యత్యంతావశ్య

1 The esserce of drama is crisis. A play is more or
less a rapidly developing crisis in destiny or circumstance
and a dramatic scene is a crisis within a crisis.

— William Archer.

2 చూ : పింగళి లక్ష్మీకాంతముగా రిచ్చిన నాటకకళాపరిష దధ్య
క్షిపణ్యము

కమ, 1 ఆఖ్యానమునకును రూపకమునకు నున్న ముఖ్యభేదములలో నొకటి యొకటి. ఇన్ని కట్టుదిట్టములుంటుంటేనే రూపకమునకు కష్టసాధ్యమైనది. కావుననే సాహిత్యమునకు రూపకమున కగ్రస్థానము లభించినది !

అంతయున్నను కావ్యత్వసిద్ధిపొందిన రూపకముల రచించుట నేరే సంగ్రహమున కాళిదాసు, భా. భూతులు — ఆంగ్లమున వీ. బెర్నార్డుసు, బెర్నార్డుసుమాలు జగత్ప్రసిద్ధులై గారు. దీనివలన రూపకపు లనువాగు రూపక కావ్యత మనవలసియున్నది. అందుచే మన మూర్ధనాహిత్య ఖా సూత్రమున కపనియము నున్నది. తెలుగుసాహిత్యములో రూపకములను రచించు మున్ననే పోషసూచివ. కవిత్వము చెప్పుటలో భిన్నభిన్న మార్గములు తొక్కించుచుచిరిగాని, మన వాడు రూపక ప్రక్రియనేలాకో సాధింపరైరి. ఆంగ్ల సాహిత్యమున సంస్కృత సాహిత్య ప్రభావము మొదటను, ఆంగ్ల సాహిత్య ప్రాబల్యము తరువాత నున్నట్లు గుర్తింతుము. ఈవిధముగా రెండు భాగముల జేకొని మన సాహిత్యమును పరిశీలించినచో నాంగ్ల సాహిత్య ప్రభావము సోకిన తరువాతనే యిండుమిండుగా రూపక రచనాప్రయత్నములు తెలుగునాట జరిగినట్లు స్పష్టమగును. సంస్కృత సాహిత్య

1 What appeals to the individual will not appeal to the multitude, and vice versa, so that a knowledge of the psychology of the multitude is a necessary part of the equipment of the dramatist. —E. W. Downs.

2 It is enough to remember that world's greatest poets are also its greatest dramatists. — Ashley Dukes.

ములో సనేక రూపకములున్నను మనవారి నాలోచనకుం
కుట కాయాకాలములం దాయాప్రభువుల ప్రవర్తన గాఢము
మీయకుండుటే హేతువగునని యూహించునది. ఇట్లు
నకు సమకాలికులైన పిల్లలవాణ్ణి పినవీరిన శ్రీ సామంతులకి
మును శ్రవ్యకావ్యముగా ననునదించుట జూరనిది. ఇట్లు
ధుని శృంగారి నైషధమే యావర్తనయై నన్నది. ఇట్లు
వలసి వచ్చును. లేనిచో దృశ్యకావ్యముగా నుండునది
వేఱు హేతువు కానరాదు. ఆయా యగభర్తములగుట ప్రభు
యభిరుచుల ననుసరింపకపోయినచో తదాశ్రిష్టతైవం ప్రభు
జీవితములు తెల్లవారుట యెట్లు? ప్రాచీన ధర్మముల
ములో నున్న గ్రంథము లన్నియు ప్రభువుల ప్రోత్సహముచే
రచింపబడినవిగాని ప్రజా బాహుళ్యము బహూకరించి
ప్రవాయించినవికావు. అందులకే యాసాహిత్యమంతయు మనగా
తనై యేకసూత్రానుసారి (Typical) గా నున్నది.

పామరుల యభిరుచులను, ప్యవహారములను దేశీసి
కొని వారి కానందముగూర్చు రచనల జేసిన కవులకు సాహి
త్యములో సమచిత్తస్థానము లేకవచ్చినది. కావుననే యట్టి
వారి రచన లనేకములు కాలగతిలోపడి మృగ్యమైనవి. రూపక
మనగనే పండిత పామరులను మెప్పించునదై యుండవలెను.
రాజాసానములం దాసనముల వాంఛించు కవుల కీదృష్టి
యుండుట సాధ్యముకాదు. అయినను పామర జనానందము
గూర్చు దేశికవిత మన యాద్రమందు పొడసూపుచునే
వచ్చినది. పదకవిత్యమంతయు నట్టిదిగా పూర్వము గమనించి
నాము. దేశీయ వృత్తములలో నాదవ్యక్తిగల సులభపద

సంస్కారములు గల దేశముల దేశవిధి పామరుల ప్రబోధించి
సంస్కరించుటకే యుద్దేశింపబడినది.

అట్టి దేశికవిధియే రూపక ప్రకరణముగా నంకురానన
నొందిన ట్లుహింప వీలున్నది. 1 మన దేశములో పచార
మందున్న పోలుబొమ్మలాటలు ప్రదిర్చినమునకు పాతిపదిక
లేమో యని యనుగానింప నచ్చును. 2 ఈ దేశసరణికి
చెందిన నాటక మే 'యక్షగాన'మును పేరుతో వదిలివట్లు కను
గొందుము. యక్షగాన మనునది సంస్కృత పదమైనను
సంస్కృతమున నిట్టిదిగానరాదు, అదియు లీ ప్రాంతమున పెద
పేరుతో బిలువదలచి 'జక్కులపాట' యనుగానికి సంస్కృతీ
కరించి యుండును. జక్కులవాగు నృత్తి సంఘములలో నొక
తెగకు చెందినవారు. వా రివిధమైన గానమును పోగుచూడు
టచే నది 'జక్కులపాట' యైంది. వారే దేశిరూపకముల
బాడుచు నభినయించెడివారుకాబోలు!

ఈయక్షగానములు శ్రీనాథుని కాలమునాటికేయున్నట్లు
తెలియుటకు తత్ప్రశంభీమేశ్వర పురాణమందుగనించుచు
చున్నది. 3 క్రీడాభిరామమును వీధిపాటక మని యనుచు
న్నారేగాని, తల్లక్షణము లెవ్వియు దాని కన్వయించుచుండుట⁴

1. గ్రీకునాటకముకూడ నాగరకులైన పల్లియుల విశాదాధ్యపకురించి
నట్లు తెలియుచును.

2 The simple puppet- show is everywhere the most
recent form of dramatic representation and it was in
India. — Pihael

3. క్రింది రూపకమున గాంధర్వమున యక్షగాన సరణి.

భీ. ఖం. 3. 63.

4. శ్రీ మల్లాది నూర్యశారాధుని కామ్రొగారిదశరూపక పీఠిక.

చేసరి మన కేవిధముగాను దోడ్పడిను పెన్నన కాలమునకు నాటక శాల లున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది గాని యితరము లైన యాధారములు లేకున్నవి. తుదకు నాయక రాజుల కాలములో గీతికి ప్రాధాన్యము వచ్చినదిగాన యక్షగానములను నవి కుప్పతిప్పలుగా నాటి కవులు వ్రాసినారు. ఈ యక్షగానముల స్వరూపము విచిత్రమైంది. కథను బోధించు కీర్తనల గైకొని వానికి మధ్య మధ్య నటులు తమ నచనములను గలుపునట్లు నిర్మితములైనవి కొన్ని యున్నవి; కీర్తనలతోబాటు దేశీయ గేయవృత్తములు జేరి కొన్ని యున్నవి. తరువాత వచ్చిన కవితాప్రాధినుచేతను, తదితరాంగ శోభచేతను యక్షగానములు ప్రత్యేకత గడించినవిగా తెలియుచున్నది. ఆనాడు ప్రోత్సాహమందిన నటకులలో ప్రధానముగా పల్లీయు లేయుండి రనుటకు మొన్న మొన్నటివఱకు ప్రచారముగోనున్న వీధి భాగవతు లే నిదర్శనము. కావుననే ఏనాదివా రభినయించు దానిని 'ఏనాది భాగవత' మనియు, కూచిపూడివా రానుదాసిని 'కూచిపూడి భాగవత' మనియు ప్రజలు వ్యవహరించుచు వచ్చినారు. ఇప్పటికిని వీరి స్వరూపము సచ్చటచ్చట గాన గల్గునుము. కూచిపూడివారి భామకలాపము గొల్లవేషములు సుప్రసిద్ధములు! వారినుద్ధరించి యభినయకళను నిల్పుకొనవలసిన కర్తవ్య మిన్నాను మనపై నున్నది. ఇట్లు పదునేడవ శతాబ్ది మొదలు పందొమ్మిదవ శతాబ్దివఱకు యక్షగాన రచన సాగుచునేవచ్చినది. ఈయక్షగానము లెక్కు డమ్మదితములుగా తంజావూర పుస్తక భాండాగారముననే నిలిచియుండుటచే నివి

అందుచేతనే ఈ అంశమును వియత్తిగాన
నదిగో కనుముగా మారి 'హరికథా' రూ.మున నిర్మించినది.
బహు వాతాభినయమునకు యత్నగానములోవలె తావులేక
హరికథ లేకవాతాభినయమున కనకాశ మిచ్చుననై నరలి
నది ఈ హరికథ మనజాతి కున్న విశిష్ట ప్రక్రియగా నెన్న
వలెను.

ఇవిధముగా నానాపు గతి శతాబ్దాంతమువరకు
నాంధ్రములో దేశినాటకములు గవ్వించుచున్నవిగాని మార్గ
నాటకములు లేకున్నవి. ఆంగ్లసాహిత్య ప్రభావము క్రిమ
ముగా మనలను లోగొనినది. ఉత్తర దేశమునుండి గతి శతా
బ్దపు మధ్యకాలములో నాటక కంపెనీలువచ్చి మన యాంధ్ర
ప్రాంతమున బ్రదర్శనముల నిచ్చుటచే మనవారిలో గౌర
కనిలక బయలుదేరినది. ఇవి కారణములుగా రూపక రచనా
ప్రయత్నములు విరివిగా సాగినవి. రాజసుహేంద్రవరములో
గుంటూరులో, బళ్ళారిలో, విజయనగరములో, నెల్లూరులో
కంపెనీలు వెలసినవి. వారు ప్రదర్శించుమిత్తము కవులు
నాటకముల రచించుటకు బూచినారు; తొలిదినములలో
సంస్కృతాంగ్ల నాటకముల ననువదించుటతో ప్రారంభమై
నది. వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రిగారు షేక్స్పియరు వ్రాసిన
'సీడరు'ను, భవభూతి వ్రాసిన 'ఉత్తర రానుచరితము'ను
తెనుగున కనువదించినారు; అట్లే వీరేశలింగముపంతులు
'వెన్నిసు నగరవర్తకుడు', 'అభిజ్ఞాన శాకుంతలము' 'మాళవి
కాగ్నిమిత్రము', 'ప్రబోధ చంద్రోదయము'ల ననువదించి

నాగు. వేదము వేదకటరాయశాస్త్రిగారు 'ఉత్తరగామచరిత్ర' 'శాకున్తలము' 'రత్నావళి', 'నాగానందము' ల ననునదిగవరి. తిరుపతి వేంకటకీపురు ముద్రాధారాత్మక మృచ్ఛకటికల ననునదిగవరినాగు; నడ్డూరు సుబ్బరాయకవి వేదోపసంహారము రచించినాగు. ఈవిధముగా నెంబరెండ్రో సంస్కృతి నాటకముల ననునదిగవరినాగు; అనునదిగవరినాగు; అంగనాటకము కరణ మంతరిరివిగా జరుగలేదు. దీనికి కారణము సర్వదాము భిన్నతయే కానచ్చును.

తరువాతి ననువాదములకన్న స్వతంత్ర నాటకముల రచింపనలెననెడి సుతూహలము పొడిగినది. తిట్టేముగా పురాణగాధలను, చారిత్రకాంశములను తీసికొని నాటకరీతిన నాగుచునచ్చినది. ఫర్మసరిము కృష్ణమూచాద్యలవారి సారంగ ఫర, చితనలీయము, ప్రహ్లాద, ప్రమీలాద్ధనీయము, చంద్ర హాస మొదలైనవి; కోలాచలము శ్రీనివాసరావుగారి తల్లికోట యడ్లము; బలిశేషలిలక్ష్మీకాంతముగారి హరిశ్చంద్ర; శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి బొబ్బిలి; తిరుపతి వేంకటకీపురు ఉద్యోగ విషయములు; వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారి ప్రతాపరుద్రీయము; పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి రాధాకృష్ణ, విక్రమరాయణలు; చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి గయోవాఘానము, పారిజాతాపహరణము.

మొదలైనవి ప్రైశేణికీచంద్రి ప్రయోగార్హతను బొందిన ప్రసిద్ధ స్వతంత్ర నాటకములు. తరువాత సాంఘికసమస్యల నెదుర్కొనెడి నాటకముల వ్రాయ నంకల్పించినవారిలో గుర

చాడ అప్పురొప్పుగోగు కన్యాశుల్కము వ్రాసి స్థిరకీర్తి వడసి నారు. వీరేశిక, శ్రీయుతులు బళ్ళారి రాఘవాచార్యులు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తి, మహారీ శ్రీరామమూర్తి, కొప్పరపు సుబ్బారావు, శ్రీరామాల సచ్చిదానందశాస్త్రి, దామరాజు పుండరీకాక్షుడుమున్నగువారెందరెందరో పలువిధములైన వస్తువులతో, శైలులతో నాటకములు రచించినారు. ¹

కాని, నాటక నిర్మాణమునకు గావలసిన వివిధ శక్తులలో సంపూర్ణముగా నన్నిశక్తులుండి రచించబడిన నాటకమూర్తి నేటికి సవతిరింపలేదని చెప్పవలెను. రమణీయమైన కవితయుండి, చతుర్విధమైన సంభాషణములుండి, నిబిడిమైన కథాసన్నివేశము నేరుకొని, చక్కని ప్రాత్రోన్మీలనముచేసి, కావ్యత్వము నొందగలిగి, ప్రయోగశౌరవము బడసెడినాటక మవతిరింపవలసియేయున్నది! నేడుపలభ్యమానములగు నాటకములలో గొన్ని లక్షణము లన్వయించునవే యున్నవి. కాకపోయిన సర్వాంగ పరిపూర్ణముగు రూపకములేని కొంతయుండనే యున్నది. అసలు సృష్టిలోనే పరిపూర్ణత లేదు గనుక మనము విచారింపరాదేమో!

ఆంగ్లసాహిత్యపు సంపర్కమువలన మన నాటక నిర్మాణముగో గొన్ని సంపదాయములు తొలగిపోయినవి.

1. శ్రీ వావిలాల సోమయాజులు రచించిన నాయకురాలు, శ్రీ పింగళినాగేంద్రరావు రచించిన 'వింధ్యరాణి'యను నాటకము లీనాడు ప్రశంసల నందుచున్నవి.

వశరూపకములొని లక్షణమున కేనాడో మనము మారుల
 మైనాము. స్వాతంత్ర్యము ప్రబలికొలది సంగీతము హెచ్చు
 యినది; దశాంకములు, పంచాంకములు క్రిమముగా క్షీణింప
 జొచ్చినవి. 'మంగళాదీని, మంగళమధ్యాని, మంగళాంతాని
 కావ్యాని' అను సంప్రదాయము ప్రాతిపది యాంగ్లమందిలి
 'ట్రాజడీ' (కరుణము) పై భ్రమపొట్టినది. అష్టాక్షరము ప్రసి
 ఛాదించిన యైక్యత్రయ సూత్రము (Three Unities) నెఱిగి.
 మాప్రకారము సాధనమును నాగించుచు వచ్చినారు. రంగ
 స్థల నిర్మాణములోగూడ పాశ్చాత్యులే మనలను దిద్దు
 చున్నారు. వారి గురుత్వము సంపూర్ణముగా నేటి మనరూప
 కములమీద నున్నట్లు తెలియగలము. ఇక్కనైన ప్రాచీనలాక్ష
 ణికు లేర్పఱచిన సూత్రముల ననుసరించి భారత దేశపు ప్రత్యే
 కత జాటుటకు పూనుకొని భరితశాస్త్ర మందిలి రంగస్థల
 మును తెలిసి తదనుగుణములైన నాటకముల రచించుటకు
 మనవారు శ్రద్ధ వహింపవలసియున్నది. దేశినాటకములైన
 యక్షగాన వీధిభాగవతముల నాదరించుచు మార్గనాటక నిర్మా
 ణమునకై పరిశ్రమ జేయవలసియున్నది. అట్లు చేసినచో
 సాహిత్యములో నుత్తమ ప్రక్రియను సాధించి తల్లిోపమును
 పొలగించినవా రగుదురు.

రూపకవికాసము

౨

మానవులు నిత్య సవ్యతా గవేషణులు. ఈ ధర్మము కవులకును వర్తించును. సాహిత్యములో నే యుగమున కా యుగము నూతనముగా కన్పించును. ఒక్కొక్క యుగములో నొక్కొక్క ప్రత్యేకత, విశిష్టత గడించినది సాహిత్యము. రాను రాను నేటికి సవ్యయుగము వచ్చినది.

ఈ యుగములో వచ్చిన సవ్యసాహిత్యములో మూడు విశిష్టరూపములున్నవి. అవి ఖండకావ్య, కథానికా, ఏకాంకికలు. లోతుగా పరిశీలించిన నీమూడును మనకు క్రొత్తవి కావనినట్లును, పూర్వము మనకున్న కావ్యభేదముల కీర్తిపాతి పదికలను నట్లు గోచరించును. ఎట్లనగా-ప్రబంధమునకు ఖండ కావ్యము, నవలకు కథానిక, నాటకమున కేకాంకిక సూక్ష్మ రూపములు.

ప్రబంధము-నవల-నాటకము- ఈ మూడును విస్తృతమైన వస్తువుకల్గి. వీని లో ప్రాసంగికములు, ఉదాహరణములు చిత్రకథలు, అధిక నర్కనములు మొదలైనవి యెన్నియో యిమిడి వస్తవిస్తటేకి దోహదము చేయును. కాని, సవ్యయుగములో వచ్చిన ఖండ కావ్యము, కథానిక, ఏకాంకిక లట్లుకావు.

వీనిలో నస్తువు సూక్ష్మమైనది. రచనమే చాల ప్రధానమైనది. ఈ రచనములో నుద్వేగము, దౌర్జ్వల్యము కలిగి, ప్రధానవిషయమును సూటిగా, సరిళముగా, సులభముగా బోధించు శక్తి యుండవలెను. వీనిలో నుండునదియొక్క నన్ని వేళిమే. ఆ ఒక్క సర్వవేళి మురచనా ప్రభావమువలన హృదయమును చప్పని నాకరించి, రసానుభూతిని పొందజేయునది. సవ్యయుగమున వచ్చిన గూఢమురూపములు స్వప్నకాలవలెయు. అత్యున్నతమైన ననంతమగు రససిద్ధిని పొందించవలెను. సూక్ష్మములో మోక్షము పొందించుట వీనిసూత్రము; నవ్యులయత్నమును.

పూర్వము మనకి విధమైన సాహిత్యమున్నదా యను ప్రశ్న కున్నదనియే సమాధానము. కాని యీ యుగములో తిరిగి నన్ని మలుపులును, వచ్చినన్ని మెరుగులు నపుడు లేవనియే యొప్పుకొనవలెను. మనపూర్వ ప్రబంధములలో నన్న వర్ణనలన్నియు ప్రత్యేకముగా గ్రహించిన ఖండ కావ్యములుగను, పురాణములగున్న ప్రాసంగికములన్నియు కథానికలుగను, రూపకభేదములలో ధనంజయూదులు లక్షీకరించిన వీధి, అంకము, భాణము, ప్రహసనముల నేకాంకికలుగను పరిగణింపవచ్చును. ఇవి గూఢముగా మనకు విజాతీయములుగాక, సజాతీయములే యున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇప్పుడున్న స్వయం సంపూర్ణత, కళావిషయ కైకృతలు పూర్వములేవు. అనగా, నాయాకావ్యములలో నవి యంగములుగ నున్నవి కాని, ప్రత్యేక కళాసిద్ధి పొంద

గలుగు 'అంగి'గా నిలువ లేకపోయినవని స్పష్టముగా దెలియును. ఆయాఘట్టములనే నవ్వులు గ్రహించి చిత్రించినపుడు పూర్వసాహిత్యములో లెక్కమీరి యిట్టి సన్నివేశములున్నవని దోహదకముగను. కనుక పాశ్చాత్య ఏకాంకికా లక్షణములను వీనికి ననువర్తింపజేయవలసినచును. ఇప్పుడు నన్య సాహిత్యోద్యానమున వికసించిన మూడుపుష్పములు పాశ్చాత్యాలంబన పురస్కృతములు.

ముందు మనపచేసినట్లు ఏకాంకనాటికలో నొక్క సన్నివేశమే యుండవలెను. నాటక కారు డన్ని యంకములలో తీసికొని రాగలుగు విభావానుభావ నాత్మిక న్యభిచారీ భావ సంయోగమును, ఏకాంకనాటక కారు డొక్క యంకములోనే తీసికొని రావలయును. ఉదాహరణమునకు చిన్నసిల్లులు చిన్న చిన్న తాటియాకుబొమ్మలలో జీవితములోని ఘట్టములను సూచించుచు నాడుకొందురు. అనగా వారు మూనవజీవిత మంతిటికిని సూక్ష్మాకార మిచ్చుచున్నారన్నమాట. అట్లే ఏకాంకిక మహా నాటకమునకు సూక్ష్మరూపమైనను, వస్తువిస్తృతిలేకఉన్న ఒక్క ఘట్టము భావపూరితముగాను, హృదయమును కదిలించి కరగించునదిగా నుండవలెను. పాత్రోచితి, సంభాషణాచాతురి, కథాకథనపద్ధతి, పౌర్వాపర్యముల సమత, వస్తువుయొక్క బీజగర్భ విర్వహణములు మొదలైనవి యన్నియు మహా నాటక కారునివలెనే ఏకాంకిక కారుడు ననుసరింపవలెను. పయోగ, పఠనయోగ్యత లను రెండు ధర్మము లేకాంకి

కకను వర్ణించును. కాని ప్రదర్శనమునకును కే యెక్కవ
మొగు నేకాంకిక ఆ ప్రదర్శనములో అనకొనని కొంత
మహపులతో వస్తువు ముగిసి సామాజికలను భయ సంభ్ర
మాశ్చర్యములలో ముంచికేయవలెను.

ఏకాంకికా నిర్మాణమంతయు కథానికా నిర్మాణ
మును పోలియుండును. కాకపోయిన నాకథనే నాటకీయము
చేయుట యచట ధర్మము. అందుచేతనే "In dramatic
composition, the equivalent of the Short-story is the
One-act play" అనినాడు. బ్రాండరు మా థ్యూస్. ఏకాంకిక
చక్కగా రచింపగల సమర్థుడు మహానాటక నిర్మాణమున
కర్ణుడు కాగల డనుటలో సందేహములేదు. నిజమున కుత్తమ
ఏకాంక నాటకమే సామాజికలు మహానాటక ప్రదర్శనము
నానందించునట్లు తీర్చితిచ్చునని మారియెట్ అన్నాడు.

సీనెస్సన్ కథానికను గురించి చెప్పిన సూత్రము
ఏకాంకికను వర్ణించునని చెప్పించును.

1 పాత్రములనుబట్టి, వాతావరణమును, సందేశ
మును చిత్రించుట.

2 సందేశమును బోధించు నిమిత్తము, పాత్రములను
వాతావరణమును సృష్టించుట.

3 వాతావరణమును చూచి పాత్రములను, సందేశ
ములను కల్పించుట.

ఏకాంకి నాటకము చుట్టును సంభాషణమీద
నాధారపడి యుండును గనుక సంభాషణములు, నూటిగా,
చిత్రముగా, వ్యంగ్యముగా పలువిధములుగనుంకి పాత్ర
చిత్రణములను, కథావేగములను దోహదము చేయువల
యును. భాషా విషయములలో పాత్రోచిత భాష తప్పక ఉప
యోగింపవలెను. దీనికి ననుభవము చాల నవసరము. నాటిక
యంతయు నొక సందేశము నందించుచు ప్రతియంశము
నా ధర్మోన్ముఖమై యుండవలెను.

ఏకాంకికా స్వరూపముచుగూర్చి చెప్పిన వాని సారాం
శమును సూత్రప్రాయముగా చెప్పవలెననిచో నిట్లుండును:-

1. భావనైశిత్యము 2. ఏకాగ్రత 3. సమగ్రత
4. వ్యక్తక సన్నివేశము 5. పరిమిత పాత్రసంఖ్య 6. అర్థబరధు
రత 7. పాత్రోన్మీలనము 8. సరససంభాషణములు 9. రచనా
సౌలభ్యము 10. ఐక్యత్రయపత్వము 11. సందేశదాయ
కత్వము 12. ప్రయోగగౌరవము—ఇవి యన్నియు నుండ
వలెను. ఇన్ని యుండియు వస్తువు సార్వజనీనమైనది కాక
పోయినచో, అది ఎంతయో కాలము నిలువను నిలువదు;
ఉద్దిష్ట రసానుభూతిని కలిగింపను కలిగింపదు. కాబట్టి విశ్వ
జనీనముగా నుండుట కావ్యధర్మము.

ఇక తెలుగులో నేకాంకికా రచయితలను, వారి రచన
లను పరికింతము. ఖండకావ్య కథానికలు పెరిగిపోయినవి.
ఏకాంకికారచన యిటీవలనే బయలుదేరి సాగుచున్నట్లు కన

బడుచున్నది. లెక్కకు చాల కన్పించినను, పరిశీలనకు కాగినవి చాల తక్కువ. ఒక్క విషయము చెప్పవలెను. ఖండకావ్యములో మనవారు సిద్ధహస్తులైనారు. కథానకలో యత్నించుచున్నారు. ఏకాంకికలో ప్రాథమికావస్థలో నున్నారు.

ఏకాంకికా సాధకులలో—నోరి, శల్లావజ్జుల పితృ పుత్రులు, చింతా, చిలుకూరి, అబ్బూరి, విశ్వనాథకవిరాజు, మల్లాది అనాధాని, రామకృష్ణశాస్త్రి శర్మలు, శ్రీపాద, మొక్కసాటి, భమిడిసాటి, ఇంద్రగంటి, ముద్దుకృష్ణ, చలం, విశ్వనాథ, గిరి, రజనీ, జానకిరాం, సాధనసమితి సభ్యులు కొందరు మొదలైనవారున్నారు.

మీ రచనల నన్నిటిని పరిశీలించినచో, ఏకాంకికలు నాలుగు విభాగములుగా కన్పించుచున్నవి. 1. వచననాటిక 2. గేయనాటిక 3. పద్యనాటిక 4. రేడియోనాటిక. చారిత్రిక, సాంఘికములనెడి యంతర్విభాగ మున్నది. ఆయా పథానిరసము ననుసరించిన విభాగము కన్పించును. వీనిలో ఏచన మొకటియే ఉత్తమమునట్లంగీకరించవలెను. గేయము హృదయద్రావక గుణము కలిగినది. కాబట్టి గేయనాటిక రసానుభూతిని సత్వరముగా సమకూర్చుననియే చెప్పవలెను. 'రజనీ' గేయనాటిక యెన్నదగినది. పద్యనాటికల విషయములో 'సభాపతి' సిద్ధహస్తుడు. రేడియో ఏకాంకికకు చక్కని యాలంబన మిచ్చుచున్నది.

పైన చెప్పిన రచయితల ఏకాంకికలు నే నుల్లేఖించిన సూత్రము లన్నిటి నొప్పించునవికావు. కాకపోయిన నొక్కొక్క

క్కరి రచనము గో కొన్ని సూత్రములు మాత్రమే కన్పించును. ఉవాహరణమునకు: శ్రీపాద సంభాషణాచాతుర్యముగో, చిలుకూరి నాటకము ముమైర నస్తువు నేరకొనుటగో, మొక్క పాటి యే కాగ్రతలో ప్రతిభ చూపినారు. అట్లే ఒక్కొక్కరు కొన్ని లక్షణములు పట్టుచవిగా వ్రాసినారు. కాని, సర్వాంగ సుందరముగా అన్ని లక్షణముల నొప్పించు ఏకాంక నాటిక భాకను తెలుగుగో రాలేదనియే చెప్పవలెను. నోరి వారి 'భేమాభిక్కుని' అను నాటికమాత్రము చాలవర కన్ని లక్షణములు కలిగి ధర్మనాటికకు సమీపముగో నున్నదని చెప్పవచ్చును. సర్వలక్షణ సమన్వితమైన నాటిక తెలుగుగో నిర్మించుటకు నవ్వులు ప్రయత్నింతురని యాశయము.

ఈనా డేకాంకికా రచయితలు లెక్కకు మించినవారు. రేడియో నాటికలను శ్రీయుక్తులు కపిల కాశీపతి, వేమూరి వేంకటరామనాథులు, పన్యాల రంగనాథరావు, మల్లవరపు విశ్వేశ్వరావు, బుద్ధిబాబు మున్నగు వారు సాధించుచున్నారు. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, మారేపండ్ల రామా రావుగారు చాిత్రకాంశములతో నేకాంకికలు రచించుచున్నారు. ఇంక నెందరో యత్నించుచున్నారు. నాటికారచనకు భవిష్యత్తున్నట్లు తోచు చున్నది.

8 జూన్ 1948 కేవీక హైదరాబాదు రేడియో నుండి ప్రసారము.

హైదరాబాదు సమాచారముగో, ప్రజాచిత్రగో ప్రకటితము)

మూడవ భాగము

సాహిత్యపరిణామము

○

ఓమ్

సహనా వశతు సహనాభ్యుత్థు
సహవీర్యం కరవావహ్నా
తేజస్విసావధీత మస్తు
మా విద్విషావహ్నా.

ఆంధ్రసాహిత్యార్చకులకు నమోవాకములు

—శృతజ్ఞత—

మీ రీనాడు నాకు చేసిన యాగౌరవమునకు కృతజ్ఞుడను. ఈయధ్యక్షు
సాన మలంకరింపదగిన యాగృతాధికారములు నాకు లేవు. వయోవృద్ధులు,
జ్ఞానవృద్ధుల శేకులుండగా దీనికి తగుదునని, నేనంగీకరించుట సామాన్యకార్యమే.
నాబోటి కించిజ్ఞుని నీపమావేశమున కధ్యక్షుల వహింప నాజ్ఞచేసి మీరేమి
సాధింప దలచినది నే నూహింపలేను. అకారణముగా పక్షపాతి వలనడిచి
ప్రతిక్రియలేదని చెప్పిందరు. కారదాడవి యాశీర్వలముతో, సహృదయు
లైన సభాసభుల సానుభూతితో నాకర్తవ్యమును శక్తివంచనలేక కొన
సాగించునని మనవిచేయుచున్నాను.

—అంజలి—

ఆంధ్రులు కలక్షణమైన గుణములను గలిగిన ప్రత్యేక జాతికి చెందిన
వారు. జ్ఞానమున కాంధ్రదేశ మొకప్పుడు నెలవై చెన్నొందినది. ప్రాచీను

లైన వాగులకును ఆంధ్రులకును సంబంధమున్నట్లు వారి యాచార వ్యవహారము లనుబట్టి యూహింప వీలున్నది. తచ్చిహ్నుముగా వాది కేషువు పాశ్చాత్యులముగా నిల్చినాడు. కావుననే కాబోలు నిప్పటికిని కొన్ని జువరములలో వాగారు కొమ్మ గ్రామధేవతగా వారాది పుజించుచున్నది. మీదు మిక్కిలి కేషువు విజ్ఞానమున కుపలక్షకియు. ఆంధ్రులకును, అది కేషువునకు నింతటి చక్కని సంబంధము పొసగుటచే నీసందర్భమున సంబంధింపబడినట్లు చాటిసంప్రదించుచు ననుసరించుటగును. అది విమోచనమును బ్రకాశమున వాక్యపరచి యన కినుకానముగావున వాతని పరమముగా నీ పల్కెనను :—

బహునన పాదపాద్ధి కులపగ్గతపూసర సుకస్వతీ
 సహితమహామహీధర మజ్జన సహస్రకాలి దాల్చిదు
 సుహితము ర్తికజలధికాయకి పామక శయ్యయైన య
 య్యహిపతి దుమ్మకాంతకు దశంతును మాకు ప్రసన్నుడయ్యెడుకా.

ప్రవేశిక.

భా. ఆ. ది. ౧—౧౦౪

ఆంధ్రులది పాలకజాతి. క్రీ. పూ. 234 నుండి క్రీ.త. 207 వరకు నాంధ్రరాజులు దేశమును పాలించినారు. శాతవాహను లాంధ్రులని చారిత్రకుల సిద్ధాంతము. ఈయాంధ్ర రాజుల పోషణమున వైదిక, జైన మతములు వర్ధిలినవి. కాని వైదిక మతమునే వారనుసరించుచు వచ్చినట్లు వారు చేసిన యుశ్వమేధాది యాగములే ధృవపఱచుచున్నవి. నాటి సంఘము వర్ణాశ్రమ ధర్మములకు బద్ధమై యుప్పొంగినది; కావున నే విధమైన సంఘర్షణములు లేకపోయినవి. అనాటి ప్రజలు శాంతియుతమైన జీవితమును గడపినారు. శ్రద్ధా భక్తులు, మాటమర్యాదలు, ధైర్యసాహసములు, వినయ విధాతులు వారి మనసులలో సంపూర్ణావకాశము పొందినవి.

సంస్కృత భాషాసాహిత్యములే నాటి పండితుల యాదరము నందినవి. వాని సంప్రదాయ నూతనాదులే అదర్శములముగా భావితములైనవి. తరువాత హలడు ప్రాకృతములను, గుణాధ్యుడు పైశాచియందును గ్రంథములని రచించి రాజాపు తెనుగు సాహిత్యమునకు మార్గదర్శకమైనారు. నాటికి ఆంధ్రభాష రాజస్థాన ప్రకేశమున కన్నత గడింప లేదు. పైనందిన వ్యవహారములో నుండి జనబాహుళ్యము నాశ్రయించినదే కాని రాచరికమును, ఉత్తమ సాహిత్యము నాధారముగా జేసికొనలేదు; పసితనములో నుండి యన్యైమధురనాదములను జలిబిలి పలుకులతో ప్రజలహృదయము నార్ద్రీభూతము లొనర్చుచుండినది.

సాహిత్యమునకు పుతమే ప్రాధులము

క్రీ. వె. ఏడవ శతాబ్దికి—అనగా చాళుక్యరాజుల పరిపాలనా కాలములో ఆంధ్రభాషకు క్రమముగా గౌరవము లభించినదని తెలియుటకు వారి శాసనములే నిదర్శనములు. నాటికి బౌద్ధమత ప్రచార మధృతిమైనది. బౌద్ధవాఙ్మయము ప్రాకృతమున విరివిగా పెరిగిపో జొచ్చినది. వైదిక మతసంప్రదాయముల నిలువదొక్కవలెసిన కర్తవ్యము మోచ్చినది. సంఘజీవనము దేశకాల పరిస్థితుల ననుసరించి మార్పుచెందుచుండను. దీని ననుసరించియే యాయా జాతి సాహిత్యములు ఏర్పడుచుండను. పూర్వసాహిత్యములో సంఘ జీవితము ప్రతిబింబించుట లేదని యిటీవల కొందఱు అభిప్రాయపడుచున్నారు. కాని అది సరిగాదు. పదనొకండవ

శైతన్యములో చాళుక్యవృత్తులైన రాజరాజు నైదిక మతి ప్రచారార్థము దీక్షబూనినాడు; అంధ్ర వాగనుశాసనములైన నన్నయభట్టారకుని పవిత్రచస్సుతో నాంధ్రభారతావతరణము పొసగినది. మహితాత్ముడైన నన్నయ స్వస్థాన వేష భాషాభిమతులగు, రసప్రుబుధుమయిన నునస్సుగలవారయి పెద్దలు దేశభాషా కావ్యముల గౌరవింపవలెనని ప్రబోధించినాడు. ఈవిధముగా నాంధ్రదేశ భాషాసాహిత్యములపై నాదరాభిమానము లుద్బుధములైనవి.

దేశికవిత—తత్త్వభావము.

ఇంతలో వీరశైవమతము విజృంభించినది. తత్త్వచారము నిమిత్తము వాఙ్మయ మాశ్రయమై వృద్ధికాజొచ్చినది. ప్రజల కిందుబాటులో భాషాభావము లుండవలెననెడి యభిప్రాయము బౌద్ధకాలమునాటికే ఉదయించి యీ కాలమున సభివృద్ధి నొందినది. సులభబోధకై ‘దేశికవిత-జానుతెనుగు’ లత్యంతోపస్కారములుగా కనిపెట్టినారు. శబ్దకాఠిన్యములేక సరసమగు పదములతోకూడి, రాగరంజితమై, ప్రజల ఆచార వ్యవహారములకు ప్రతిబింబమై, జాతీయముల నిమిష్యకౌని నదై పామరుల కష్టములకు మరపించి కార్యసాధనములో సుత్సాహమును ప్రసాదించునట్టిదైన పదకవిత్యము నకు బీజ మానాడే నాటబడినది. ప్రజాదరమే కవితకు లక్ష్యమనీ, ప్రజల సంస్కరించుటే కవితాధర్మమనీ ఆనాడే గుర్తింపబడినవి. ఏరాజుల కనుసన్నలకును ఆనాటి పదకవిత బద్ధము

కాలేదు. అట్లు కానిచో నాకనితలో నంతటి యుద్రుతము, స్వేచ్ఛాస్వచ్ఛత లుండుట కవకాశము లెక్కడివి ?

ఈ 'దేశికవిరోధ్యమ' ప్రభావము తరువాత వచ్చిన తిక్కన కవితలో గన్పించుచున్నది. తెలుగు నుడికారమును మూటకట్టుకొనిన యాతని జాతీయ రచనమే యిందులకు తార్కాణము. పిమ్మట వచ్చిన ద్వీపద రామాయణ హరి శ్చంద్ర నలోపాఖ్యానములుకూడ నీ 'దేశి'మార్గమునకు చెంది నవే. శ్రీనాథునికూడ నీసిద్ధాంతము లోబరచుకొని యాత నిచే పల్నాటి వీరచరిత్రను వ్రాయించినది. ఇవి తోలుబొమ్మ లాటలద్వారా, వృత్తి సంఘములుగా వరలిన జంగముల ముఖమునను ప్రచారమందినవి. ప్రజల కాహ్లాదము గూర్చుచు పౌరాణిక గాథలను బోధించుచుండుట కీ ద్వీపదలు తోడ్పడుచువచ్చినవి.

కావ్యములు ప్రభుసమ్మితములు

పిమ్మట చాలకాలమువరకు మన సాహిత్యము ప్రభు సమ్మితమైనది. కవులు సంస్కృత కావ్యానువాదములతో కాలము గడపుచువచ్చినారు. కావ్యములు పాండితీ ప్రకర్ష కాలవాలమైనవి. ప్రజల హితమువైగాక ప్రభు వాసంగు కాన్కలపై కవులదృష్టిపడినది. ప్రభువులు సహజ సౌందర్య విలసితములగు వనములలో విహరించుటమాని కృత్రిమోద్వా నవిహారములకు మురిసిపోవుట పరిపాటయినది. ఈసూత్రమే కవులనుగూడ పరిపాలించినది. ఆద్యసత్కథల గైకొని చిత్రం చుట—కల్పనా కథలచే మురిపించుటలు జరిగినవి. రాజాశ్ర)

యము లభించిన కవులకు ప్రజలతో నిమిత్తమేమి? వారి కష్ట నిఘ్నములు కావ్యనస్తువులగుట కవకాశ మెక్కడిది?

క్రమముగా కవులు ప్రభువులకు మిత్రులై పొట్టలో చల్ల కదలక వర్తిల్లినారు. వాతావరణాను గుణముగా ప్రణయ చింతనము హెచ్చినది. రాజాంతఃపురములు కవులకు సుపరిచి తములగుటచే నచటి వస్తువులు, సన్నివేశములు వారి కావ్య ములలో ప్రతిబింబితము లగుచువచ్చినవి.

‘నిరుపహతి స్థలంబు, రమణీయమాతీక తెచ్చియిచ్చు క ప్పరవిడె, మాతృకింపయిన భోజన, ముయ్యెలమంచ, మొప్పు త ప్పరయు రసజ్ఞు, లూహ తెలియంగల లేఖకపాఠకోత్తముల్’

దొరకడివాసు వారికి. తినమరగినవాడు పస్తుండ గలడా మరి? అంతటి సౌఖ్యముల నందినారు గనుకనే నాడు వారి ప్రాపు సవలినంతనే శ్రీనాథ పెద్దనలు ‘జీవచ్ఛవముల’ విధముగా నున్నట్లు వ్రాసికొని విలపించినారు.

సంపూర్ణ భాషాభావ కల్పనా సౌష్ఠవము

శ్రీకృష్ణరాయల కాలము తెనుగుజాతి వైభవమునకు సర్వవిధముల శిఖరప్రాయము. సాహిత్యమునకు భాషాభావ కల్పనాసౌష్ఠవము నానాటికవులు సంపూర్ణముగా నిచ్చినారు. తెలుగు సాహిత్యక్షేత్రములో విశిష్టమైన ప్రబంధవృత్తము శాఖోపశాఖలై విరాజిల్లి రసవత్ఫలముల నీనిన దీ కాలమండే.

సాహిత్య సౌధపతకము

కృష్ణరాయల యనంతర మల్పకాలమునకే విజయనగర సామ్రాజ్యము క్షీణించినది. కవు లించుబుంచుగా పొట్టలు

పుచ్చుకొని బయలుదేరవలసివచ్చినది. చిన్నచిన్న సామంతులు రాజులైనారు. వారికి తాము చక్రవర్తులమనెడి యహంకారము పెరిగినది. విషయాలనులై ప్రజా పరిపాలనమందలి కాంక్షకంటె బహుకాంతా పాలనమందలి ప్రీతి హెచ్చినది. వీరి ప్రాపు గోరిన కవులు వారి చిత్తవృత్తుల ననుసరించియే మెలగవలసివచ్చినది. అందుచేత పదునారు పదునేడు శతాబ్దములలో సాహిత్యము జుగుప్సానహమగు కేవల శృంగార వస్తుచిత్రణముతో నిండిపోయినది. ప్రబంధమే దిక్కుచి యాటచే గతానుగతికమై పేలవమైపోయినది కవిత. అనుకరణానుసరణములు హెచ్చైనవి. ఈవిధముగా నాంధ్ర రాజ్యవైభవముతో సాహిత్య వైభవ మడుగంటినది.

చెప్పకొనదగిన అంశములు.

కాని నాయకరాజుల కాలములో చెప్పకొనదగిన అంశము లేకపోలేదు. దేశికవిత కాదరణము మరల రగులుకొన్నది. సంగీత నాట్యముల కాస్థానములో నధిక గౌరవము లభించినది. ప్రజలమీద దృష్టిమరలినది, జాతీయమైన రూపక ప్రక్రియకు దోహద మీయబడినది. యక్షగానములు విరివిగా రచింపబడి ప్రదర్శింప బడినవి. వ్యావహారిక భాషయు పాదేయమైనది. రఘునాథరాయల పరిపాలనాకాలమునకు కృష్ణరాయల పరిపాలనాకాల ముపమానమగును. ఆతడు సంగీతమును ప్రోత్సహించి పదసాహిత్యపోషకుడై ప్రసిద్ధి నొందినాడు. ఆంధ్రులు గర్వింపదగిన త్రేతయ్య పదములు, త్యాగరాజు కీర్తనము లాకాలమునకు చెందినవే. వాని ననుసరించి

తర్వాత ఓక్షీతులు, శ్యామశాస్త్రీ మున్నగువారనేకులు కీర్తనలను, పదములను, భజించిరారు. శృంగార భక్తిపరముగా నీవిధమైన కవిత రచింపబడి ప్రజలను మురిపించి సంస్కరించునట్లై నిరలినది. నాయక యుగములో ప్రజలకు విషయబోధ సులభముగా చేయుటకు పద్యముకన్న వచనమే అనుకూలమైన ప్రక్రియగా కనిపెట్టినారు. వచనములోనున్న అన్వయ సౌలభ్యము పద్యములో నుండదుగదా! అందుచే రాయవాచక కర్త కళువెవీరరాజు, సముఖము మొకట కృష్ణప్పనాయకుడు, విజయరంగ చొక్కనాథుడు మొదలైనవారు వచన రచనకు పూనుకొని ప్రజాసేవచేసినారు. ఈవిధముగా సాహిత్యమును ప్రజలకు సమీపములో నుంచి వారిని విజ్ఞానవతులుగా చేయుటకు ప్రయత్నము లాకాలమందు జరిగినవి.

అం సాహిత్య ప్రభావము-నూతన ప్రక్రియలు:

తరువాత బ్రిటిషు పరిపాలనా ఫలితముగా నాంగ్ల భాషా సాహిత్యముల ప్రభావము మనపై బడినది. పందొమ్మిదవ శతాబ్ది మధ్యకాలములో నిది విక్సకుటమైనది. సంఘములో, మతములో, సాహిత్యములో మార్పువచ్చినది. 'క్రొత్తయొక వింత ప్రాత యొక రోత' అన్నట్లుగా కొంతకాలము మనవా రా మోహంబుధిలో తలముస్కలువేసి మన పార్శ్వమును విస్మరించినారు. మనకు గలిగిన మేలునే యెంచుకొందము. ఆంగ్ల సాహిత్యములో మనకులేని నూత్న ప్రక్రియలకు మురిసిపోయి మనసాహితీసేవకు లట్టివి రచించుట మొదలిడినారు. 'నవల', 'ఉపన్యాసము', 'ప్రవృత్తానము', 'విమర్శ'

తరింపజేసి శ్రీవీరేశలింగముపంతు లాధునికయుగకర్తయైనాడు. తాను సంఘసంస్కారియై స్త్రీ జనోపయోగార్థ మనేక రచనల సాగించినాడు. దీనిని పురస్కరించుకొని తరువాత ఆనే కులు స్త్రీలకు పాటలు, కథలు వ్రాయుచువచ్చి సులభశైలితో నాంధ్రజాతీయ జీవనమును పాతివ్రత్య ధర్మమును ప్రబోధించినారు. వీరేశలింగముపంతు లవతరింపజేసిన సూతన ప్రక్రియలలో తర్వాత నెండరెండరో కృషినల్పుచువచ్చినారు. కాని నేటికి ఒక్కదానిలోనైనను పరిణతి పొందలేదు.

వీరేశలింగముపంతులు గద్యశైలీసాలభ్య కల్పనమునకై చేసిన 'పరిశ్రమనే తిరుపతి వెంకటకవులు పద్యశైలీసాలభ్య కల్పనమునకై యొనర్చినారు. వీరి ప్రభావము యావదాంధ్ర దేశముపై బడినది.

భావకవిత్వము.

1910 ప్రాంతమున కాంగ్లసాహిత్యములోని 'రొమాన్ టిక్' కవిత మనవారి నాకరించినది. ఆవిధమైన ప్రత్యక్షభావ కవిత¹ మన కంతవరకు లేదని యుచవిద్యార్థులు గమనించినారు. వారికి వయస్సు, వాతావరణము లనుకూలించినవి. పేయిసి, కోకెల, ప్రకృతి నవ్యకవితా ముఖ్యసామగ్రిలో చేర్చినారు. దీనిని అభివకవిత్వ మనినారు. శ్రీ రాయప్రోలు వారు వరుసగా నావిధమైన కావ్యాలు ప్రచురించినారు.

1 Subjective poetry దీనిని శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు ఆత్మాశ్రయ కవిత్వమని వ్యవహరించుచున్నారు.

సంఘ సంస్కారమును, చుక్కానిగా పెట్టుకొని శ్రీ గురజాడ కవి మాత్రాచ్ఛందస్సులో కవితారచన సాగించినాడు. పతితోద్ధరణము సూత్రముగా గ్రహించి పల్లీయులను నాయకా నాయకులుగా గ్రహించి నందూరివారు 'ఎంకిపాటలు' రచించినారు. పూర్వమార్గమును వదిలి, నవీన మార్గమందు విశ్వాసము లేని కొందరిని జాడవాఙ్మయమందలి సత్యాహింస లాక్కించి కవితావస్తువులైనవి. సౌందర్యనందాదు లట్టి రచనలే. దీని సంతతిని అప్పటిలో భావకవిత్వ మనినారు. ఇది మొదట కొంతకాలము చూషణమునకు గురియైనది; కాని తరువాత నిలువదొక్కుకొనినది.

వ్యావహారిక భాషావాదము

ఈకాలమునకే శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులువారి వ్యావహారిక భాషావాదము ప్రచారములో నున్నది. మన సాహిత్యములో వచనబీజ మంకురించి పెరిగి పెద్దదైనకొలది యాలంకారికశైలి పుణికి పుచ్చుకొనుచు వచ్చినది. వ్యాకరణముపై నక్కరలేని మోజుపెట్టుకొని పాండిత్యమునంతయు దీర్ఘ జటిల సమాసములలో ప్రదర్శించి కొందరు వచనమును దురవగాహ మొనర్చినారు. అది కృతకభాష యైపోయినది. పద్యమును వదిలి వచనమును గ్రహించిన హేతవును విస్మరించినారు. ఈసత్యమును దర్శించి శ్రీ గిడుగువారు భాషావాదమును లేవదీసినారు. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు దీనినిడికొనినది. రామమూర్తిపంతులు శత్రుకోటి నెదుర్కొనినాడు. ప్రజామోదము, నవ్యకవుల అనుసరణమునుబడసి విజయమైనాడు. దీనికి

వ్యాప్తిలోనున్నది. వైరాయప్రోలు, గురజాడ, గిడుగుల ఉప
జ్ఞకమైన భాషాభావ సంస్కరణ ప్రచారము చేయుటకై
సాహితీసమితి పుట్టి, ప్రతికను స్థాపించి, మిక్కిలి సేవచేసినది.
తత్పరిణామముగా నచ్చిన సాహిత్య ప్రక్రియలగు ఖండకావ్య
కథానికా ఏకాంకికాదులకు సాహితీప్రతిక దోహద మొసగి
నది. తర్వాత 'ప్రతిభ' పుట్టి ఆపనిని నిర్వహించుచున్నది;
ఇది యంతయు నవ్యసాహిత్యమును పేర నేడు పరగుచున్నది.

పరిశోధనము-చారిత్రక విమర్శ.

1912 ప్రాంతమునకే ప్రజలందు విజ్ఞాన వ్యాప్తికై
శ్రీకొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు పంతులవారు పాటుపడుచుండిరి.
ఆంగ్ల సాహిత్యములో పరిశోధనము, విమర్శ లత్యంతముగా
పెరిగినవి. ఏభాషాసాహిత్యమునకైన నివి లేనిదే ప్రశస్తి లేదు.
ఈసత్యమును దర్శించి పంతులుగా రావిధమైన కృషిచేయ
నారంభించినారు. చారిత్రక విమర్శకు మార్గదర్శియైనారు.
తర్వాత కట్టమంచివారు సాహిత్య విమర్శనమునకు బీజావా
పముచేసి తమ ఉపాయము నొసంగినారు. ఇట్లే సాహిత్య
చరిత్రలుకూడ వెలసినవి. ఈవిధమైన విమర్శన సారస్వతియు
మన కీనాటికిని విరివిగా పెరుగ లేదు. అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న
యత్నములు జరుగుచున్నవికాని యేకముఖముగా కొనసా
గుచు నిర్మాణపరిణతి నందుట లేదు. ఈకాలమునకే విశ్వదాత
గారు ఆంధ్రప్రతిక స్థాపించి విజ్ఞానవ్యాప్తికి కారకులైనారు.

గతి యుక్తానంతరము మనకు ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయము వచ్చినది. కాని రాష్ట్రము రాలేదు. ఇది ప్రజలలో చాల సిగ్గుతాపమునకు కారణమైనది. ప్రజల హృదయంలో సంకటముందే ముంద్రోద్యమము బొగుగా పాడు గొన్నది. ఉపన్యాసములద్వారా ఉద్బోధ చేయట యుచారమైనది. ప్రాచీనాంధ్ర ప్రభువులు శ్రీవీరభద్రులు ప్రబోధ విద్యములు రచించబడినవి. ఆనాటికే—

‘అనురాగతీ పద్మమున బుద్ధులు విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపించునామ’

మొదలైన రాయబోలువారి పద్యములు. కాని 1921 లో అసహాయోద్యమము వచ్చి దేశమంతట వ్యాప్తమైనది. అందులో మన రాష్ట్రోద్యమము నీవైపోయినది. జాతీయ గీతము లనేకములు వచ్చినవి. వానిని రచించినవారిలో శ్రీగిరిమల్లవారు ముఖ్యులు. ప్రజాప్రబోధమునకు ఆంధ్రరత్న మొదలైన వక్తలు పాటుపడిరారు. ఈవిధముగా ప్రబోధ వాఙ్మయము పెరిగినది. నేటికిని ఆంధ్రరాష్ట్రగీతము వినించుచునేయున్నది. కొడాలివారి ‘హంకీక్షేత్రము’, విశ్వనాథవారి ‘ఆంధ్రప్రభు’, తుమ్మలవారి ‘రాష్ట్రగానము’ మొదలైన విందుల కుదాహరణములు.

అతివాస్తవికత

ఇట్లుండగా యుద్ధానంతరము యూరపు సాహిత్యము మన దేశమునకు దిగుమతి యయ్యెను; తత్పరిణామముగా శ్రీ శ్రీగారి 'అతివాస్తవికత' అంకురించినది. ఈమార్గమిపు డంత ప్రబల ప్రచారములో లేదు.

నేటి సాహిత్యస్థితి.

ఇంతలో రెండవ ప్రపంచయుద్ధము రానేవచ్చినది; దీనితో మన దేశమునకు దెబ్బతగులునను భయము హెచ్చినది. రష్యా యుద్ధప్రవేశము ప్రజాయుద్ధమను భావమంకురింప జేసినది. ఆత్మ ప్రణయపరమైన నవ్యసాహిత్యముపై తిరుగు బాటు పొసగినది. ప్రేయసిని, కోకిలను విడిచి మన దేశస్థితిని పర్యాలోచింపవలసిన కాలము వచ్చినది. ప్రభువు, పాలేరు సమానమను భావ మంకురించినది. దేశాభ్యుదయమే నేటి మన రచయితల పరమాశయమని గ్రహించినారు. ప్రజావాఙ్మయము కావలెననెడి యాకాంక్ష పొడమినది. రష్యా వాఙ్మయసూత్రములాదర్శములైనవి. అక్కడి సామ్యవాదము కృషి ఘనత్వ సిద్ధాంతములు మనదేశమున కనూదితములైనవి; కాని నియంతృత్వరేఖ లీలగా పొడసూపుచున్నది. వీనికిన్నిటికి ఫలితముగా 'అఖిల భారత అభ్యుదయ రచయితల సంఘము' స్థాపితమైనది. అన్ని భాషలలో నుపసంఘము లేర్పడినవి. మనదేశములో వివిధ భాషాసాహిత్యముల నేకముఖముగా నడుపవలెనని వీరి కుతూహలము. నైమనస్యములు లేక దేశస్థు లంతా చెట్టపట్టాల్ పట్టుకొనినడవవలెనని వీరి సంకల్పము. ఆదర్శము లుత్తమములైనవే; కాని యాచరణ

ములో బెట్టటకు ప్రయత్నము లత్యంతముగా జరుగవలసి
యన్నవి.

నూతనచైతన్యము.

ఆంధ్ర సాహితీలోకమున నేడు నూతనచైతన్యము
కలిగిన దనక తప్పదు, దేశభాషాసేవకులను గుర్తించి వారిని
గౌరవించుచున్నారు. ఇది శుభసూచకము. ప్రజలలో సాహి
త్యాభిరుచి, గ్రంథపఠనాసక్తి యధికముగా నున్నవి.
ఎచ్చట చూచినను సాహిత్య సమావేశములు, కవి సమ్మా
నములు కన్నులపండువుగా జరుగు చున్నవి. ఎన్నెన్నియో
ప్రచురణ సంఘములు, సారస్వతసమితులు పుట్టుచున్నవి.
గ్రంథ ప్రచురణ మత్యంతముగా జరుగుచున్నది. పత్రికలు
హెచ్చైనవి. తదనుగుణముగా రచయితలకు లెక్కయే
లేకున్నది. ఈవిధముగా వాఙ్మయము విరిగా పెరుగుచున్నది.
ఏజాతీసంస్కృతియైన నాభాషాసాహిత్య ప్రచారము ద్వారా
జరుగుచుండును. ప్రజలు తమ సాహితీరోచిస్సులను ప్రజ్వలిత
మొనర్చినచో జాత్యభ్యుదయకారక మగును. ఈయభిప్రాయ
మునే మాలవ్యాజీ—

Literature was the best medium for improving the character
of a nation, and by improving the vernacular literature,
you will elevate the nation.

అను వాక్యములో పొందుపరచినాడు. కావున జాత్యభ్యుదయ
కారక మగు సాహిత్య 'మీనాటి మనవాఙ్మయములో నెంత
యున్నదో పరిశీలించుకొనవలసియున్నది.

సహృదయులూ ! మిమ్మ కేవల విశిష్టతేని. సమస్త సాంత్వ్యస్వరూప
సంగ్రహమును సుధాశక్తిగా కాలానుగుణముగా మీకు నివేశించినాను. నావి
లెండ పూటలు కొనకపోయి. వాని నాదకముతో గ్రహించునని విశ్వసించును.

— సాహిత్యాత్మక కర్తవ్యము —

ఈనాడు సాహితీవోషణము ప్రజలపై నెక్కి ఉగా
నాధారింపియున్నది. కేవల ప్రజలలో కేవల సాహిత్యాభిమాని
కలిగి సంద విలస ప్రయోజన పొందగా లేదు. ఉపన్యాసము
లను వినోదిముఖంగా గ్రహించినచో సవి శిష్టప్రయోజనము
లగును. “ఆంధ్రుల కనేకత్వ” మను ప్రవాద మొకటి మనపై
నున్నది. దీనివలననే మన సంగీతము, ఉద్యమములు స్పృహ
నొందకున్నవి. వర్తనైమనస్కములు లేక సహృదయత్వ ప్రజలు
సానుభూతితో తేలికంచు దృష్టి నలనరిచుకొనకలసియున్నది.
వివాదిముల కలమును మనము రుచిచూచియేయున్నాము.
కావున ప్రతి ఆంధ్రుడను విద్యావంతుడై, లోకకావ్యాద్య
వేత్తణముతో వ్యవహరించుడు కావలెను. తనజాతిభాషాసాహిత్య
సంప్రదాయములను పవిత్రముగా నెంచవలెను. సాహిత్య
ములో వివిధమతములను చారిత్రకదృష్టితో చూడవలెనే
కాని పాక్షికదృష్టి పనికిరాదు.

ఉత్తమమైన మానవ జన్మము లభించినందులకు
సద్వినియోగ మొనర్పవలెను. తదితర జీవులవలె గాక
మానవున కాత్మభావ వ్యక్తికరణమునకు యోగ్యత
యున్నది. అతనికి విజ్ఞాన సముపార్జనమునకు నలయు శక్తి బీజ
భూతముగా నున్నది. కాని మానవ జీవితము పరిమితమైనది;

విష్ణున మునఁజెప్పెను. కాలుముయొక్క విలువను గ్రహించి,
 పక్షిమానవుని కెన కాల చారిత్రమును పోసికొనుటకు నాహి
 త్యాత్మకముగా నొక కారము పంచుదాననెను.

పీడి మూగున లోపమునకు హింసను దోధించుచు
 సార్వదారియై సార్వజనీనయై చర్చిత సాహిత్యమో, పీడి
 నును ప్రయోజనమురందియై చరురాని రాకమురల దాట్య
 మయో దువడించుకొనిగల కర్త గవించి అర్పయైన దీపి
 రాకములో సాహిత్యము సర్వించి యనుల రసి గ్రంథుల
 సాధ్యకై సన్ను దయి యనుభవించుటకు ప్రయత్నింపవలెను.
 అధికారిము లేనిదే రసజగత్తులో నేతేము భింసగు భావోక
 ములో గుభిమును మోముతోడిను, అంచముతోడిను
 పొంగగలనుగు మేమోకాన, కావ్యజగత్తులో నానంద మట్లు
 సులభముగా లభింపగు. దీక్షితే—

'It is open to labour and to merit but to nothing else.
 No wealth will bribe, no name overawe, no artifice
 deceive the guardian of these Elysian gates.'

అని రస్కిన్ వంశీతుడు ప్రసచించినాడు.

కావున ప్రతిభాధుడును తమసాంబుధినుంజి జేప్పరిల్లి,
 కాలముయొక్క పిలువను గుర్తించి, వ్యుత్పన్నుడై, ఉత్తమ
 సంస్కారియై, స్వస్థానజేషభావాభిమానముకలిగి, నాహిత్యాత్మ
 నము చేసి ఆత్మపికానమపొంది తపశ్వీలి గావలెను. నాహి
 త్యాత్మకముగా తా వధికారముచే వధించి దర్శించిన రస
 తత్వమును విమర్శలద్వారా తిరిగి లోకమునకందజేయవలెను.

ఆంధ్రసాహిత్యములోని వెలుగులుగులను విప్పి చూపునట్టి గ్రంథములు నేను విరివిగా రావలసియున్నవి. తాత్కాలిక ప్రయోజనమును దీర్చుకార్యములకన్న శాశ్వతముగా మన జాత్యభ్యుదయమును జాలుకార్యములలో ప్రజాసంస్థలు, సాహిత్యపరిషత్తులు పాటుపడవలెనని సవినయముగా మనవిచేయుచున్నాను. ఏనాడు ప్రతి ఆంధ్రు డట్టి కార్యాచరణమునకు దీక్షవహించి దానిని సాధించునో ఆనాడే తెలుగుజాతి సంపూర్ణావ కాశమును పొంది సర్వాంగసుందరముగా విరాజిలును; ఆంధ్రతమనము లడుగంటి జ్యోతిర్లోకమునకు సుగమమైనమార్గమప్పుడుగాని యేర్పడదు. ఆశుభప్రదమైన ముహూర్త మనతి కాలములో రాగలదని విశ్వసించును.

‘అసతో మా సదమయ
తమసో మా జ్యోతిమయ
మృత్యో ర్మా అమృతేంగమయ’

(17-6-45 నా దీయబడిన ప్రథమ హైదరాబాదు జిల్లా మహాంధ్ర సభా సారస్వత సమావేశపు టిక్కెట్ పన్యాసము.)

సాహిత్యార్చనము

మానవునకు హితమును బోధించునదియు, లోకము లోని దృశ్యముల నుదాత్తములుచేసి, సకలశాస్త్రములతో సమన్వయించి యాత్మబోధచే నుత్తమ సంస్కారమును కలిగించునదియు, సాహిత్యమని మహితాత్ములు నిర్వచించుచున్నారు.¹ కాన్యప్రపంచ మంతటిని సాహిత్యముక్రింద పరిగణించిరాదు. నిత్యవ్యవహారములో జరుగుచున్న రచనా వ్యాపార మంతయు విశాలానకాశము కలిగిన వాఙ్మయములోనికి వచ్చును.² సాహిత్య మను పదములో విశిష్టత యున్నది. మహాకవి యెంతటి పూర్ణుడో సాహిత్య మంతటి పూర్ణత్వము కలిగినది. సాహిత్య మాలోచనామృతమును ప్రసాదించునట్టిదని శ్లోకకారుడు సూత్రించిరాడు :

సంగీత మపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం
ఏక మాసాత మధురం అన్య దాలోచనామృతమ్.

ఇంత మహిమగల సాహిత్యమునకు సృష్టికర్త కవి. అతడు పాసకుడై, ప్రజ్ఞావంతుడై, విశ్వరూపనవకల్యాణార్థమై ప్రవక్తగా ప్రతియుగమున నవతరించుచుండును. ఈ కవి తాను సృజించిన సాహిత్యమువ్వారా బ్రహ్మానంద సహోదరమగు రసానందానుభవమును ప్రసాదించును.

1. 'హితేన సహితం సాహిత్యం' 'సహిత్యభావః సాహిత్యం'

2. చూ. 'సాహిత్యోద్దేశము'లో ప్రథమభాగము.

మానవుడు నిరంతర సౌఖ్యాన్వేషి. లోకములో తాను చేయు ప్రతికార్యములో నీ సూత్ర మున్నందును. సుఖము లొకప్పుడు కారణములచే కలుగు చిత్తరంజక స్థితికి చేరినది. ఈ లోకిక సుఖమునే కవి చిత్రించి దానిని లోకమున యాపందిముగా పంపింపము చేయును. అన్నది సుఖమునలె, లోకికము, నవ్యముగాక ఉద్ధమము, శాశ్వతము నగు మనోరంజకస్థితికి చేరినది. లోకికాపందిమునకును పారలోకికాపందిమునకును మధ్యస్థితిని కావ్యాపంద మాశ్రమించుచున్నది. లోకికాపందిమునకన్న మధ్యస్థమైన పారలోకికాపందిమునం దాన కల్గించునది కావ్యాపందము. విజ్ఞానవంశమున మానవుడు లోక సుఖములకు వీగిపోనక శాశ్వతానంద ప్రదాయినయగు రసమూర్తి నన్వేషించుటకు సాధన చేయ సంకల్పించును. సాహిత్యార్చనముచే మానవుని చిత్తము సంస్కృతమై బ్రహ్మజ్ఞాని నముపార్జనమున కుత్సుఖునుగును. ఈ విధముగా సాహిత్యార్చనము మోక్షసాధనముగా పర్యవసించును.

సాహిత్యార్చనమునకు గడంగుటకు మున్ను మానవుడు కొంతయధికారము సంపాదింపవలెను. దేవతార్చన మొనర్చుట కేవిధముగా భక్తి లేక నమ్మకము కుమరవలెనో యట్లే సాహిత్యార్చనమున కభిరుచి,¹ కవివాక్యమందు ప్రామాణ్యము లలవడవలెను. ఈ యభిరుచి లేనదే సాహిత్యనరణములో ప్రవేశించుట నాస్తికుడై దేవాలయ ప్రవేశ మొనర్చినట్లగును. వినోదముకొని కర్పనముచేసిన

1 Literary taste

...Arnold Bennett.

నవిహేళనమునకు గురియగును. కావున సిష్కులంకమైన మనసు కలిగి విజ్ఞాన చక్కుస్సులందుకొను పవిత్రభావముతో సాహిత్యము సర్పింపవలెను.¹ సాహిత్యాభిరుచి యలచరచు కోన్నపిమ్మట మానవుడు లోకకావ్యాని పరిశీలనమువలన, పండితుల యుపన్యాసాకర్తనము వలన సంపదాయజ్ఞులైన మహాత్ముల సంపదమువలన, చక్కని సంస్కారి కావలెను. కేవల పండితుడై శబ్దనాధుత్వాసాధువుల నెన్నుట పాడిగాదు. రసవిహారియై తాను, భావమునకు శబ్దార్థములు దుస్తులవంటినని యెఱింగి యా రసభావము సందుకొనుటకు సహృదయుడై యత్నింపవలెను. కవిహృదయ ప్రవేశముచేసి యాగిని భావమును గ్రహింప వలెనేకాని కవియొక్క దేశకాలమానసిక పరిస్థితులను ప్రశ్నింపవేయరాదు.² సాహిత్యార్చకుడు ముఖ్యముగా గమనింపదగిన సూత్రమిది. ముందుగా కవిపై నేవిధమైన కలుషభావము లుంచరాదు. గుణగ్రహణపాఠిని లగుటయే సాహిత్యార్చకుల పరమధర్మముగా పరిగణింపవలెను. బ్రహ్మసందేహము ననుభవించుటకెల్లు మానవు లుత్తములై యుపాసకులు కావలయునో యట్లే కావ్యానందము ననుభవించుటకు సాహిత్యార్చకులు తపశ్శీలురై యుండవలెను. అధికారము నార్జింపనిదే ఆనందాస్థిలేదు. సాహిత్యము మానవ లోకమునకే యుద్దేశింపబడినది. ఈ యమృతభాండము నుప

1 You must love them (Poets) and show your love

2 To enter into theirs (thoughts) observe ; not to find your own expresse complete. ... Ruskin

యోగించుకొని ఫలమందుట మానవుల విధి. భగవదర్పమున కెంత చిత్తస్వాస్థ్యము, ఆసక్తికావలెనో యంతటి కేంద్రీకరణము, రసత్వస్థ సాహిత్యార్చన మొనర్చుటకు వలసియున్నది.

అప్పునా ఫలితముగా సాహితీలోకములోని పాత్రములతో గాఢస్నేహము కలుగును. వారితో క్రమముగా తాదాత్మ్యము పొందుట తటస్థించును. అచటి యాదర్శశీలవగుతులతో సాహచర్య ముద్భవించి వారితో నానుభూతినుంట పొనుగును. ఇది కవియొక్క సాత్రచిత్రణా శైలిత్వమునుబట్టి అర్చకుని యాత్మస్థితి బుద్ధిశీర్ష్యతల ననుసరించి, కలుగుచుండును. ఈ విధముగా సాహిత్యార్చనము జాత్యభివృద్ధికి కారక మగుచుండును.

సాహిత్యములోని యవ్వతము సామాజికముని పాండిత్యపరిశీలనాశక్తుల ననుసరించి తదనుగుణముగా పాడముచుండును. మధించి నకొలది యానంద మధికముగా వెలువడుచుండును. కృషి లేనిదే ఫలమందదు. తొలిక సౌఖ్యము పొందినట్లు లంచములతో మోసములతో నీ సాహిత్యమృతమును పొందజాలరు. సాహిత్యము కావ్యపరమైనది.

కవిత్వము లయాన్వితమైనది. ఛందస్సనునది లయను పురస్కరించుకొని నచ్చినదే. కవితలో నానంద మంతర్వాహినిగా ప్రవహించుచు శబ్దముల రూపులతో బయటికి కన్పించుచుండును. కవి యా శబ్దములకుండు నర్థములద్వారా భావస్పందనము కల్పించును. మనకున్న సాహిత్యము భావరాగ తాళయము. భావసౌకుమార్యమును, నాదమాధు

ర్యముచు శబ్దవైచిత్రిని ప్రత్యేకముగా పొసగించుచు నలరించు కవులున్నారు.

మన తెలుగుభాష సహజముగా గానయోగ్యమైనది. ల, న, స అను అక్షరములు వివిధసంపుటులలో మేళనము పొంది మధురమంజుల నాదము నీనుచుండునని తెలియుచుము. కొన్ని యక్షరముల పోసఃపున్యము దరువువేసినట్లు గతికలిగి యుండును, 'నానానూనవితానవాసనల నానందించు సారంగ మేలా' అనుపాదములో 'అభంగ తరంగ మృదంగ' అను స్థలములో పైరెంటికి నుదాహరణము లగుపించును. శబ్ద వైచిత్రి మనప్రబంధములలో బహుళముగా కన్పించుచున్నది. భావోపాసకు లనేకులున్నారు. పోతనకవితలో భావప్రవాహాన్వయమగుపించుచు. నవ్వులు భావకవు లను పేరువడసినారు.

ఎనకజన్మములోన ఎవరమో నంటి

సిగ్గొచ్చి నవ్వింది సిలక నా యెంకి!

ముందు మన కేజన్మ ముందోలె యంటి

తెల్లతెలపోయింది పిల్ల నా యెంకి!

ఎన్నాళ్ళు మనకోలె యీ సుకము లంటి

కంట నీరెట్టింది జంట నా యెంకి!

అను పాదములలో శబ్దమునకన్న భావమునకు గౌరవమున్నది. ప్రణయకీర్తనములో లోకతత్త్వమును కవి పొదిగినాడు. భావప్రకాశము వలననే తత్త్వస్ఫురణము కల్పించుటకు ప్రయత్నించినాడు. పునర్జన్మ సిద్ధాంతమును జన్మ జన్మలకు తొంటి భర్తయే వలయుననెడి యుత్తమ స్త్రీ యభిలాషము జోడించి ప్రతిపాదించినాడు. ఈ విధముగా

నవ్యులు ముఖ్యముగా భావోపాసకులు. కావుననే వారి రచన భావకవిత్వమనెడి పేరుగాంచినది. సాహిత్య ర్చకులు పక్షపాతము లేకయుండి, ప్రతివిధానములో నున్న విశిష్టతను గ్రహించు శక్తి యలవరచుకొనవలయును.

సాహిత్యము సత్యమును బోధించును; అనుభవ రహస్యముల విప్పిచెప్పును. సౌందర్య స్వరూపమును సాక్షాత్కరించును. ఇంతటి బోధచేయుటకు కవి యెంత ప్రజ్ఞావంతుడు గావలెనోగదా! ఇట్టి ప్రతిభావంతులు పల్కుదు తమజీవితములన్నియు భావోపాస, తపః ఫలితముగా దర్శించిన విశ్వసత్యములతో గూడిన మహాకావ్య సమూహమైన సాహిత్యము మానవలోకముపాలిటి పెన్నిధియని వేరుగా చెప్పవలెనా? ఈ నిధిని భగవంతుపవలసిన బాధ్యత ప్రజల్పెనున్నది. దానిని దుర్వినియోగముచేయక, దాని వలన సంక్రమించు సంస్కృతి సంతటిని పుణకిపుచ్చుకొనవలెను. గతానుగతమున నిత్యజీవితమువలన ప్రయోజనము శూన్యము. ఒకజాతి తన భాషాసాహిత్యములను నిలువ బెట్టుకొనకపోయిన నాజాతి నిర్వీర్యమగును. ¹

ఇతర భాషాసాహిత్యములమీద మోజుతో మన భాషాసాహిత్యములను న్యూనతగా చూడరాదు. మన సంప్రదాయమును, సభ్యతను పవిత్రముగా నెంచి నిలుపుకొనవలయును. ఏజాతియొక్క పార్శ్వకృష్టమైనను భాషాసాహిత్య సంప్రదాయములమీద నాధారపడియుండునని తెలియవలెను. మానవుడుజీవనోపాధి నిమిత్తమై యేమార్గ మనుసరించినను

1 " The care of the national language is at all times .

తన జాతిసాహిత్యముతో పరిచయము విధిగా కల్గియుండ
వలెను. కేవలము పండితులకే సాహిత్యార్చన ముద్దేశితమైన
దని తలంపరాదు. సాహిత్యము జాతియొక్క సమష్టినిధిగాని
ప్రత్యేకవ్యక్తుల సొంతగాదు. లోకములో మా నవులే బుద్ధి
మంతులు. తా మా బుద్ధిమత్తను సాహిత్యార్చనమునకు
వినియోగించి యుత్తమ సంస్కారులు కా నభిలషింపవలెను.

సమగ్ర సాహిత్య స్వరూప సాక్షాత్కారమైనపిమ్మట
సాహిత్యార్చకు లొనర్పవలసిన కర్తవ్య మొకటి యున్నది.
వ్యాఖ్యాత లేనిదే కష్టభ వెలుగదని యొక యాంగ్ల
సూక్తి¹ యున్నది, విమర్శ మే కవిత నుద్దీ పింప చేయును.
ఆంగ్లసాహిత్యము నపలోకించిన దీని యంతరార్థము
వ్యక్తమగును. ఆంగ్లసాహిత్య మెంత యున్నదో దానికి
మూడంతలు వ్యాఖ్యాన సారస్వత మున్నట్లు చూడగలము.
కావున మనసాహిత్యము ప్రకాశించుటకు సహృదయపూర్వక
మైన విమర్శదీపికలు వెలుగొందవలెను. అంతవరకు మన

a sacred trust and the most important privilege of the members of a society. Every man of education should make it the object of his increasing concern to preserve his language, pure and simple to speak it so far as in his power in all its beauty and perfection. A nation whose language becomes rude and barbarous must be on the brink of barbarism in regard to everything else. A nation which allows her language to go to ruin is parting with the best half of her intellectual independence, and testifies her willingness to cease to exist. " — Malavyaji

¹ It is the critic that makes a poet,

